

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO
SPECIALISTIČNI ŠTUDIJ ZMANJŠEVANJA ŠKODE, POVEZANE Z UŽIVANJEM
DROG

SPECIALISTIČNO DELO

Katja Rus

Ljubljana 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO
SPECIALISTIČNI ŠTUDIJ ZMANJŠEVANJA ŠKODE, POVEZANE Z UŽIVANJEM
DROG

SPECIALISTIČNO DELO

VPLIV UPORABE INFORMACIJSKO-KOMUNIKACIJSKE TEHNOLOGIJE IN
SPLETNE KOMUNIKACIJE NA ŠOLSKO KLIMO

Mentorica: as. dr. Vera Grebenc

Katja Rus

Ljubljana 2016

ZAHVALA

Najprej se zahvaljujem svoji mentorici dr. Veri Grebenc za strokovno pomoč in usmerjanje pri nastajanju specialističnega dela.

Zahvala gre tudi Osnovni šoli dr. Franceta Prešerna Ribnica, še posebno tistim strokovnim delavcem in učencem ter njihovim staršem, ki so si vzeli čas za sodelovanje z mano in mi ponudili odličen material za izdelavo empiričnega dela.

Vsekakor pa ne smem pozabiti na vse moje, ki so mi še posebno v času nastajanja specialističnega dela stali ob strani, me bodrili, mi dajali smisel v dolgih nočeh. Hvala za vaše potrpljenje, tople besede, objeme.

Iskrena hvala vsem!

IZJAVA

Spodaj podpisana Katja Rus, študentka specialističnega študija Zmanjševanje škode, povezane z uživanjem drog, Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani, z vpisno številko 06040253, s svojim podpisom izjavljam, da sem avtorica specialističnega dela z naslovom:

» Vpliv uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije in spletne komunikacije na šolsko klimo«.

S svojim podpisom zagotavljam:

- da je predloženo specialistično delo rezultat mojega samostojnega raziskovalnega dela ter da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev citirana in navedena v seznamu virov, ki je sestavni del predloženega specialističnega dela;
- da se zavedam, da je plagiatstvo, ne glede na obliko in način predstavljanja tujega avtorskega dela kot svojega, v nasprotju z akademsko etiko in s pričakovanimi moralnimi prepričanji ter pomeni hujšo kršitev pravil in predpisov, ki urejajo to področje, kot tudi posledic, ki jih ima takšno dejanje za predloženo delo in z njim povezani status;
- da sem seznanjen/-a z določili Pravilnika o podiplomskem študiju;
- da je predloženo pisno delo identično elektronski verziji istega dela;
- da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 16/07, 68/08 in 110/13) dovoljujem, da se zgoraj navedeno specialistično delo objavi v digitalni zbirki eGradiva in repozitoriju UL.

V Ljubljani, 12.4.2016

Podpis avtorja/-ice:

S svojim podpisom:

- dovoljujem knjižnici Fakultete za socialno delo Univerze v Ljubljani uporabo svojega rojstnega datuma za namen obdelave specialističnega dela v sistemu COBISS;
- soglašam z objavo svojega specialističnega dela na svetovnem spletu;

V Ljubljani, 12.4.2016

Podpis avtorja/-ice:

PODATKI O SPECIALISTIČNEM DELU

Ime in priimek avtorja: Katja Rus

Ime in priimek mentorice: as. dr. Vera Grebenc

Naslov dela: Vpliv uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije in spletne komunikacije na šolsko klimo

Kraj: Ljubljana

Leto: 2016

Število strani: 143

Število tabel: 109

Število slik (grafikonov): 0

Število prilog: 6

Ključne besede: Informacijsko-komunikacijska tehnologija, spletna komunikacija, koncept zmanjševanja škode, šolska klima

Povzetek: Nova doba je prepletena z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo, ki prav osnovnošolsko populacijo hitro omreži. Učenci osnovne šole v starosti od 6 do 15 let so prav vsi izredno dojemljivi za tovrstne vplive, zato govorimo o populaciji, ki je bolj izpostavljena tveganju zaradi pretirane uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije.

V okviru koncepta zmanjševanja škode, ki nas opozarja na dejstvo, da se je dandanes in se bo tudi v prihodnje nemogoče izogniti uporabi informacijsko-komunikacijske tehnologije, je smiselno s primerno uporabo tovrstnih medijev seznaniti že učence v osnovni šoli ter jih naučiti čim več primernih veščin uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije, katere bodo potrebovali tudi v nadaljevanju svojega življenja.

Specialistična naloga obravnava tvegane situacije, ki se nanašajo na uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije in spletne komunikacije ter njun vpliv na šolsko klimo.

Information of the project (for documentation):

Author's name and surname: Katja Rus

Menthor's name and surname: as. dr. Vera Grebenc

Title of project: The usage of the information and communication technology and online communication and its influence on school climate

Place of edition: Ljubljana

Year of edition: 2016

Number of pages: 143

Number of tables: 109

Number of pictures (graphs):

Number of inserts: 6

Key words: information and communication technology, online communication, concept of harm reduction, school climate

Abstract: New age is intertwined with information and communication technology particularly among elementary school population. Especially perceptive are pupils from 6 to 15-year-olds. We speak about overexposed population due to the enormous usage of information and communication technology.

As far as the concept of harm reduction is concerned warning us that nowadays and in the future it is and it will be impossible to avoid the usage of information and communication technology - therefore it would be reasonably to teach primary school pupils the appropriate skills about the usage of information and communication technology as they will use it in their lives.

This special assingment is dealing with risky situations connected with the usage of information and communication technology and online communication and the influence on school climate.

KAZALO VSEBINE

Uvod.....	1
I Teoretični del	5
1 Tehnološki napredek današnje družbe.....	5
2 IKT v osnovni šoli	5
2.1 Uporaba IKT pri poučevanju	7
2.2 IKT v administraciji	9
2.2.1 Vodenje dokumentacije	10
2.2.2 Komuniciranje s starši.....	10
2.2.2.1 Komuniciranje s pomočjo IKT	13
2.2.2.2 EAsistent	14
2.2.2.2.1 EAsistent in komunikacija s starši	15
2.3 Informacijska pismenost	16
2.3.1 Informacijska pismenost in učenci.....	16
2.3.2 Informacijska pismenost in učitelji.....	18
2.3.2.1 Vzgoja za medije.....	20
2.3.2 Informacijska pismenost in starši.....	21
2.4 Vpliv uporabe IKT na šolsko klimo.....	21
3 Pretirana in nenadzorovana uporaba IKT	22
3.1 Odvisnost/zasvojenost.....	23
3.1.1 Vrste zasvojenosti	25
3.1.1.1 Zasvojenost od različnih snovi.....	25
3.1.1.2 Vedenjska zasvojenost.....	27
3.1.1.2.1 Odvisnost od odnosov	27
3.1.1.2.2 Odvisnost od hrane	27
3.1.1.2.3 Zasvojenost z igrami na srečo	28
3.1.1.2.4 Zasvojenost s televizijo in sanjarjenjem	29
3.1.1.2.5 Zasvojenost z računalnikom	30
3.2 Uporaba IKT v povezavi z razvojnimi obdobji osnovnošolcev.....	36
3.3 Vzroki za prekomerno uporabo IKT.....	39
3.4 Posledice prekomerne uporabe IKT.....	41
3.4.1 Pretirana uporaba IKT pri pouku v šoli	42
4 Šola	43

4.1	Šolska skupnost in svetovalna služba v osnovni šoli	44
4.2	Dejavnosti, povezane s zmanjševanjem prekomerne uporabe IKT med učenci	46
4.2.1	Politika zmanjševanja škode	47
4.2.2	Preventiva.....	49
4.2.3	Kurativa.....	51
4.2.4	Sodelovanje s starši	51
4.2.5	Konkretni predlogi, povezani s primerno uporabo IKT medijev	54
4.2.6	Načrtovanje in evalvacija	56
II	Empirični del.....	57
5	Problem in metodologija.....	57
5.1	Opis problema	57
5.2	Metodologija	58
5.2.1	Vrsta raziskave	58
5.2.2	Merski instrument	58
5.2.3	Populacija in vzorčenje	59
5.2.4	Zbiranje podatkov	59
5.2.5	Analiza in obdelava podatkov	59
6	Rezultati	61
6.1	Situacije tveganja, ki se nanašajo na pretirano in nenadzorovano uporabo računalnika	61
6.1.1	Drugošolci	61
6.1.2	Petošolci	63
6.1.3	Osmošolci.....	64
6.2	Situacije tveganja, ki se nanašajo na doživljanje uporabe IKT pri šolskem delu ..	67
6.2.1	Drugošolci	67
6.2.2	Petošolci	68
6.2.3	Osmošolci.....	69
6.3	Situacije tveganja, ki se nanašajo na vpliv spletne komunikacije na medsebojne odnose.....	71
6.3.1	Drugošolci	71
6.3.2	Petošolci	71
6.3.3	Osmošolci.....	72
6.4	Situacije tveganja, ki se nanašajo na šolske dejavnosti namenjene izboljšanju šolske klime.....	73

6.4.1 Drugošolci.....	73
6.4.2 Petošolci.....	74
6.4.3 Osmošolci	75
7 Razprava	77
8 Sklepi.....	80
9 Predlogi.....	82
10 Seznam literature	85
11 Priloge	91

Uvod

Informacijsko-komunikacijska tehnologija (IKT) v sedanjem obdobju zavzema vse pomembnejše mesto v sodobnem svetu, zato je pomembno, da tudi izobraževalni sistem sprejme IKT kot nujno dejstvo. Informacijsko-komunikacijska tehnologija je še posebno v zadnjih desetih letih stopnjevala svoj pomen v osnovnošolskem izobraževanju v Sloveniji. Z IKT je povečana možnost izmenjave informacij in s tem dostopnost do novih znanj, tovrstna tehnologija naj bi omogočala kakovostnejše in zanimivejše poučevanje, spodbujala medpredmetno povezovanje, multisenzorno učenje, individualizacijo in diferenciacijo (Gerlič 2010). Namesto poučevanja, usmerjenega v pomnjenje obilice podatkov, naj bi se tako pouk usmeril v kreativno razmišljanje in reševanje problemov ter s tem učence pripeljal do kreativnega znanja (Gerlič 2010).

Poleg lažjega delovanja šole kot organizacije in izboljšanja učenja učencev naj bi uporaba IKT izboljšala tudi informacijsko pismenost učencev, ki je dandanes v življenju posameznika nujna. Vsekakor je potrebno, da učenci že v osnovni šoli pridejo v stik z različnimi oblikami IKT, da spoznajo prednosti tovrstne tehnologije in izboljšajo svojo računalniško pismenost, da lažje pridobijo smiselne veščine za obvladovanje tovrstnih medijev. Prilagajanje interesom učencev pri raziskovanju, podajanju in utrjevanju snovi povečuje tako njihovo motivacijo za šolsko delo in posledično tudi učinkovitejše znanje. Ker imajo mediji IKT na učence s svojo ponudbo lahko tudi ogromno negativnih vplivov, je dobro poznati čim več tovrstnih tveganj. Poznavanje tveganj namreč omogoči, da se jim s pomočjo primernih usmeritev oziroma nadzora potem tudi lažje zoperstavimo.

IKT lahko v veliki meri vpliva kar na celotno delovanje učitelja z namenom zmanjšati količino časa, namenjenega njegovim aktivnostim, povezanim s strokovnim delom, ter z namenom izboljšati kvalitete njegovih aktivnosti. Uporaba IKT medijev učitelju lahko pomaga pri izdelavi in posodabljanju dnevnih in letnih priprav, pri izdelavi učnih listov, pri prilagajanju individualnim potrebam učencev in mu pri predstavljanju učne snovi omogoča uporabo še dodatnih vizualnih oziroma slušnih dražljajev. Birokratsko delo učitelja, med katero spada oblikovanje in vzdrževanje sistema ocenjevanja, hranjenje poročil, zapisov in potrebnih arhivov, z uporabo IKT postaja preglednejše, pridobivanje in posodobitev podatkov sta hitrejša. (Brečko in Vehovar 2008) Pomembno vlogo ima pri tem tudi spletna aplikacija eAsistent, ki z možnostjo hitrega in varnega shranjevanja podatkov ter hitre

dostopnosti do le-teh predstavlja nov izziv mnogim slovenskim osnovnim šolam, njihovim učencem in staršem učencev. (eAsistent 2015:_O podjetju eŠola d.o.o.)

IKT ponuja tudi nove možnosti vzpostavljanja in vzdrževanja stikov z učenci in njihovimi starši, s katerimi lahko učitelj kontaktira tudi preko telefona, sms sporočil, emaila, eAsistenta, šolske spletne strani, omogoča on-line popraviljanje dela učencev in hitrejše dajanje povratnih informacij. (Brečko in Vehovar 2008) Možnosti komunikacije prek IKT medijev postajajo dandanes vse pomembnejše, kajti pogosto je direktna komunikacija še posebno med starši in šolo omejena. Prelomnica na področju komunikacije, kjer se direktna komunikacija prenaša na IKT medije, je pač realnost sodobne družbe, katero mora sprejeti tudi slovenski izobraževalni sistem.

Pri vsem tem pa ne gre pozabiti tudi na možne negativne posledice uporabe IKT medijev na medsebojno komunikacijo, ki lahko privede do pomanjkanja konkretnih socialnih stikov med starši, učitelji in učenci, kajti konkreten osebni stik je še vedno nujen in nepogrešljiv del izobraževanja. Še posebno eAsistent omogoča stalen brezoseben nadzor nad učencem s strani staršev. Učencu je tako odvzeta svoboda storiti napako, odločati se o svojem vedenju. Nasprotno pa učinkovita medsebojna osebna komunikacija med učiteljem in starši vpliva na kakovost učiteljevega sodelovanja s starši. Dobro sodelovanje med učiteljem in starši pa otrok/učenec začuti, kar prvotno vpliva na zbliževanje otrok in staršev, posledično pa tudi na izboljšanje učnega uspeha. (Kalin 2008) Raziskave namreč kažejo (Resman 1999), da sta otrokovo učenje in razvoj odvisna od sodelovanja staršev s šolo in učitelji, od česar je posledično odvisen tudi odnos staršev do otroka ter otroka do šole in učiteljev. Pozitiven odnos do učiteljev pa povečuje tudi zadovoljstvo le-teh.

IKT mediji imajo tako vse pomembnejši vpliv na celotno šolsko klimo. Od uporabe IKT je odvisno že samo delovanje posameznega učitelja, delovanje organizacije kot celote ter sodelovanje šole s starši in učenci. Uporaba IKT v šoli namreč povečuje splošno informacijsko pismenost otrok, ki vpliva tudi na življenje učenca v njegovem domačem okolju. Ravno tako pa informacijska pismenost, ki je posledica učenčevih izkušenj iz njegovega zasebnega življenja, vpliva na njegove načine funkcioniranja v povezavi z uporabo IKT medijev v šoli. Ker moderna tehnologija danes predstavlja del našega življenja, jo je kot tako potrebno tudi sprejeti, vendar ne smemo pozabiti na možne negativne vplive uporabe IKT na posameznika. Potrebno je paziti, da uporaba ne postane prekomerna, nekontrolirana in si s pomočjo le-te posameznik ne zadovoljuje svojih osnovnih potreb. Splet namreč predstavlja veliko tveganje za učence. S svojimi klepetalnicami ponuja na videz varne, nezahtevne stike, s spletnimi igrkami pa zanimive,

vendar nezahtevne svetove, kjer ni težko rešiti problema oziroma kjer v primeru prevelike težave pač sklopimo računalnik in tako odpravimo vsako težavo. S spletnim svetom je lažje manipulirati, vendar pa to posameznika oddaljuje od naravnih medosebnih odnosov, ki zahtevajo več spretnosti in vztrajnosti. Ker je spletni svet na videz manj zahteven, obstaja verjetnost, da premami človeka, ker mu ponuja na videz lažjo zadovoljitev njegovih potreb.

Pretirana in nenadzorovana uporaba računalnika in spleta tako v šoli kot tudi doma lahko pripelje do zasvojenosti z računalnikom. Učenčeva uporaba IKT medijev mora biti zato nadzorovana in usmerjena na vseh področjih učenčevega življenja: v šoli je to delo učitelja, doma pa delo starša. Šrot (2013) namreč pri učenčevem razvoju poudarja tako odgovornost starša kot tudi odgovornost učitelja.

Ker pa je informacijsko-komunikacijska tehnologija močno povezana z življenjem vsakega posameznika v današnjem svetu, ne bi bilo smiselno, da bi izobraževalni sistem preprečeval uporabo IKT medijev med učenci. Koncept zmanjševanja škode tako vidim kot najbolj smiseln pristop, povezan z uporabo IKT med učenci. Smiselno je, da se učenci že v osnovni šoli čim bolj izobrazijo na področju uporabe IKT medijev, pri čemer je tovrstno podajanje znanja povezano z usmerjenim informiranjem in s pridobivanjem primernih veščin, potrebnih za nadaljnje življenje posameznika. Učenci se morajo naučiti rokovati z IKT, in sicer tako, da jim to prinaša čim več koristi in čim manj škode, pri čemer jim je osnovna šola lahko v veliko pomoč.

Poleg učiteljev ima pomembno vlogo pri oblikovanju šolske klime tudi šolska svetovalna služba, katere primarni cilj je sicer optimalni razvoj otroka. In ker je delovanje posameznega učenca v osnovnošolski instituciji odvisno tako od delovanja posameznih strokovnih delavcev kot tudi od delovanja celotne organizacije, svetovalni delavec v okviru celostnega pristopa daje poudarek povezanosti posameznika z drugimi udeleženci oziroma podsistemi, ki tako ali drugače vplivajo na ravnanje posameznika (Čačinovič Vogrinčič 2008).

Ker je svetovalna služba, ki poteka v osnovni šoli, strokovni sodelavec v šoli sami, katere naloga je s pomočjo posebnega strokovnega znanja in metod, povezanih s svetovalnim odnosom, razreševati probleme, povezane z vzgojno-izobraževalnim delom (Čačinovič Vogrinčič 2008), je pomemben partner učitelja pri obravnavi pozitivnih in negativnih vplivov IKT tudi šolska svetovalna služba. Upoštevanje Programske smernice svetovalne službe v osnovni šoli (Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2008) je temeljni cilj svetovalne službe enak temeljnemu vzgojno-izobraževalnemu cilju osnovne šole: optimalni razvoj otroka ne

glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost ter telesno in duševno konstitucijo (Čačinovič Vogrinčič 2008), katerega svetovalni delavec doseže v sodelovanju z ostalimi strokovnimi delavci šole. Sodeluje tako pri načrtovanju kot tudi izvajanju in evalvaciji vsakdanjega vzgojno-izobraževalnega dela v šoli in je povezan tako z načinom organizacije šole kot institucije kot tudi z načini dela posameznih strokovnih delavcev šole, zato lahko usmerja in koordinira svoje sodelavce pri doseganju tega cilja.

Svetovalni delavec pri svojem delu med drugim upošteva načelo celostnega pristopa, tako da v svetovalnem odnosu daje poudarek povezanosti posameznika z drugimi udeleženci oziroma podsistemi, ki tako ali drugače vplivajo na ravnanje posameznika (Čačinovič Vogrinčič 2008), zato se mora nujno dobro seznaniti z mediji informacijsko-komunikacijske tehnologije, ki so uporabljeni pri vzgojno-izobraževalnem delu posamezne šole ter njihovo uporabo in posledice uporabe upoštevati tudi pri svojem delu.

Pomembno je, da svetovalni delavec pozna področje IKT in tako lahko tudi predvideva čim več možnih težav, ki so povezane z IKT. Zato lahko jasneje opredeli svoje naloge ter lažje motivira tako učitelje kot tudi učence in starše za sodelovanje pri reševanju problema. S pomočjo dialoga z učenci, njihovimi starši in strokovnimi delavci šole, kateri v okviru socialnega odnosa temelji na zaupanju, svetovalni delavec na podlagi svojega strokovnega znanja pomaga tako pri obravnavi posameznik primerov kot tudi pri ustvarjanju celostnega načrta posamezne šole glede uporabe IKT.

Ker ima v Sloveniji posamezna osnovna šola svojo svetovalno službo, je pomembno, da izkoristi njene prednosti in obravnavo svojih problemov prvotno ne prelaga na druge, zunanje institucije. Šolski svetovalni delavec je pomemben dejavnik pri delovanju šole kot celote še posebno zato, ker ima pozicijo, preko katere lažje kontaktira z učenci kot pa ostali strokovni delavci šole. Tako lahko kar najbolje spozna situacijo, želje in potrebe učencev ter tveganj, katerim so učenci izpostavljeni. Pri načrtovanju katerih koli dejavnosti pa je seveda ključnega pomena to, da je poznana trenutna situacija, v kateri je šola s svojimi učenci in strokovnimi delavci.

Na OŠ dr. Franceta Prešerna, kjer sem izvedla svojo raziskavo, se z raziskovanjem v povezavi z uporabo IKT še niso ukvarjali, kot pa sem prek raziskave spoznala, se še posebno med strokovnimi delavci šole pojavlja kar nekaj vprašanj, povezanih z uporabo IKT na njihovi šoli. Upam, da bom s svojo raziskavo tudi njim v pomoč pri ustvarjanju načrta dejavnosti, povezanih z vplivi uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije in spletne komunikacije na šolsko klimo.

I Teoretični del

1 Tehnološki napredek današnje družbe

Informacijsko-komunikacijska tehnologija (IKT) dan danes ni več le eno izmed gonilnih koles gospodarstva, vse bolj postaja tudi del našega vsakdana. O tem lahko še izraziteje govorimo v zadnjih desetih letih, ko si je že prav težko predstavljati življenje brez računalnika. Skoraj sleherna družina si že lahko privošči oziroma si mora privoščiti računalnik, uporaba računalnika in interneta (še posebno za zabavo) pa je v večini družin kar vsakdanja (Kresal-Sterniša 2012: 9), čeprav v Sloveniji ni centralne javne finančne podpore za starše pri nakupi IKT za izobraževalne namene (Kresal-Sterniša 2012: 21).

Splošen cilj evropskih držav, h kateremu stremi tudi Slovenija, je čim bolj povečati družbeni in gospodarski potencial IKT, kar lahko dosežemo le z razvojem visoke ravni informacijsko-komunikacijskega znanja in spretnosti ter s povečanjem digitalne pismenosti (Kresal-Sterniša 2012: 9). Razvoj informacijske družbe naj bi pospešil razvoj gospodarstva, temelječega na znanju, kar bi privedlo do še hitrejšega gospodarskega razvoja in s tem povečanja števila delovnih mest (Brečko in Vehovar 2008: 12). Za dosego tega cilja pa je potrebno pričeti pri temeljih – potrebno je zagotoviti možnosti, da učenci že v osnovni šoli pridobijo čim višjo raven informacijsko-komunikacijskih spretnosti, za kar sta potrebna zagotavljanje potrebne opreme in razmeroma dobra informacijska in komunikacijska pismenost učiteljev.

2 IKT v osnovni šoli

Prodor informacijske tehnologije v osnovne šole se je v Sloveniji pričel leta 1972 in se nadaljeval v osemdesetih letih prejšnjega stoletja (Tišler 2006: 11), prvi odmevnejši in vseslovenski projekt na področju IKT opismenjevanja pa je bil program »Računalniško opismenjevanje«, ki je od leta 1994 do leta 2003 potekal v okviru projekta »Šolski tolar« (Gerlič 2010: 112), (Brečko in Vehovar 2008: 54). Zavzemal se je za zagotavljanje osnovne informacijsko-komunikacijske opreme v slovenskih osnovnih in srednjih šolah, za računalniško izobraževanje ravnateljev in učiteljev, za izboljšanje pouka in poslovanja šole s pomočjo modernejše tehnologije ter za omogočanje raziskovalnega in razvojnega dela na področju vključevanja novih tehnologij v šole. Projekt »Računalniško opismenjevanje« je bil usmerjen v vse ravni izobraževanja (Brečko in Vehovar 2008).

Zavod RS za šolstvo je v šolskem letu 1999/2000 pričel izvajati projekt Informatizacija predmetov, ki je deloval do leta 2006. Sestavljen je bil iz treh projektnih nalog, namenjenih trem različnim populacijam (Brečko in Vehovar 2008: 24). :

- PIKA, katere namen je bil informatizacija učno-vzgojnih dejavnosti v vrtcih in nižjih razredih osnovne šole;
- TIMKO, ki je propagiral sodelovalno učenje in timsko poučevanje z informacijsko tehnologijo od 5. do 9. razreda osnovne šole, v programu gimnazija in štiriletnih programih srednjega strokovnega izobraževanja;
- VESNA, ki je podpirala iskanje novih idej in svežih pobud informatizacije v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah ter njihovo oblikovanje v nove naloge v okviru projekta.

Danes pa lahko rečemo, da so vse osnovne šole v Sloveniji opremljene z računalniki in imajo na voljo internet.

Vpeljava IKT v osnovne šole je usmerjena v tri glavne cilje (Brečko in Vehovar 2008: 8):

- v poslovanje organizacije kot celote;
- v izboljšanje učenja učencev, ki se kaže v boljših dosežkih učencev;
- v izboljšanje tehnične pismenosti učencev.

Danes je zvišanje ravni uporabe IKT na šoli eden pomembnih ciljev prav vsake osnovne šole. V ta namen je potrebno narediti celosten načrt za uporabo IKT na posamezni šoli (Tišler 2006: 12) z namenom izboljšati uporabo IKT pri pouku, povečati uporabo interneta in e-pošte pri pouku in pri poslovanju šole ter postaviti smernice za komunikacijo med starši in šolo preko e-pošte.

Za izdelavo in vodenje takšnega načrta šola potrebuje koordinatorja (Cassen *et al.* 2015: 165), pri oblikovanju načrta pa je potrebno sodelovanje različnih učiteljev in strokovnih delavcev, ki bodo skrbeli tudi za realizacijo izboljšave uporabe IKT (Tišler 2006: 13). Med njimi je potrebno jasno določiti odgovorno osebo za posamezno področje, skupaj določiti časovni okvir ter skupaj preceniti obstoječe IKT zmožnosti in druge vire, potrebne za izvedbo načrta.

Slabša dostopnost zadovoljive informacijsko-komunikacijske infrastrukture je namreč še vedno omembe vreden problem mnogih osnovnih šol pri uvajanju novih tehnologij v svoje delovanje (Kresal-Sterniša 2012: 10). V nekaterih šolah se namreč računalniki še vedno nahajajo le v računalniški učilnici in jih otroci lahko uporabljajo le ob določenih urah, pa še to pod popolnim nadzorom učitelja. (Kresal-Sterniša 2012: 12).

Da bi bil strateški načrt uporabe IKT na šoli kar najbolj upoštevan, ga je potrebno v okviru posamezne šole javno razglasiti in pozvati k sodelovanju prav vse učitelje in strokovne

delavce. Pomembno je, da je načrt uporabe IKT s svojimi cilji še pred pričetkom uvajanja sprememb oziroma izboljšav uvrščen tudi v druge strateške dokumente šole, kot je npr. vizija šole (Tišler 2006: 13) ali šolski vzgojni načrt.

Za sprotno evalvacijo načrta za uporabo IKT so potrebni tudi jasni kriteriji za preverjanje in vrednotenje posamezne aktivnosti. Za uspešno izvajanje načrta je namreč potrebna sprotna evalvacija (Tišler 2006: 13), še posebno na raznih sestankih, kjer je prisoten večji del kolektiva šole.

2.1 Uporaba IKT pri poučevanju

Uporaba IKT s strani učitelja prinaša mnoge prednosti, ki so še večje, če je tudi učencem omogočena uporaba IKT pri svojem učenju. Raziskave govorijo o pozitivnih učinkih na motivacijo za učenje, kajti tovrstno učenje učencu mnogo bolj pooseblja izkušnjo učenja. Če se IKT uporablja kot dodatek k učenju pri posameznem predmetu, ima v povezavi z motivacijo tudi pozitiven učinek na učne dosežke. (Cassen *et al.* 2015: 165), (Kresal-Sterniša 2012: 12) IKT kot oblike aktivnega in izkustvenega učenja so kot podpora k učenju zelo učinkovite. Pouk naj bi se tako lažje premaknil iz poučevanja, usmerjenega v pomnjenje obilice podatkov h kreativnemu razmišljanju in reševanju problemov, kar posledično pripelje do kreativnega znanja (Gerlič 2010).

Ker je v današnjem času pomembna tudi hitrost pridobivanja informacij, je pomembno, da učenec spozna in uporablja IKT kot možnost najhitrejšega pridobivanja podatkov.

Informacijsko-komunikacijska tehnologija poveča možnost izmenjave informacij in s tem dostopnost do novih znanj, omogoča kakovostnejše in zanimivejše poučevanje, daje več možnosti za medpredmetno povezovanje, multisenzorno učenje, individualizacijo in diferenciacijo (Gerlič 2010). Uporaba IKT omogoča učitelju večjo individualizacijo potreb učenca in tako učencu omogoča, da lahko več časa nameni svojim potrebam in interesom (Cassen *et al.* 2015: 165).

Poleg tega se v šolstvu pojavlja vse več e-gradiv, ki služijo spoznavanju oziroma utrjevanju snovi, le-ta pa naj bi učenci uspešno uporabljali pri posameznih šolskih predmetih.

IKT pogosto predvsem pomaga pri povečanju števila konkretnih primerov oziroma prizorov v razlagi in s tem obogati učiteljevo predavanje o posamezni temi. S pomočjo uporabe IKT je učenec tudi intenzivneje vključen v razlago ali pri utrjevanju snovi, kajti tovrsten pristop omogoči, da učenec lažje razume določene cilje posameznega predmeta in

da je učenčevo znanje boljše. Tako se končna posledica učinkovite uporabe IKT kaže kot izboljšanje poznavanja posameznega predmeta. (Tišler 2006: 16) Aktivna uporaba IKT v šoli pa posledično poveča tudi računalniško pismenost posameznega učenca, ki je vse bistvenejšega pomena tako v nadaljnjem šolanju kot tudi v celotnem življenju posameznika v današnjem času.

Z IKT je povezan tudi predmet računalništvo, ki je po uvedbi devetletke v osnovnih šolah postal izbirni predmet za učence tretje triade (7., 8. in 9. razred), ki ga izbere povprečno kar 75 % učencev (Brečko in Vehovar 2008: 25), izvaja pa se na vseh slovenskih osnovnih šolah. Pri računalništvu je poudarjena aktivna vloga učencev in njihov razvoj, v povezavi tako z drugimi predmeti kot tudi z vsakdanjim življenjem, kjer so potrebna znanja računalniške pismenosti (Brečko in Vehovar 2008: 25).

Informacijsko-komunikacijska tehnologija v šolstvu lahko služi tudi kot orodje za ocenjevanje. Poznamo tri oblike preverjanja in ocenjevanja znanja, uporabna v šolstvu (Kresal-Sterniša 2012: 13):

- samoocenjevanje, pri katerem učenec z uporabo IKT takoj dobi povratno informacijo o svojem znanju;
- ocenjevanje učnih izidov oziroma digitalne pismenosti, katerega izvaja učitelj ali drugi učenci;
- e-listovnik, ki kot oblika ocenjevanja z uporabo IKT omogoča lažje, učinkovitejše in preglednejše zbiranje dokazov o dosežkih učenca.

Kljub vsemu pa je potrebno poudariti pomen učitelja pri ocenjevanju znanja, ki pri samem ocenjevanju upošteva tudi druge dejavnike, ki vplivajo na viden rezultat. Zato je morda primerneje, da IKT uporabimo le za del celotne ocene.

Uporaba IKT pri pouku v učilnici je seveda v največji meri odvisna od učitelja: od njegove računalniške pismenosti, od lastnega prepričanja o uporabi IKT pri šolskem delu, od učiteljeve samozavesti ter od pristopa k poučevanju (Tišler 2006: 14). Če je učitelj namreč pripravljen poseči po takšni ali drugačni novosti, bo gotovo hitreje pripravljen poskusiti tudi z novostmi s področja IKT.

Po podatkih poročila Empirice (2006), ki govori o uporabi IKT v evropskih šolah, za Slovenijo sicer velja dobra tehnološka opremljenost šol, vendar je uporaba dane opreme, potencialnih virov in različnih gradiv, povezanih z IKT precej nižja od pričakovane. Torej se učitelji kljub danim možnostim ne odločajo dovolj pogosto za uporabo IKT pri svojem pouku. (Brečko in Vehovar 2008: 53)

Pomemben faktor učiteljeve motivacije za uporabo IKT pri poučevanju po podatkih raziskave RIS Učitelji in internet 2003 predstavlja tudi uporaba IKT v zasebnem življenju. Pri tem je pomemben tudi spol učitelja, kajti moški internet uporabljajo precej pogosteje kot ženske, čeprav ima doma računalnik in dostop do spleta večina učiteljev ne glede na spol. Upoštevajoč starost je pri mlajšem učitelju večja verjetnost, da bo imel doma računalnik, kot pri starejšemu učitelju. (Brečko in Vehovar 2008: 33)

Velik vpliv na učiteljevo motivacijo z uporabo IKT pa ima gotovo tudi odziv učencev na učenje s pomočjo IKT. Če učence tovrstno delo veseli in jih aktivira, se bo gotovo tudi učitelj pogosteje poslužil tovrstnih oblik poučevanja.

Poleg računalniške pismenosti učitelja, pomanjkanja računalniške in druge tehnične opreme ter ustreznih gradiv in pomanjkanja interesa za uporabo IKT s strani učiteljev med najpogostejše ovire za uporabo IKT spadajo še razlogi, kot so težave učiteljev pri iskanju ustreznih virov za poučevanje z uporabo IKT, mnenje učiteljev, da predmeta ni mogoče poučevati preko računalnika, mnenje učiteljev, da uporaba IKT ne prinaša nobenih koristi oziroma je premalo koristna, ter pomanjkanje primerne gradiva v nacionalnem jeziku. (Empirica, 2006)

Rezultati raziskave *Stanje in trendi uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije v slovenskem izobraževalnem sistemu* iz leta 2010 govorijo o tem, da slovenske šole z uporabo IKT lepo sledijo evropskim trendom. Računalnik v slovenskih osnovnih šolah se le izjemoma uporablja predvsem pri pouku računalništva, v veliki večini pa so osnovne šole delo z računalnikom vključile kar v večino področij svojega dela. Po podatkih raziskave je računalnik najpogostejše uporabljen v prvi triadi (36,4 %), temu sledi tretja triada (35,6 %), najredkejša pa je uporaba računalnika v drugi triadi (23,6 %). (Gerlič 2010: 115)

2.2 IKT v administraciji

V skladu s Pravilnikom o dokumentaciji v osnovni šoli mora šola dokumentacijo praviloma voditi v elektronski obliki tako, da je možen tudi izpis na papir. Pri vodenju podatkov je nujno zagotoviti tudi varstvo osebnih podatkov v skladu s predpisi. (Pravilnik o dokumentaciji v osnovni šoli 2016) IKT mediji predstavljajo veliko pomoč učiteljem in tehničnemu kadru osnovne šole pri ustvarjanju in vodenju dokumentacije: pomagajo privarčevati čas, povečati preglednost in organiziranost podatkov, varčevati s papirjem.

2.2.1 Vodenje dokumentacije

V skladu s Pravilnikom o dokumentaciji (Pravilnik o dokumentaciji v osnovni šoli 2016) mora šola voditi naslednjo dokumentacijo: knjige in splošne dokumente (matična knjiga, šolska kronika, letni delavni načrt, letno organizacijsko poročilo, evidenca o izdanih spričevalih in drugih listinah, vzgojni načrt), dokumentacijo o delu strokovnih organov (zapisniki o sejah, razrednikova analiza pedagoškega dela v oddelku), dokumentacijo o delu strokovnih delavcev (letna priprava strokovnega delavca, sprotne priprave na vzgojno-izobraževalno delo), dokumentacijo o delu oddelkov/skupin (dnevnik, dnevnik in redovalnica učne skupine, dnevnik za podaljšano bivanje/jutranje varstvo, dnevnik za druge oblike dela z učenci, dnevnik vzgojnega dela, redovalnica z opisnimi ocenami, redovalnica s številčnimi ocenami, mapa vzgojnih opominov, zbirni športnovzgojni karton), dokumentacijo o učencih (vpisni list, matični list, osebna mapa učenca, ki potrebuje pomoč oziroma svetovanje, mnenje komisije za ugotavljanje pripravljenosti otroka za vstop v šolo, zapisnik o popravilih, razrednem in predmetnih izpitih učencev, zapisnik o ocenjevanju učenca, ki se izobražuje na domu, osebni športno-vzgojni karton), javne listine in potrdila (spričevalo o končanem razredu – opisne oziroma številčne ocene, zaključno spričevalo, potrdilo o izpolnjeni osnovnošolski obveznosti, kolesarska izkaznica, izpis iz evidence, obvestilo o zaključnih ocenah ob koncu pouka v šolskem letu), druga dokumentacija (obvestilo o zaključnih ocenah ob koncu pouka v šolskem letu; obvestilo o dosežkih pri nacionalnem preverjanju znanja ob koncu drugega vzgojno-izobraževalnega obdobja, obvestilo o učenem uspehu ob koncu ocenjevalnih obdobj med šolskim letom, potrdilo z opisno oceno napredka ob koncu šolskega leta za učenca, ki je vključen v posebni program vzgoje in izobraževanja, zaključno potrdilo o izpolnjeni osnovnošolski obveznosti z opisno oceno dosežkov za učenca, ki je končal posebni program vzgoje in izobraževanja, obvestilo o vzgojnem opominu, potrdilo o šolanju, obvestilo ob prešolanju na drugo osnovno šolo med šolskim letom, obvestilo o izbiri ravni zahtevnosti in o spremembi ravni zahtevnosti ter o izbirnih predmetih, za katere se je učenec odločil, soglasja staršev, prijava k nacionalnemu preverjanju znanj, druga obvestila staršem, zapisniki roditeljskih sestankov). (Dokumentacija v osnovnih šolah 2010)

2.2.2 Komuniciranje s starši

Živimo v času hitrega razvoja, čemur se morajo seveda ves čas prilagajati tako šola kot tudi starši, katerih skupni cilj je podati čim več kvalitetnega znanja otroku. Eden izmed

glavnih elementov uspešnega delovanja je prav gotovo tudi komunikacija med šolo in starši, zato se morajo novim zahtevam prilagajati tudi načini medsebojnega komuniciranja. Šrot (2013: 225) pravi, da je kompetenten učitelj tisti, ki je sposoben ustvariti razmere za uspešno delo otrok in vzpostaviti dialog med starši in učitelji. Ko si učitelj in starši delijo odgovornost za uspešen otrokov razvoj, drug drugega spoštujejo in drug drugega upoštevajo kot enakovrednega, je njihovo sodelovanje lahko kakovostno.

Kalin in ostali (2009: 11) poudarjajo, da sta za kvaliteten otrokov razvoj odgovorni tako družina kot tudi šola, pomembno pa je, kako si ti dve instituciji odgovornost in naloge pri razvoju otroka med seboj delita, upoštevajoč objektivne in subjektivne faktorje. Objektivni faktorji, ki zajemajo šolsko organizacijo in njene normative in s tem dajejo okvir celotnemu delovanju šole kot institucije, so sicer pri komuniciranju med starši in šolo zelo pomembni, vendar prav subjektivni faktorji pa so vseeno tisti, ki izraziteje oblikujejo sodelovanje staršev s šolo. Med subjektivne faktorje štejemo stališča učiteljev in staršev, vrednote in kulturo šole ter družine, motivacijo učiteljev in staršev, njihove osebnostne značilnosti, razpoloženje, tradicijo, izkušnje in ambicije.

Sodelovanje med starši in učitelji ima večjo moč in vpliv, če ga ne oblikujejo le formalni okviri. Posledice dobrega sodelovanja se kažejo tako na nadaljnjem delu in počutju učiteljev in staršev kot tudi na delovanju šole kot celote, slabo sodelovanje med starši in šolo pa ima negativne posledice na vse to. (Kalin *et al.* 2009: 11, 12) Kvaliteten odnos med učiteljem in starši ima tudi velik vpliv na otroka, njegovo vedenje in delo v šoli (Kalin *et al.* 2008: 17). Uspešnost otrokovih šolskih dosežkov je namreč najbolj odvisna od tega, kako družina spodbuja učenje, kako realistična so pričakovanja družine do otrokovih dosežkov in od stopnje vključevanja staršev v otrokovo izobraževanje (Kalin *et al.* 2009: 12). Dobro sodelovanje med starši in šolo pozitivno vpliva tudi na starše, jim povečuje samozavest glede dela s svojim otrokom, jim daje nove zamisli za šolsko delo doma, omogoča izboljšanje medsebojnih odnosov in komunikacije v družini ter celotni družini omogoča pozitivnejši odnos do učitelja, šolskega dela in šole (Šteh in Mrvar 2011: 18). Dobra komunikacija med šolo in starši pa ima pozitivne posledice tudi za učitelja, ki čuti podporo staršev, kar mu povečuje zadovoljstvo, vse to pa pozitivno vpliva še na sodelovanje med učitelji ter izboljšanje razredne in šolske klime (*ibidem.*).

Kalin in ostali (2009: 12, 13) in Resman (2008: 18) poudarjajo pozitivne posledice dobrega sodelovanja staršev in učiteljev, ki se kažejo kot naslednje:

- otrok ima boljšo motivacijo za šolsko učenje ne glede na izobrazbo staršev, na njihov ekonomski, socialni, kulturni položaj;
- na splošno otrok boljše sledi pouku, na splošno so ocene in končni učni uspeh boljši;
- otrok bolj redno opravlja domače naloge;
- otrok se pogosteje vključuje v šolske interesne dejavnosti in izvenšolske organizirane dejavnosti;
- otrok ima boljšo samopodobo in je bolj samodiscipliniran;
- otrok v šoli izbira zahtevnejše predmete in programe;
- otrok je bolj prilagodljiv na zahteve šole in ima tako manj disciplinarnih kazni;
- otrok so izrazito bolj izogiba rizičnemu in nevarnemu obnašanju;
- boljši uspeh otroka poveča zadovoljstvo staršev, kar vpliva na izboljšanje odnosa med otrokom in starši;
- dobro sodelovanje staršev s šolo ima pozitivne učinke tudi pri družinah drugačnega kulturnega porekla (Romi, priseljenci, revni).

Ena od kompetenc, katere naj bi imel učitelj, predstavlja učiteljevo učinkovito komuniciranje in sodelovanje s starši in drugimi osebami, odgovornimi za učence. Sem spadajo:

1. kompetence učitelja glede na njegovo strokovno usposobljenost za sodelovanje s starši: obvladuje strokovno in praktično delo ter sodelovanje s starši, motivira starše za sodelovanje, primerno izvaja roditeljske sestanke in govorilne ure, obvlada tudi neformalne oblike sodelovanja s starši, pomaga pri vzgojnem delu in reševanju učnih težav, zna primerno komunicirati s starši in otroki;
2. kompetence učitelja za kakovostno sodelovanje glede na odnos in komunikacijo s starši: učitelj pri sodelovanju s starši upošteva in realizira načeli demokratičnosti in funkcionalnosti, pri sodelovanju upošteva želje in potrebe staršev ter razlike med njimi, ima korekten odnos, zna poslušati in svetovati. (Šrot in Rizman Herga 2013: 226, 227)

Očitno je torej, da ima pri komuniciranju s starši poleg strokovne usposobljenosti učitelja velik pomen tudi sam odnos, pri katerem sta pomembna tako učiteljeva osebnost kot njegov značaj ter njegova usmerjenost pri komuniciranju s starši. Pomembno je, da ne glede na problem učitelj deluje optimistično in upa na najboljše, vzporedno s tem pa mora obdržati realen pogled na možen napredek oziroma izboljšavo učenca (Kalin *et al.* 2008: 14).

Celoten odnos v veliki meri lahko oblikuje in nadgrajuje predvsem učitelj. Le-ta si zaradi jasnosti svojih ciljev sodelovanje s starši dobro načrtuje in upoštevač dane okoliščine izbere ustrezne oblike sodelovanja s starši ter spodbuja tako posredne (pisna sporočila, sms-ji, e-mail, spletna stran) kot tudi neposredne (govorilne ure, roditeljski sestanki in drugi razgovori, telefonski pogovori) oblike komuniciranja s starši.

Kalin in ostali (2008: 5) omenjajo tudi možnost neučinkovitega sodelovanja med domom in šolo oziroma učitelji in starši, ki je kljub skupnemu cilju, ki predstavlja uspešno izobraževanje otroka, zaradi različnih dejavnikov lahko neprimerno in tako otežuje delo učitelja. Posledice neprimernega sodelovanja čutijo starši, učitelj, pogosto pa tudi celotna šola, zato je pomembno, da je tovrstnih primerov vse manj.

2.2.2.1 Komuniciranje s pomočjo IKT

IKT nam podaja nove možnosti posrednega komuniciranja med šolo in starši ter šolo in drugimi institucijami, in sicer več različnih oblik komuniciranja:

- *Stacionarni in GSM telefon*, ki omogoča redno glasovno informiranje ne glede na razdaljo. Telefoni morda niso najprimernejši za komuniciranje o osebnih zadevah, za kar je še vedno najprimernejša komunikacija na štiri oči, pripomorejo pa k medsebojnemu hitrejšemu informiranju.

Z GSM telefonom je povezana tudi SMS tehnologija, na katera so vezana kratka SMS tekstovna sporočila, ki so najpogosteje uporabljena podatkovna aplikacija na svetu. (Komunikacija in IKT med mladimi 2015) Takšna oblika komuniciranja še poveča dostopnost osebe, s katero želimo komunicirati.

- *Šolska spletna stran*, katero šola večinoma uporablja za sporočanje splošnih informacij o šoli in njenem delovanju, za objavo prispevkov učencev, za oglaševanje svojih »storitev« in sprotno informiranje. Tu so staršem predstavljeni osnovni podatki o šoli kot so naslov, opremljenost, organizacija, urnik, stiki,... Za njeno delovanje skrbi koordinator šolske spletne strani, pri čemer daje velik pomen grafični obliki spletne strani, ki je odgovorna za bralčev prvi vtis. Spletna stran mora biti oblikovana tako, da uporabnik kar najhitreje najde želene podatke. Za učinkovito delovanje šolske spletne strani pa je nujno tudi njeno redno vzdrževanje in posodabljanje. (Tišler 2006: 17-19)

Spletna stran šole poleg komuniciranja s starši dobro služi tudi kot medij za komuniciranje z drugimi šolami oziroma ustanovami.

- *Elektronski novičnik* je vse pogostejša oblika komuniciranja na šolah. V njem starši najdejo pomembne tekoče novice, na nekaterih šolah pa lahko starši tudi sami pripravijo kak članek oziroma novico za spletno stran. (Kresal-Sterniša 2012: 15)
- *Elektronska pošta*, ki danes predstavlja eno od rednih oblik komuniciranja učiteljev. Učitelj dandanes kar potrebuje svoj e-naslov za komunikacijo znotraj in izven organizacije, s čimer se komunikacija tako med učitelji kot tudi s starši precej izboljša. Dolgoročna posledica tega je tudi dvig učenčevih dosežkov. E-pošta služi širjenju splošnih informacij kot so urnik, razredne aktivnosti, domače naloge, posebni dogodki, vabilu staršev na sestanek oziroma govorilne ure. Ne smemo pa pozabiti, da na spletu zaradi nezagotovljene varnosti ni primerno obravnavati osebnih stvari. (Tišler 2006: 19-21)

Pri komuniciranju s starši prek e-pošte je potrebno e-pošto redno (vsaj enkrat dnevno) preverjati, vsa elektronska sporočila pa primerno hraniti do konca tekočega šolskega leta. Komuniciranja preko e-pošte se učitelj lahko poslužuje le, če se s tem strinjajo tudi učenčevi starši.

- *Spletna stran Ministrstva za šolstvo* je ravno tako v vpogled staršem. Tu so staršem na spletu dostopne ministrske okrožnice ali obvestila.
- *Uporaba e-registrov in e-dnevnikov* predstavlja trenutni trend v državah EU, vse pogostejša pa je uporaba eAsistenta tudi v slovenskih osnovnih šolah.

Različne vrste komuniciranja šolam vsekakor pomagajo izboljšati izobraževalni proces (Kresal-Sterniša 2012: 15). Učencem je tako omogočen širši pogled na učno snov oziroma problem, različni aspekti učenca motivirajo pri njihovem učenju in ustvarjanju.

2.2.2.2 EAsistent

EAsistent je spletna aplikacija, katero uporablja že večji del slovenskih šol. Pri razvoju eAsistenta sodeluje več kot 7.000 učiteljev in drugih pedagoških delavcev ter staršev. EAsistent s svojim hitrim in stabilnim delovanjem pripomore k lažjemu in uspešnejšemu delu učiteljev, olajša ustvarjanje in uporabo šolske dokumentacije, omogoča pa tudi varno shranjevanje podatkov in njihovo dostopnost v vsakem trenutku. Znotraj eAsistenta je vzpostavljen sistem, v katerem so urejena vsa potrebna področja: vodenje elektronskega dnevnika, redovalnice, celotna administracija (matična knjiga, osebni listi/matični listi, potrdila, spričevala ...), organizacija pouka, prehrana, evidenca delovnega časa učiteljev, statistika in poročila. (eAsistent 2015: Ravnatelj)

Ker je vsaka šola v svojem delovanju posebna, ima aplikacija eAsistent to možnost, da se lahko prilagodi vsaki posamezni šoli z njenimi zahtevami oziroma željami. Pri tem je seveda pomembno dejstvo, da so pri nastanku in razvoju te aplikacije sodelovali (in še vedno sodelujejo) predvsem pedagoški praktiki in starši učencev. S tem je zagotovljena tako praktičnost aplikacije kot tudi njena primernost za uporabo. (eAsistent 2015: Ravnatelj)

2.2.2.2.1 EAsistent in komunikacija s starši

Spletna aplikacija eAsistent želi poleg že zapisanih ciljev olajšati in izboljšati tudi komunikacijo med šolo, starši in otrokom. Prek te aplikacije so starši namreč lahko redno obveščeni o celotnem delovanju njihovega otroka v šoli. Tako starši najlažje sledijo šolskemu delu svojega otroka, mu pomagajo pri reševanju manjših težav in s tem preprečujejo nastajanje večjih težav ter pomagajo pri ustvarjanju kar se da najprijetnejšega šolskega okolja za svojega otroka. (eAsistent 2015: Starši)

Starši imajo namreč omogočen stalen vpogled v otrokove ocene, na podlagi česar lahko sklepajo o otrokovem trenutnem učnem uspehu. EAsistent starše obvešča tudi o napovedanih ocenjevanjih znanja, s čimer imajo lahko boljši vpogled v otrokovo načrtovanje učenja oziroma imajo boljše možnosti za usmerjanje otrokovega domačega šolskega dela. Obvestila o rednih domačih nalogah in o opravljanju le-teh tudi omogočajo dober nadzor nad otrokovim šolskim delom, za kar skrbijo tudi redni komentarji o otrokovem delu v šoli, katere ima učitelj možnost vnašati. Učitelj ima možnost komentirati tudi učenčevo vedenje, tako pozitivno (pohvale) kot tudi izostanke od pouka oziroma drugo negativno izstopajoče vedenje. Pomembno je, da so vsi ti komentarji sprotni in tako omogočajo reden vpogled v delovanje učenca v šoli, s tem pa tudi takojšnje ukrepanje, če se pojavijo takšne ali drugačne težave. (eAsistent 2015: Starši)

Komunikacija med starši in šolo prek eAsistenta lahko poteka prek e-maila in SMS obvestila. Da ne bi prevelik del odgovornosti glede šolskega dela prešel na starše, imajo starši tudi možnost v portalu za starše izbrati, katere informacije želijo prejemati, pa tudi kako pogosto. Informacije so staršem lahko posredovane tedensko, lahko pa tudi dnevno. (eAsistent 2015: Starši)

Kljub vsemu se glede uporabe eAsistenta pojavljajo pomisleki predvsem na področju prevzemanja odgovornosti. Namreč redno obveščanje staršev o celotnem dogajanju njihovega otroka v šoli predstavlja tudi neke vrste dodaten nadzor nad otrokom, ki tako

nima možnosti biti dovolj svoboden, da bi se lahko sam odločal, prevzemal odgovornost zase, svoje učenje in svoja dejanja. Dolžnost staršev je, da se s svojim otrokom pogovorijo o njegovem šolskem delu, domačih nalogah, ocenah in drugih dogajanjih v šoli, ni pa njihova dolžnost obveščati otroka o njegovih obveznostih. S tem, ko starši otroku omogočajo prevzemati odgovornosti, dolgoročno vplivajo tudi na razvoj svojega otroka kot samostojne osebe.

EAsistent predstavlja tudi neke vrste nadomestno komunikacijo otroka s starši, kar lahko dolgoročno vpliva na težave pri celotnem komuniciranju s starši. Med otroci in starši se tako razvije premalo zaupanja, kar lahko vpliva na splošen slabši odnos med njimi.

2.3 Informacijska pismenost

Računalniška pismenost (computer literacy) zajema sposobnosti, katere potrebujemo za učinkovito uporabo računalnika znotraj svoje stroke (Bawden 2001).

Temu nadrejena je informacijska pismenost (Information literacy), za katero Bawden pravi, da predstavlja sposobnost vsako informacijo prepoznati, obravnavati in učinkovito uporabiti. Po ALA (American Library Association) informacijsko pismena oseba najprej prepozna, kdaj določeno informacijo potrebuje, nato pa le to najde, ovrednoti in učinkovito uporabi. (Bawden 2001: 232) Informacijsko pismeni so torej tisti, ki so se naučili iz danega učiti se ne glede na to, od kod informacija prihaja.

Različne oblike pismenosti so seveda med seboj povezane, tako da računalniška pismenost zajema tudi funkcionalno pismenost (uporaba branja, pisanja in računanja za nadaljnji razvoj). Ker pa IKT predstavljajo različne vrste mediji ne le računalnik, bomo v tem primeru raje govorili kar o informacijski pismenosti, ki zajema širši spekter kot le računalništvo. Tucketta namreč pravi (Bawden 2001), da smo lahko računalniško pismeni, ne da bi bili informacijsko pismeni, ne moremo pa biti informacijsko pismeni, ne da bi bili računalniško pismeni.

2.3.1 Informacijska pismenost in učenci

Eden izmed ciljev vpeljave IKT v šole je razviti IKT-kompetence v tehnični pismenosti učencev. (Brečko in Vehovar 2008: 7) Eurostat, Statistika informacijske družbe s podatki, pridobljenimi decembra 2010, dokazuje, da več kot 80% vseh mladih državljanov EU od 16 do 24 let uporablja računalnik in splet (Kresal-Sterniša 2012: 22). IKT-grozd Evropske komisije iz leta 2010 temu dodaja še podatek, da mladi ne uporabljajo le računalnikov,

ampak tudi druge oblike mobilne tehnologije, torej multimedijske naprave (mobilni telefoni s spletnim dostopom) (Kresal-Sterniša 2012: 22). Mladi tako uporabljajo IKT v vse več vidikih svojega življenja, zato je smiselno, da se tudi izobraževalne ustanove vse bolj usmerijo v podajanje informacijskokomunikacijskega znanja in spretnosti za življenje po končanem šolanju.

V Sloveniji kar 90 odstotkov mladostnikov med 10 in 15 letom splet uporablja redno (Erjavec 2010), najatraktivnejše spletne aktivnosti pa so spletne igre, brskanje po spletu in komunikacija. Mobilne telefone mladi uporabljajo predvsem za pošiljanje kratkih sporočil (SMS) ter za pogovore s starši in prijatelji.

Zavedati se moramo, da uporaba IKT ima vpliv na otrokov razvoj, vendar je učinek IKT odvisen tako od medijske vsebine ter osebnostnih in socialnih dejavnikov kot tudi od dejavnikov okolja. Velika večina mladih se v vsakdanjem življenju srečuje z različnimi IKT mediji, kamor spadajo GSM, SMS, elektronska pošta ter družabna omrežja, kamor spadajo internetni forumi, blogi, mobilne aplikacije, spletne klepetalnice (IRC, Second Life), spletne strani za stike (Facebook, Ask.fm, Twitter, Skype, Messenger, Instagram). Kljub prepričanju otroka oziroma mladostnika, da z uporabo posameznega medija nima težav, se v resnici pogosto pokaže ravno nasprotno. Erjavec (2010) poudarja, da ima slovenska mladina dovolj znanja o tehnološki uporabi IKT, vendar je pri tem premalo kritična. To pomeni, da slovenski mladostnik prehitro oziroma s premalo pomisleki verjame sporočilu, ki ga najde v medijih. Ta nekritičnost je pogosto posledica pomanjkanja znanja o celotnem družbenem, kulturnem, ekonomskem, političnem in zgodovinskem kontekstu, na katerega se sporočilo nanaša oziroma posledica napačnega vrednotenja konteksta.

Ogromno spodrseljajev se kaže tudi na področju (ne)varne uporabe IKT medijev, ki govori o slabi informacijski pismenosti učencev. Med glavne napake otrok in mladih, ki ogrožajo spletno varnost posameznika, spadajo:

- odpiranje priponk v elektronskih sporočilih neznanega vira, kjer se pogosto skriva zlonamerna programska oprema;
- uporaba javnega Wi-fi brez varnostnih ukrepov, kjer omogočimo tujemu omrežju dostop do zaupnih informacij (npr. gesla, bančnih podatkov...);
- neupoštevanje varnostnih posodobitev, ki skušajo odgnati nedavno odkrite pomanjkljivosti pred spletnimi kriminalci;

- uporaba istega gesla na različnih računih - če nekdo ugotovi to geslo, lahko tako dobi dostop do vseh vaših računov;
- prepričanje, da protivirusni programi niso pomembni;
- prepričanje, da je varnostno kopiranje datotek izguba časa;
- ignoriranje obvestil brskalnika glede povezav, ki niso varne;
- razdajanje informacij na družabnih omrežjih;
- prenašanje aplikacij iz vseh možnih virov (safe.si 2016: 10 napak, ki jih na področju spletne varnosti pogosto počnemo iz malomarnosti).

Poleg zgoraj naštetih možnih nevarnostih, ki prežijo prav na vse uporabnike IKT in spleta, še posebno za mlade predstavlja veliko tveganje že sama uporaba različnih medijev IKT, še izraziteje spleta. Še posebno družabna omrežja, kamor spadajo vse spletne strani za mreženje, ki omogočajo gradnjo in vzdrževanje mreže prijateljev prek interneta (safe.si 2016: Družabna omrežja), so za mladostnike izredno potencialno nevarna. Tu ima namreč vsakdo možnost ustvariti in po lastni želji urediti svoj profil. Zaradi odprtih možnosti je tu meja med realnim in virtualnim življenjem vse bolj zabrisana. Oseba si zaradi slabe kontrole s strani odraslih oziroma zunanjega sveta s pomočjo različnih podatkov, slik, videoposnetkov lahko ustvari povsem domišljjsko življenje, lahko pa tudi svoje realno življenje preveč preplete z virtualnim svetom, pri čemer ne vidi več jasne meje med tema dvema svetovoma.

2.3.2 Informacijska pismenost in učitelji

Uspešna raba računalnikov in spletnega dostopa v izobraževanju je v pomembni meri odvisna tudi od tega, kako dobro so uporabniki pripravljeni na uporabo le-teh. Prvotno torej na povečanje uporabe IKT in digitalne pismenosti vplivajo znanje in izkušnje učiteljev. Evropska unija se tega zaveda, zato spodbuja v svojih državah izobraževanja učiteljev na tem področju. Države EU skrbijo za razvoj znanja in spretnosti s področja IKT na celotni poti izobraževanja, s poudarkom na začetnem izobraževanju učiteljev. (Kresal-Sterniša 2012: 14, 19) Tako so učitelji bolj usposobljeni in bolj motivirani za uporabo IKT pri svojem pedagoškem delu.

Ker pa se tehnologija iz dneva v dan spreminja, bi se morali učitelji stalno izobraževati na področju IKT oziroma bi redno morali prejemati nove ustrezne programe in gradiva, kar pa je pogosto težko izvedljivo. Pomanjkanje znanja o uporabi IKT je torej eden izmed glavnih razlogov za težave z motivacijo učiteljev za rabo IKT.

E-kompetenco učitelja torej predstavljajo znanja, katera potrebuje učitelj za uspešno uporabo IKT pri svojem delu. V grobem lahko govorimo o šestih temeljnih e-kompetencah učitelja (Šest temeljnih e-kompetenc 2016):

1. *Poznavanje in zmožnost kritične uporabe IKT* - učitelj razmeroma dobro obvlada strojno in didaktično programsko opremo in jo večje uporablja pri svojem delu v šoli in pri pouku. S kritično presojo smiselno vključuje IKT v svoje delo in pouk. S tem učencem olajša usvajanje novih znanj in zmožnosti.
2. *Zmožnost komunikacije in sodelovanja na daljavo* - učitelj uporablja ustrezno tehnologijo za komunikacijo. S pomočjo tehnologije spodbuja sodelovalno učenje in projektno delo. S pomočjo moderne tehnologije omogoča tudi komunikacijo in sodelovanje med učenci, starši in širšo skupnostjo, s čimer spodbuja večjo aktivnost ter samostojno učenje.
3. *Zmožnost iskanja, zbiranja, obdelovanja, vrednotenja (kritične presoje) podatkov, informacij in konceptov* - učitelj pozna in uporablja svetovni splet kot vir podatkov, s čimer si pomaga pri pouku pri usvajanju novih znanj. S tem učencem omogoči pridobivanje izkušenj v iskanju, zbiranju, analiziranju, uporabi in vrednotenju zbranih informacij ter zmožnosti obdelave informacij, reševanja problemov, sodelovanja in kritičnega mišljenja.
4. *Varna raba in upoštevanje pravnih in etičnih načel uporabe ter objave informacij* - učitelj je ozaveščen o morebitnih nevarnostih oziroma zlorabah pri uporabi spletnih ali mobilnih tehnologij.
5. *Izdelava, ustvarjanje, posodabljanje, objava gradiv* - učitelj znajo izdelati, oblikovati ali posodobiti e-gradiva in dejavnosti z namenom učencem omogočiti sodelovalno delo pri pouku, reševanje problemov, raziskovanje ali ustvarjanje. Učencem pomaga pri izdelavi in objavi svojega izdelka. Pozna avtorske pravice objavljanja izdelkov.
6. *Zmožnost načrtovanja, izvedbe, evalvacije pouka z uporabo IKT* - učitelj uporablja IKT vire za lastno širjenje obzorij. Izvaja pouk z uporabo IKT, skupaj z učenci razvija zmožnosti za samovrednotenje znanja ter spremljanje lastnega napredka. Učencem pomaga pri oblikovanju in uporabi kriterijev za vrednotenje znanja.

Potrebno je omeniti, da ima na področju formalnega izobraževanja pedagoškega kadra v Sloveniji posamezna izobraževalna institucija pri odločanju o položaju informacijsko-komunikacijske tehnologije v svojem kurikulumu izrazito visoko avtonomijo (Brečko in

Vehovar 2008: 54), tako da je motiviranost učiteljev za uporabo IKT odvisna tudi od naravnosti posamezne izobraževalne institucije.

2.3.2.1 Vzgoja za medije

Kljub klasičnim oblikam pismenosti in s tem povezanimi oblikam poučevanja je pomembno, da šola kot taka sprejme situacijo današnjega časa, v katerem so otroci in mladostniki okupirani z različnimi IKT mediji. Otroci in mladi se namreč srečujejo z uporabo IKT medijev vsak dan, na vsakem koraku, kar kaže na potrebo po vključevanju zunajšolskih izkušenj učencev tudi v delovanje šole. Šola je na nek način celo izgubila svoj prvotni izobraževalni monopol, kajti IKT mediji so danes tisti, ki ljudem posredujejo razne podatke, jih obveščajo, s tem pa posredno tudi oblikujejo njihovo vrednotenje tako na javnem kot na zasebnem nivoju. (Erjavec 2010: 157) Zato je pomembno, da šola kot izobraževalna institucija prizna vlogo IKT medijev v današnjem času in izkoristi njihove zmožnosti pridobivanja podatkov predvsem pri sintezi različnih podatkov in oblikovanju sistema vrednotenja. Uporaba mobilnih telefonov, tablic, branje e-pošta in blogov, različna socialna omrežja na internetu pa zahtevajo poleg bralne in funkcionalne pismenosti še nove veščine, potrebne za pisanje in branje, katere lahko povzamemo s pojmom informacijska pismenost. Za svoje uspešno delovanje mora šola učencem omogočiti tudi pridobivanje teh veščin in učence usmerjati v dešifriranje različnih IKT medijev kot nadaljevanje bralne pismenosti – omogočiti jim mora vzgojo za medije (Erjavec 2010: 160).

Pomembno je, da je vzgoja za medije v šolah dovolj kritična (Erjavec 2010: 161), tako da učence ne spodbuja le v uporabo IKT medijev, ampak učence skuša naučiti najti, analizirati in preceniti različne poglede na obravnavano zadevo, pri čemer je potrebno upoštevati tudi vidik manjših, manj pomembnih skupin, ne le vidik večine. S tem učenec dobi svoj pogled na obravnavano zadevo, na podlagi katerega lahko v medijskem svetu še naprej ustvarja in uporablja IKT medije za izražanje lastnega mnenja, lastnih interesov.

Poznamo različne oblike vključevanja vzgoje za medije v osnovnošolski izobraževalni sistem (Erjavec 2010: 166-167):

1. vzgoja za medije kot samostojen ali izbiran predmet;
2. vzgoja za medije kot sklop znotraj pouka drugega, že obstoječega predmeta, za kar je običajno najprimernejši pouk materinega jezika;
3. posamezni deli vzgoje za medije so vključeni v različne predmete;
4. vzgoja za medije kot prostočasna dejavnost, vključena v neobvezne krožke, ki potekajo na šoli.

Za čim boljše znanje s področja uporabe IKT medijev je priporočljiva uporaba različnih oblik vzgoje za medije v enem šolskem letu. Tako vzgoja za medije pridobi pomemben status na šoli, vzporedno vključevanje različnih oblik predmeta in dolgoročen pristop k predmetu pa posledično pripelje tudi do večjih uspehov, do boljšega poznavanja in obvladovanja IKT medijev na šoli ter v zasebnem življenju učencev in učiteljev.

V Sloveniji vzgojo za medije poznamo že od leta 1994. Tedaj se je kot samostojen predmet vzgoja za medije pojavila v osnovni šoli, predstavljala pa je tudi sklop znotraj pouka že obstoječih predmetov, večinoma državljanska in domovinska vzgoja ter etika in slovenski jezik. Danes vzgoja za medije predstavlja izbirno vsebino v tretji triadi osnovne šole. Ponujeni so trije celoletni vsebinski sklopi, tako da si učenci ta predmet kot izbirni lahko izberejo največ trikrat. Ta izbirni predmet po podatkih Raziskave o vključenosti vzgoje za medije izbere razmeroma malo učencev, po večini s slabšim učnim uspehom, ker pričakujejo, da jim ne bo delal večjih težav. Slabši obisk tega predmeta je povezan tudi s slabo opremo šol in s slabšim znanjem učiteljev za vzgojo za medije. V okviru izbirnih predmetov, ki se navezujejo na vzgojo za medije, poznamo še šolsko novinarstvo, katerega obisk ima podobne karakteristike kot vzgoja za medije. (Erjavec 2010: 168-169)

Vključevanja vzgoje za medije v že obstoječe predmete (Erjavec 2010: 169) je prav tako razmeroma malo zaradi slabše opreme šol, slabšega IKT znanja učiteljev, prepričanja, da internet že doma preveč zaposluje učence, zaradi natrpanega šolskega urnika in učnega načrta.

2.3.2 Informacijska pismenost in starši

Ker se dandanes z IKT mediji srečujemo na vsakem koraku, je razmeroma velik delež odraslih precej dobro informacijsko opismenjen. Večinoma vedo, kako uporabljati računalnik oziroma druge IKT medije, kje in kako najti iskano informacijo, jo kritično prevrednotiti in jo primerno uporabiti. Kljub vsemu pa je manjši del odraslih slabše računalniško in informacijsko pismen, na kar vplivajo višja starost osebe, izobrazba posameznika, zaposlenost oziroma nezaposlenost, telesne hibe (invalidnost), slabši dostop do IKT, slabše spletne povezave. (Lavtar 2003)

2.4 Vpliv uporabe IKT na šolsko klimo

Uvajanje IKT v delovanje šole vpliva tudi na splošno šolsko klimo. Mediji IKT se namreč pojavljajo na vseh nivojih delovanja šole, ne le na nivoju izobraževanja. IKT v osnovni šoli je torej dobra podpora delovanju organizacije, ima pa tudi pomemben učinek na učno okolje, prek katerega vpliva na učenje učencev kot tako. IKT podpira učno okolje pri

raziskovanju stvarnosti in ustvarjanju znanja, spodbuja aktivno učenje in jasno ocenjevanje, dodatno motivira učence, tudi z zagotavljanjem orodij za povečanje njihove produktivnosti in premagovanjem fizičnih ovir, povečuje tako samostojnost učencev kot tudi njihovo sodelovanje ter individualizira učenje. (Brečko in Vehovar 2008: 7, 8)

Poleg tega vse obširnejša uporaba IKT v osnovnih šolah močno vpliva na splošni razvoj informacijske pismenosti učencev, kar ima pomemben vpliv tudi na delovanje le-teh izven osnovnošolskih okvirov v zasebnem življenju.

Osnovne šole, ki se zavzemajo za vse obširnejšo uporabo IKT v svojem delovanju, s tem potrjujejo tudi večjo širino svoje naravnosti. IKT omogoča z novimi načini učenja tolerantnejši pristop do otrok s posebnimi potrebami, do socialno ogroženih družbenih skupin, do nadarjenih in vseh drugih skupin otrok, omogoča učinkovitejše multisenzorno učenje, omogoča širši vpogled pri soočanju z različnimi problemi in večja možnosti prilagajanja posebnim lokalnim potrebam. (Brečko in Vehovar 2008: 6)

IKT tudi na nivoju učitelja opazno vpliva na šolsko klimo, kajti učiteljem vsaj dolgoročno prihrani čas in poveča njihovo produktivnost pri mnogih aktivnostih. Učitelju omogoči bolj praktično ustvarjanje učne priprave in posodabljanje dnevnih priprav ter prilagajanje individualnim potrebam učencev. Uporaba IKT se spodbuja še posebno pri pridobivanju svežih podatkov, pri predstavljanju učne snovi ter s tem povezanim utrjevanjem (npr. online popraviljanje dela učencev na njihovih računalnikih, oblikovanje baze izpitnih vprašanj). Uporaba IKT ima pomemben vpliv tudi pri vodenju administracije, hranjenju poročil, zapisov in arhivov vseh aktivnosti ter oblikovanju in vzdrževanju sistema ocenjevanja. (Brečko in Vehovar 2008: 7)

3 Pretirana in nenadzorovana uporaba IKT

IKT mediji so dandanes vse bolj prisotni v našem življenju, tako doma kot v zunanjem svetu, kamor spadata šolstvo in služba. V šolstvu je vpliv IKT lažje nadzorovati, ker je uvajanje IKT v šolo še vedno v večji meri odvisno od učitelja oziroma šole kot celote, zato je pomembno uvajanje IKT že v osnovne šole. Če bodo osnovnošolci dobro seznanjeni z različnimi IKT, jih bodo znali primernejše uporabljati trenutno in tudi v svojem nadaljnjem življenju, s čimer bo zmanjšana tudi škoda, katero pretirana oziroma nepravilna uporaba IKT lahko povzroči. Hitremu razvoju družbe namreč ne moremo pobegniti, torej se mu raje čim bolj prilagodimo in iz njega izvlecimo najboljše.

3.1 Odvisnost/zasvojenost

Po SSKJ *zasvojenost* predstavlja »stanje zasvojenega človeka. Poznamo *psihično zasvojenost*, pri kateri se zasvojenec vrača k uživanju kake snovi zaradi spomina na njen ugodni učinek in *telesno zasvojenost*, pri kateri se ob prekinitvi pojavijo abstinenčne težave.« (Slovar slovenskega knjižnega jezika 2016: Zasvojenost). Pojem *odvisnost* po SSKJ predstavlja »stanje, lastnost nekoga, ki je v takem odnosu do česa, da to omogoča njegovo uresničitev« (Slovar slovenskega knjižnega jezika 2016: Odvisnost). Imamo različne definicije zasvojenosti, ki se med seboj razlikujejo in dopolnjujejo, tudi glede na to, na katero vrsto odvisnosti se prvotno nanašajo.

Ramovš in Ramovš (2007: 57) ločita odvisnost in zasvojenost. Ker se ukvarjata z odvisnostjo od alkohola, predstavlja odvisnost telesno in duševno potrebo po pitju alkoholnih pijač, zasvojenost pa razumeta kot škodljivo potrebo po omamni snovi, omamnem doživljanju ali vedenju. Zasvojenost se razvije postopoma s privajanjem na določeno psihoaktivno snov, obliko vedenja ali doživljanje resničnosti. Zasvojenost je umetna potreba po nečem, česar človek po naravi ne potrebuje, in ko se človekov organizem na to novo potrebo prilagaja, se njegov naravni obrambni mehanizem poruši in s tem prične delovati proti naravnim razvojnim potrebam človeka. Ramovš in Ramovš (2010) o zasvojenosti govorita kot o družbeni pohabljenosti, katera večinoma premaga posameznika in družbo.

Leta 2011 je Ameriško združenje za medicino zasvojenosti ASAM ustvarilo novo definicijo zasvojenosti, ki poleg vedenjske težave predstavlja kronično motnjo v delovanju možganov kot posledico prekomernega uživanja alkohola, mamil, predajanja igrar na srečo ali drugim oblikam odvisnosti. (Kaj je zasvojenost 2016) Ramovš in Ramovš (2007) ter Rozman (1998) to obliko vedenja prepoznajo kot telesno odvisnost. Zasvojeni se ni sposoben trajno abstinirati od svojega elementa odvisnosti, slabše nadzira svoje vedenje oziroma željo po omami, nerealno ovrednoti resnost svojih težav in se na njih neprimerno čustveno odziva. (Kaj je zasvojenost 2016)

Zasvojenost predstavlja pojav, ko se določen vedenjski vzorec pri posamezniku začne ponavljati iz dneva v dan in kmalu postane središče razmišljanja in dogajanja v njegovem življenju. (Oblike zasvojenosti 2015) Tako se odvisnik postopoma odmika od realnosti, česar številne negativne posledice še pospešijo in utrdijo uničujoče vedenje posameznika.

Tudi Rozman (1998: 32) razmejuje odvisnost in zasvojenost. Telesna odvisnost je tista, katero povzročajo kemična sredstva, ki se na nek način vključijo v presnovo in postanejo telesu nujno potrebna. Posameznik je lahko od te droge tudi psihično odvisen – v tem primeru s prejetjem svoje droge obvladuje tudi svoje vedenje, ki je povsem drugačno, kot bi bilo sicer. Lahko pa je od določene droge samo psihično odvisen, pri čemer ne govorimo le o drogah v obliki sredstev s kemičnim učinkom, ampak tudi o posebnih postopkih oziroma ritualih, ki povzročajo učinek omame s pomočjo stimulacije možganov. Pojem zasvojenost pa zajema vse tri oblike odvisnosti, in sicer predstavlja celoten skupek vedenja, ki se pojavlja pri zasvojenemu kot posledica dobivanja njegove droge, pri čemer posameznik ve, da je vedenje drugačno in njemu škodljivo, vendar z njim ne more prenehati, ker bi posledično nastopila abstinenčna kriza. Umetna potreba, kakor jo poimenujeta Ramovš in Ramovš (2010), preuredi celotno delovanje organizma.

Na zasvojenost torej gleda kot na bolezen z značilnim ponavljajočim se škodljivim vedenjem, ki služi kot omama. Vse zasvojenosti se razvijajo kot ista bolezen, razlikujejo se le v vzroku nastanka. Škoda, ki je posledica tega vedenja na duševnem, telesnem, socialnem in duhovnem področju, je zasvojenemu povsem jasna, vendar z vedenjem, ki mu povzroča omamo, ne more prenehati, kajti izgubil je nadzor nad svojim vedenjem. (Rozman 1998: 51) Podobno o zasvojenosti govorita tudi Ramovš in Ramovš (2010), ko omenjata družbeno pohabljenost. Zasvojeni zaradi pomanjkanja omame čuti hudo notranjo potrebo po omami, zaradi katere je pripravljen narediti prav vse na svetu ne glede na svojo zavest (Rozman 1998: 51). Ob prenehanju tega vedenja oziroma omamljanja ga namreč čaka abstinenčna kriza.

Flaker (2002: 26, 27) pravi, da je uporabnik najprej odvisen, kar je pri uporabi drog povezano tudi s telesno odvisnostjo, vendar sam tega ne dojame kot zasvojenost. Šele ko se posameznik zave, da potrebuje uporabo neke snovi in po tem tudi jasno hlepi, lahko govorimo o zasvojenosti. Vendar pa Flaker v nasprotju z Rozmanovo zasvojenost še ne razume kot zadnji tip uporabe drog. Uporabnik namreč res doživi abstinenčno krizo in jo tudi prepozna kot tako, vendar se nauči živeti z njo tako, da njegov socialni položaj še vedno ni ranjen. Šele v fazi džankija mu droga postane najpomembnejša stvar in se okoli nje vrti ves smisel življenja, o čemer Rozman (1998) govori že v fazi zasvojenosti.

Odvisnosti pa ne povzročajo le kemične snovi, katerih posledica je omama. Odvisnost lahko povzročijo tudi določeni postopki in rituali, s katerimi oseba izvabi izločanje omamnih snovi iz svojih možganov. Zasvojeni se torej zaveda negativnih posledic svoje

odvisnosti in je že večkrat poskusil prenehati s škodljivim vedenjem, vendar so ga notranji psihični pritiski premagali in je ponovno podlegel omami. V to skupino spadajo prenajedanje, stradanje, bruhanje, intenzivna telesna aktivnost, razna spolna vedenja, obsedenost s tveganjem, sanjarjenje, problematični odnosi, igre na srečo in podobno. (Rozman 1998)

Pri telesni odvisnosti se pojavi abstinenčna kriza zato, ker je droga tako vključena v presnovo posameznika, da brez nje telo ni sposobno funkcionirati. Odtegnitvena reakcija na začetku abstinenčne krize je po moči in trajanju odvisna od lastnosti posamezne droge, traja pa od nekaj dni do nekaj tednov. (Rozman 1998: 53) Abstinenčna kriza se pojavlja tudi pri zasvojenostih brez drog, kjer je telo odvisno od snovi, katero sicer telo izloča samo (endofrin). Ko torej zasvojeni preneha z vedenjem, ki ga omamlja, njegovo telo doživlja hud stres, kajti ne proizvaja več snovi, katere nastanek omogoča določeno vedenje. Ob tem posameznik poleg stresa doživlja tudi različne telesne bolečine kot so drgetanje, bruhanje, bolečine po vsem telesu.

Dokler niso odpravljeni vzroki zasvojenosti, je psihična odvisnost še vedno dovolj močna, da posameznika lahko pahne nazaj v zasvojenost.

3.1.1 Vrste zasvojenosti

Rozman (1998: 32, 33) zasvojenost razume kot škodljivo vedenje, ki se dalj časa ponavlja. Posebne oblike vedenja in ravnanja, ki se pri ljudeh kažejo kot posledica neke neobvladljive potrebe, danes s strani različnih strok prepoznamo kot zasvojenost. Dokler oseba s svojim vedenjem ne ogroža sebe oziroma druge, zasvojenost ni prepoznana kot problem.

Ločimo dve osnovni skupini zasvojenosti:

- zasvojenost od različnih snovi in
- vedenjska zasvojenost.

3.1.1.1 Zasvojenost od različnih snovi

Glede na to, da družba uživanje nekaterih drog dopušča, drugih pa ne, ločimo dovoljene in nedovoljene droge (Kastelic in Mikulan 1999). Različna ljudstva namreč dopuščajo uporabo različnih psihotropnih substanc, ki so v določeni kulturi sprejete zaradi, zgodovinskih, kulturnih, etičnih, političnih, moralnih in drugih stališč.

Kastelic in Mikulan (1999) med *dovoljene droge* uvrščata psihoaktivne substance, katerih uživanje je v Sloveniji zakonito.

Najpogosteje prisotni dovoljeni drogi v naši kulturi sta prav gotovo *kofein* in *tobak*, ki sta nevarni je le v izjemnih količinah. (Kastelic in Mikulan 1999)

Alkohol ima v Sloveniji sloves nacionalne droge, s čimer je gotovo povezana tudi visoka toleranca do pitja alkohola. Sproščenost, katero povzroča manjša količina zaužitega alkohola, pripomore k lažji integraciji posameznika v družbi. Večje količine zaužitega alkohola povzročajo težave pri govorjenju, vzdrževanju ravnotežja in spomina. Poleg nekaterih telesnih znakov je značilno tudi agresivno obnašanje, neprimerna presoja realnosti, idealiziranje. Prekomerno zaužitje alkohola lahko povzroči celo smrt. Dolgotrajno uživanje alkohola poleg različnih zdravstvenih težav povzroča tudi psihično in fizično odvisnost. (Kastelic in Mikulan 1999)

Med snovi, ki so v Evropi pogosto v uporabi in povzročajo psihično in/ali fizično odvisnost, spadajo tudi *hlapne snovi* in različna *zdravila* kot so pomirjevala, uspavala, zdravila za zdravljenje bolečin, epilepsije in parkinsonove bolezni. (Kastelic in Mikulan 1999)

Nedovoljene droge predstavljajo psihoaktivne snovi, katerih uporaba je v Sloveniji prepovedana. V to skupino spadajo depresorji, stimulansi, halucinogene in kanabis. (Klavora *et al.* 1995), (Žigon 1998).

Depresorji (narkotiki) vplivajo na centralni živčni sistem ter upočasnijo delovanje mentalnih in fizičnih procesov telesa. V to skupino spadajo opij, morfij, heroin in metadon. (Žigon 1998)

Droge s poživljajočim učinkom na živčni sistem spadajo v skupino *stimulansov*. Uživanje le-teh povzroča le psihično odvisnost. (Klavora *et al.* 1995) Med naravne stimulanse spadata kokain in krek, vse pogostejša pa je uporaba sintetičnih stimulansov v obliki raznobarvnih tabletk, kapsul in ampul z raztopino. Poznamo amfetamin, metaamfetamin (speed) in Ecstasy. (Kastelic in Mikulan 1999)

Halucinogeni so psihotropne substance, katerih učinke je pri uporabi na posameznika težko predvideti. (Klavora *et al.* 1995) Med naravne halucinogene spadajo peyote, meskalin in psilocib goba, bolj poznani pa so sintetični halucinogeni, kamor spada LSD (trip). (Žigon 1998)

Med nedovoljene droge spada še *kanabis* ali konoplja, ki vpliva na posameznikovo razpoloženje, čustva, percepcijo in miselne učinke, le ti učinki pa so pogosto težko

predvidljivi. Uživanje izdelkov iz konoplje, med katere spadajo marihuana, hašiš, hašiševo olje in skunk, povzročajo le psihično odvisnost. (Žigon 1998)

3.1.1.2 Vedenjska zasvojenost

Nekemične oziroma vedenjske odvisnosti povzročijo v možganskih jedrih, kjer se »procesira« izkušnja z užitkom in potrebo, nastanek enakih patoloških sprememb kot pri uživanju dovoljene oziroma nedovoljene droge v obliki snovi. (Rozman 1998) V človekovih možganih se namreč izloča hormon endofrin, ki se pojavi kot posledica stresa. Sistem za lajšanje bolečine v primeru stresa tako prične izločati endofrine, katerih naloga je zmanjšati bolečino in premagovati ta stres. Kadar je zaradi določenih aktivnosti izločanje endofrina izrazito povečano, lahko celo povzroči evforijo, ki je podobna evforiji pri uživanju opiatov. Endofrini, katere izloča telo samo, naj bi bili kar petdesetkrat močnejši od morfina, ki pridejo v telo z uživanjem heroina, se pa zelo hitro razgradijo, tako da je njihov učinek res kratek (približno 5 minut). (Kocmur 1998: 61-63) Upoštevajoč to teorijo so si zasvojenosti od različnih snovi in vedenjske zasvojenosti zelo blizu tako iz biološkega kot tudi psihološkega vidika. Ker se vsi vzroki in dogajanja na nivoju posameznika, ki živi v socialnem kontekstu, neprestano prepletajo in iščejo medsebojno ravnovesje, lahko govorimo tudi o socialnem vidiku zasvojenosti.

Nekaj tovrstnih primerov je opisanih v naslednjih poglavjih.

3.1.1.2.1 Odvisnost od odnosov

Kot omenja Rozman (2013) se pri odvisnosti od odnosov odvisnik omamlja z določenim vedenjem in postopki, s katerimi v lastnih možganih povzroča izločanje naravnih snovi, katerih delovanje je po učinku podobno delovanju opiatov. Tu torej ne gre za zlorabo drog, ampak za zlorabo odnosa samega, ki povzroča obliko omamljenosti. Odnosi, ki povzročajo odvisnost, običajno niso primerni in zdravi, ampak povzročajo preokupiranost, zavračanje drugih oseb oziroma odnosov, so prenapeti, povzročajo napeta tveganja, so iluzorni, vodijo osebo v nenehno iskanje potrditve oziroma v samopotrjevanje in podobno (Druge odvisnosti 2015).

3.1.1.2.2 Odvisnost od hrane

Pri odvisnosti od hrane zasvojeni hrane ne uporablja za potešitev lakote, temveč jo potrebuje za zadovoljitev drugih potreb (Rozman 1998: 109-128). Tri osnovne oblike

odvisnosti od hrane so kompulzivno prenašanje, bulimija in anoreksija, ki se med seboj lahko tudi dopolnjujejo.

Pri odvisnostih od hrane posameznik ni zadovoljen s svojo telesno podobo, ves čas in na vse načine želi doseči svojo idealno težo. Ker mu vse to ne uspeva, je pripravljen globoko potlačiti vsa spremljajoča čustva kot so jeza, žalost, osamljenost, sram, preziranje in nespoštovanje samega sebe. Sčasoma se začne skrivati pred drugimi in se vse bolj izolirati od soljudi, zavrača čustveno in telesno bližino, pogosto tudi spolne odnose.

Vse tri oblike odvisnosti od hrane so obrambni mehanizem, katerega se ljudje poslužujejo, ko imajo hude notranje bolečine. Z neprimerno uporabo hrane oziroma neke vrste samonadzorom nad porabo hrane si posameznik tako zmanjšuje to neizmerno bolečino.

3.1.1.2.3 Zasvojenost z igrami na srečo

Želja po sami igri je sicer povsem razvojno pogojena, kajti potreba po igri in tudi zmagi je pri ljudeh nepogrešljiva. Otrok se preko igre uči spoprijemati se z različnimi problemi, ki ga čakajo kasneje v realnem življenju, preko igre spoznava in se uči obvladovati razne situacije, različna čustva. Če se s podobnim problemom otrok znajde predhodno v igri, se mu je precej lažje z le-tim spoprijeti v realnem življenju.

Neke vrste iger na srečo so že preproste družabne igre kot npr. Človek ne jezi se, Slepe miši, Bingo, Domino in podobno, s katerimi se sreča sleherni otrok. Res da pri teh otroških igrinah še ne zastavi svojega premoženja, vendar celoten koncept igre je podoben igranju na srečo. V najstniških letih so mladim vse dostopnejše igre na srečo prek spleta, pri čemer je še posebno mlade težko nadzorovati. Najpogostejše tovrstne igre na internetu so športne stave, online poker in online kazino.

Raziskava o navadah pri igranju iger na srečo med mladimi v Mariboru (Raziskava o navadah pri igranju iger na srečo med mladimi v Mariboru 2013), katero je v letu 2013 izvedla nevladna organizacija Zavod Etnika Maribor, ugotavlja, da je v preteklem letu kar 65% anketiranih srednješolcev igralo na srečo. Najpopularnejše igre na srečo so hitre srečke, poker za denar v privatnem prostoru, loto, biljard, pikado, kegljanje in športne stave. Zaradi vseh teh odprtih možnosti, katere imajo mladi, se stopnjuje tudi količina igranja na srečo, kar pripelje do vse pogostejše zasvojenosti z igrami na srečo.

Raziskava o igranju iger na srečo pri polnoletni populaciji, katero je naročila fundacija FIHO leta 2009, kaže na precej sorazmerno udejstvovanje pri igrah na srečo glede na starost in izobrazbo anketirancev. Dve tretjini (68%) anketirancev je potrdilo svoje udejstvovanje pri igrah na srečo, od tega 65% igralcev na srečo mesečno v ta namen porabi

le do 10 eur, tretjina igralcev na srečo pa mesečno porabi večjo količino denarja, kar je zaskrbljujoče. Najpopularnejše igre na srečo so Loto, Lotko, 3 x 3, hitre srečke, igralnice, športne stave in internetne igre na srečo. (Raziskava med slovenskimi gospodinjstvi o igranju iger na srečo 2009)

Pri igrah na srečo vznemirjenje in napetost v pričakovanju velikega dobitka oziroma zmage sproščata hormon sreče, kar pripelje do zasvojenosti. Zasvojenec z igrami na srečo oziroma hazarder je tisti, ki se ukvarja s hazardiranjem in kljub zavedanju, da s tem škoduje sebi in svojim bližnjim, s hazardiranjem ne more prenehati brez abstinenčne krize v obliki vrtoglavic in glavobola, različnih bolečin, nespečnosti in hudega nemira (Rozman 1998: 161). Kljub vsem realnim preprekam ves čas razmišlja o svojem uspehu v prihodnosti, kar ga žene v neskončno ponavljanje udeležbe pri igrah na srečo in onemogoča realen pogled in presojo.

3.1.1.2.4 Zasvojenost s televizijo in sanjarjenjem

Mlajši otroci, ki preživijo preveč časa pred televizorjem, imajo okrnjen razvoj na področju pozornosti in jezika, socialnih veščin in kreativne igre. Otrokom, ki obiskujejo osnovno šolo, pa zaradi prekomernega gledanja televizije zmanjkuje časa za branje, pisanje domačih nalog, igro, stike z otroci in odraslimi, zmanjšuje se koncentracija, ustvarjalnost, domišljija, raznolikost besedišča in pozornost, zaradi česar je ravno tako okrnjen njihov zdrav razvoj na različnih področjih. (Graham 2011)

Pomembno se je sicer zavedati, da televizija kot taka ni sama po sebi škodljiva. Čačinovič Vogrinčič (2006) poudarja, da so pomen in posledice gledanja televizije nujno povezane z otrokovo družinsko, šolsko, delovno, prijateljsko in siceršno življenjsko izkušnjo. Gledanje televizije namreč lahko tudi zelo pozitivno vpliva na posameznika, ga razvedri, sprošča, zabava, ga tudi informira in izobražuje, mu omogoča spoznavanje sveta, spodbuja razvoj otrokove domišljije in mu pomaga pri sproščanju otroških fantazij. Raziskave govorijo celo o tem, da zmerno gledanje televizije pozitivno vpliva na šolski uspeh. Z gledanjem televizije namreč otrok pridobiva nove informacije, jih vklaplja v življenje okoli sebe, povezuje pojme in utrjuje snov.

Nasprotno pa pretirano gledanje televizije posledično lahko porine gledalca pregloboko v svet domišljije, kar pomeni, da se gledalec izogiba svojih vlog v realnem življenju, ampak le-te raje doživlja v fantazijskem življenju, kjer je lažje priti do zaželenega cilja. Ker gledanje televizije ne predstavlja večjega napora, se še posebno mladi radi poslužujejo te

aktivnosti. Pretirano gledanje televizije tudi negativno vpliva na učenčev učni uspeh, že zato, ker učenca zmanjkuje časa za učenje.

Rozman poudarja (1998: 183), da sanjarjenje kot tako v možganih izloča endofrin in stresni hormon, kar povzroča omamljenost, zato se sanjajoči vse pogosteje zateka v svet sanj. Tako se sanjajočemu meja med resničnim in fantazijskim svetom vse bolj briše, kar predstavlja resnično težavo. Posameznik se namreč ne zna več funkcionalno spopasti z resničnimi težavami, jih zato zanika ali jih poskuša rešiti v fantazijskem življenju, kar pa je seveda nemogoče. Težave predstavlja tudi ogromno (neprimernih) prizorov, povezanih z nasiljem ali spolnostjo, katere otroci oziroma mladi vidijo na televiziji, jih ponotranjijo in tako napačno interpretirajo, zaradi česar jim televizijska izkušnja v realnem življenju prav nič ne koristi (Graham, 2011).

3.1.1.2.5 Zasvojenost z računalnikom

Ker je dandanes delo in življenje marsikaterega posameznika tesno povezano z delom z računalnikom, ni nenavadno, da te vrste odvisnost močno narašča. Ker je računalnik človeku zvesti partner, ki ga spremlja brez zahtev, omejitev in kritike, se mu po potrebi prilagaja, ga ne nadzira, mu širi obzorja in je predvidljiv, v človeku zbuja občutek varnosti. Pogosto posamezniku zaradi lažje obvladljivosti bolj ustreza kot nepredvidljivi odnosi z drugimi ljudmi, kateri vedno znova znajo presenetiti s svojimi nenavadnimi reakcijami.

Ker sta računalnik in internet človeku v osnovi tudi zelo koristna in družbeno sprejemljiva, je še vedno težko najti mejo med smiselno in prekomerno uporabo. Young je prva leta 1996 definirala zasvojenost z internetom, ki predstavlja »patološko uporabo interneta kot motnjo kontrole impulzov, ki ne vsebuje opojnih sredstev« (Repa 2010: 10). Kljub vsemu je prekomerno uporabo interneta še vedno razmeroma težko opredeliti. Ni dovolj le količina na spletu preživelega časa, kajti pogosto veliko preživetega časa na spletu zahteva že samo življenje (delo, študij, služba), zato je potrebno upoštevati tudi razloge za preživljanje časovno velike količine časa za računalnikom. (Grohol 1997; v Repa 2010: 10) Če posameznik preživi veliko časa na spletu zaradi bega pred različnimi življenjskimi težavami oziroma težavami v povezavi s socialnimi odnosi, pa je to druga zgodba. Zdrava uporaba interneta namreč predstavlja primerno količino preživetega časa na spletu, v katerem uporabnik doseže jasno zastavljene cilje, pri čemer nima kognitivnih oziroma vedenjskih težav. (Suler 1999; v Repa 2010: 11)

Young (1999) loči pet oblik zasvojenosti z internetom:

- zasvojenost s spolnostjo;
- zasvojenost s spletnimi odnosi;
- sklepanje prijateljstev v spletnih klepetalnicah;
- zasvojenost z igrami na srečo;
- zasvojenost z informacijami in računalniki.

Goldberg (1996; v Repa 2010: 18) med znake zasvojenosti z internetom šteje dolgotrajno zadrževanje na spletu, sanjarjenje o internetu, simuliranje premikanja prstov po tipkovnici, opuščanje socialnih stikov ter službenih, šolskih in družinskih odgovornosti, podaljševanje časa preživetega za računalnikom. Uporabnik ne more prenehati z uporabo interneta kljub temu, da se zaveda negativnih posledic in želi prekiniti oziroma zmanjšati uporabo spleta, vendar tega zaradi potrebe po zadovoljstvu, katerega mu povzroča uporaba interneta ter zaradi razdražljivosti, anksioznosti in obsesivnih misli ne zmore.

Upoštevajoč Flakerjevo tipologijo uživanja drog (Flaker 1993; v Flaker 1999: 810), ki temelji na različni intenziteti uživanja drog in prevzemanju vloge uživalca ter tako loči neuživalce, priložnostne uživalce, redne uživalce, odvisne in zasvojene ter džankije, sem izpeljala tipologijo uporabe informacijsko-komunikacijskih medijev. Lahko govorimo o *neuporabnikih*, ki nikoli ne uporabljajo IKT medijev ali pa jih niso uporabljali že daljši čas; o *priložnostnih uporabnikih*, ki uporabljajo IKT občasno oziroma ko se za to pojavi primerna priložnost; o *rednih uporabnikih*, ki IKT medije uporabljajo pogosto, vendar uporaba le-teh ne vpliva na ostali del njihovega življenja; o *odvisnih uporabnikih*, ki so od uporabe IKT medijev že odvisni, vendar ne zasvojeni; o *zasvojenih uporabnikih*, pri katerih se ob odsotnosti uporabe IKT pojavi abstinenčna kriza, a je njihov socialni status kljub prekomerni uporabi IKT še vedno neokrnjen; ter o »*džankijih*«, katerim uporaba IKT medijev postane bistvo življenja, kar spremlja tudi socialna izoliranost.

Tudi na podlagi Kruševičeve klasifikacije uživanja drog (Krušević 1987; v Flaker 1999: 810-817), ki poudarja vlogo uživalca in intenziteto uživanja, lahko smiselno izpeljem tipe uporabe IKT medijev: *eksperimentatorji*, ki občasno uporabljajo IKT medije, vendar je ta uporaba razmeroma redka; *rekreativni uporabniki*, ki IKT medije uporabljajo občasno ali redno ob določenih priložnostih; *funkcionalni zasvojenci*, pri katerih je uporaba IKT medijev redna, vendar uporabnik zaradi nje ne odstopa od družbe; *disfunkcionalni zasvojenci*, pri katerih je uporaba IKT medijev pretirana, vpliva na funkcioniranje posameznika v družbi in je od nje odvisno celotno življenje uporabnika. Kušević tej tipologiji doda še tri tipe uživanja drog (Krušević 1987; v Flaker 1999: 810), ki so odvisni

od družbenih okoliščin uživanja: družbeno tradicionalni uživalci, terapevtski uživalci in nekonformistični uživalci. Če to tipologijo prenesem v uporabo IKT medijev, govorim o naslednjih tipih: *družbeno tradicionalni uporabniki* IKT medijev, ki se pojavljajo v kulturah, kjer je uporaba le-teh smatrana kot normalna in ne odstopa od povprečja; *terapevtski uporabniki*, katerim uporaba IKT medijev koristi oziroma jim pomaga pri reševanju nekega problema; in *nekonformistični uporabniki*, ki se z uporabo IKT medijev bojujejo proti splošnemu vrednostnemu sistemu.

Odnosi, katere vzpostavljamo z drugimi, so prek spleta enostavnejši, bolj nadzorovani. V primerjavi z realnimi odnosi, ki temeljijo na medsebojnem zaupanju, odkritosti in popolni avtentičnosti, je v odnosih v virtualnem svetu v ospredju predvsem zabava, precej manj pa je v takšnem odnosu iskrenosti. Pogosto namreč posameznik oblikuje neko izmišljeno vlogo, kateri po svoji presoji pripisuje večjo socialno moč kot jo ima sam v resničnem svetu. Pomembno pa je tudi dejstvo, da je pogosto pri sklepanju virtualnih prijateljstev zunanji videz osebe mnogo manj pomemben kot v realnem svetu, najpomembnejšo vlogo imajo pri tem skupni interesi. Tako virtualna prijateljstva in virtualna komunikacija marsikomu predstavlja svobodnejšo obliko komuniciranja, s katero se je moč izogniti zahtevam vrstnikov glede njihovih meril sprejemljivosti in privlačnosti. (Cerar 2007: 42, 43) V primeru neprijetnih občutkov je tak stik mogoče lažje nadzorovati, ga manipulirati oziroma v trenutku prekiniti. Tako se posameznik lažje izogiba pravim, konkretnim odnosom z ljudmi, ki so zaradi svoje nepredvidljivosti sicer zahtevnejši, vendar pa še vedno le-ti lahko v resnici zadovoljijo človekove potrebe. Potrebno je tudi poudariti, da mnogo mladih virtualno komuniciranje včasih sami, včasih v skupini vrstnikov, uporabljajo resnično samo za zabavo. V tem primeru ustvarjanje virtualne identitete in virtualnih odnosov predstavlja le zabavo, ki se zaključi s trenutkom, ko je povezava s spletom prekinjena.

Vseeno pa je uporaba spleta med mladimi pogosto v osnovi povsem povezana z njihovim družabnim življenjem - z ohranjanjem že obstoječih in ustvarjanjem novih socialnih stikov. Sodelovanje v spletnih klepetalnicah, forumih, blogih in pogovornih kanalih na spletu predstavlja enega glavnih načinov druženja med današnjimi mladimi. Zaradi drugačnih možnosti druženja kot so tiste, katere ponuja realni svet, se v spletni sferi vzpostavljajo nekoliko drugačni družbeni kontakti, ki pa imajo povsem realne emocionalne in socialne učinke: tvorijo se prijateljstva, intimne romance, spoznavajo in združujejo se interesi, vzpostavijo se družbene akcije, pride pa tudi do nadlegovanj, besednih groženj in nasilja. Zaradi vsega tega je nujno, da internet sprejmemo kot pomemben medij družbene

socializacije, pri čemer je potrebno pretehtati, kako in v kakšni meri ga umestiti v življenjski prostor mladih. (Oblak 2004; v Cerar 2007: 39-40)

Družabna omrežja in spletne klepetalnice so z možnostjo ustvaritve in stalnega urejanja svojega profila za mlade zelo privlačne. Uporabnik ima možnost ves čas dopolnjevati svoj profil, pri čemer je resničnost podatkov vprašljiva, še posebno če si uporabnik izbere mrežo prijateljev, ki ga v resničnem življenju ne poznajo. Ob izboljševanju svojega profila z izjavami, slikami ali posnetki glede na velikost svoje mreže prijateljev dobi ogromno pohval s klikom na »Všeč mi je« - z »lajkanjem«. Ker so to le virtualne pohvale, je le-teh lahko ogromno, pri čemer ni potrebno prav veliko truda, zato mladim to lahko predstavlja lažjo pot do potrditve s strani vrstnikov. (Rozman 2013: 229-230)

Zasvojenost z računalnikom je močno povezana z izogibanjem konkretnim medsebojnim stikom. Pri mladih, pri kateri se kaže zasvojenost z računalnikom, je opaziti izgubo nadzora nad časom, preživetim pred računalnikom, laganje o preživetem času pred računalnikom, vse pogostejše zadrževanje v zaprtih prostorih z računalnikom, zanemarjen videz in osebna higiena, ignoriranje prijateljev, družine, hrane, šolskih in ostalih obveznosti, poslabšanje šolskega uspeha, navdušenost le v povezavi z računalniškimi vsebinami, konflikt z okolico zaradi pretirane uporabe računalnika, lahko tudi destruktivna vedenja do soljudi. Sčasoma se pojavlja še večanje praga tolerance, ko je za dosego istega zadovoljstva potreben vse daljši čas uporabe računalnika, in pa odtegnitveni simptomi v primeru preprečenega dostopa do računalnika, ki se kažejo kot nervoznost, tiki, potenje, tresenje in podobno. (Druge odvisnosti 2015)

Young (1999: 4) izrecno poudarja slabšanje medsebojnih odnosov kot posledico vse večje zadržanosti ob računalniku. Že samo zmanjševanje časa, namenjenega stikom z najbližjimi, je lahko odločilno pri opravljanju rednih vsakdanjih dolžnosti in pri vzdrževanju kakovostnih medsebojnih odnosov. Kot veliko nevarnost omenja tudi on-line odnose, v katere se zasvojenec z računalnikom lahko zaplete. Tovrsten odnos lahko popolnoma zamegli uporabnikove odnose z ljudmi v resničnem življenju, zasvojenec takšen odnos lahko celo zamenja za realne odnose z ljudmi, katerim se sčasoma prične vse bolj izogibati. On-line odnos je seveda precej lažji kot odnos z osebo iz realnega življenja, kajti domišljija ima bolj odprte možnosti delovanja, poleg tega pa so vprašljive tudi zgodbe on-line partnerjev in njihova resničnost.

Po drugi strani pa nenadno prenehanje odnosa na spletu najstnika lahko tudi močno prizadene, kajti kljub temu, da se vsi uporabniki spleta zavedajo drugačnosti medsebojnih odnosov, vzpostavljenih prek spleta, se preko njih vseeno razvijajo globoka čustva in

iskreno zaupanje. Ker so mladi na čustvenem področju še nekoliko bolj občutljivi, jim pogosto nenadno prenehanje nekega pozitivnega virtualnega odnosa predstavlja veliko razočaranje, izgubo oziroma prevaro. (Suler 1999; v Cerar 2007: 45)

Nekateri mladostniki, ki imajo v realnem svetu težave z vzpostavljanjem odnosov in medsebojnim komuniciranjem, se v primeru stiske oziroma iskanja nasvetov lažje obrnejo na spletne sogovornike. Virtualna komunikacija namreč zagotavlja večjo anonimnost in manjšo možnost zavrnitve, s čimer lažja razkrivanje informacij o sebi. Kljub vsemu je mlade, ki iščejo pomoč izključno na spletu, potrebno usmeriti še v iskanje pomoči v realnem svetu, v okolju vsakdanjega življenja oziroma pri ustreznih strokovnjakih. (Cerar 2007: 49, 50)

Še posebno med mladimi predstavlja pretirana uporaba računalnika pereč problem, kajti marsikomu računalniški imaginarni svet predstavlja glavni vir zabave in preživljanja prostega časa. Poleg tega, da trpijo realni medsebojni odnosi, pretirano igranje računalniških igrice povzroči popačeno percepcijo realnih socialnih situacij in realnega sveta v celoti. Ker pa je svet računalniških igrice lažje obvladljiv kot realni svet, se mu marsikdo težko upre.

Ker je virtualni svet preplavljen z ogromnim številom iger, Rozman (2013: 225) omenja razvrščenost računalniških igrice po nevarnosti za nastanek zasvojenosti. Med manj nevarne igre za zasvojenost spadajo sestavljanke, uganke, besedne igre, tetris, pasjansa in igre, po katerih je treba plesati, igrati glasbilo ali telovaditi. V skupino zmerno nevarnih iger za zasvojenost spadajo izobraževalne igre in igre nadzora, izredno nevarne igre za zasvojenost pa so igre s streljanjem, strateške spletne igre ter pustolovščine in igre z igranjem vlog.

Najnevarnejše med vsemi pa so igre, katere prek spleta igra hkrati veliko igralcev. Le-ti med seboj sodelujejo prek svojih virtualnih junakov, se skupaj oziroma drug z drugim bojujejo in rešujejo virtualne probleme. Igre so privlačne zato, ker je igralec ves čas aktiven, razmeroma pogosto ga čakajo nagrade in napredovanja na višjo raven. S tem igre nudijo občutek moči, pa tudi navidezno socialno sprejetost, ker se igralci med seboj povezujejo in se veselijo skupnih nagrad oziroma dosežkov. Še posebno za najstnike sta pomembnost in socialna sprejetost pomembna faktorja pri vključevanju v spletne igre, še posebno če ima posameznik v realnem svetu s tem večje težave. V takem primeru še lažje in pogosteje pobegne v svoj virtualni svet. Pri tovrstnih igrah je nevarnost glede nejasnega postavljanja meja med realnim in virtualnim svetom še večja.

Young (1999: 5-8) išče vzroke za pretirano uporabi računalnika in interneta v begu pred realnimi problemi, zato vzroke za zasvojenost z računalnikom išče v posameznikovi zgodovini, pri čemer je pozoren na uporabo internetnih aplikacij, na čustva, kognicije in življenjske dogodke.

- *Računalniške aplikacije* so pomembne zato, ker se uporabnik interneta najprej poslužuje določenih vrst aplikacij, ki sčasoma pripeljejo k hitrejši zasvojenosti z računalnikom in spletom v celoti. Tako loči pet različnih oblik zasvojenosti s spletom: zasvojenost s spolnostjo prek spleta, zasvojenost z odnosi prek spleta, zasvojenost s sklepanjem prijateljstev prek spleta, zasvojenost z igrami na srečo ter zasvojenost z informacijami in računalniki.
- *Pomen čustev* se kaže v tem, da uporaba računalnika oziroma spleta posamezniku vsaj trenutno zagotavlja neke vrste pozitivna čustva kot so trenutni občutki varnosti, umirjenosti, samopotrditve ali samouresničitve, občutki moči in kontrole, občutki intimnosti, zaupnosti ali pripadnosti, katerih ne zna dobiti na noben drug način. Zasvojeni z računalnikom se počuti prijetno, če je on-line, pozitivna čustva pa izginejo takoj, ko je off-line. Čim dalj časa zasvojeni ni v stiku z računalnikom, tem bolj intenzivna so neprijetna čustva, ki ga ob tem spremljajo. V primeru dolgoročne izolacije od računalnika se lahko potreba po računalniku tako poveča, da posamezniku celo škoduje. Posledica neprijetnih občutkov je psihološko hrepenenje po evforiji, povezani z računalnikom oziroma internetom.
- Pri ljudeh, ki so negotovi, ki so boječi zaradi stalnega *pričakovanja negativnosti v življenju*, obstaja večja verjetnost za pretirano uporabo računalnika oziroma spleta, kajti računalnik v takem primeru predstavlja možnost pobega pred resničnimi težavami.
- Če ima oseba premalo *pozitivnih dogodkov* v svojem življenju, katerih posledice bi bile zadovoljstvo, samozaupanje, občutek vrednosti oziroma zaupanja, če ima premalo trenutkov intimnosti ali povezanosti z drugimi ljudmi, če je preplavljena z nezadovoljstvi, je precej bolj dojemljiva za rešitve, katere ji kratkoročno predstavlja uporaba računalnika. Lažje se je namreč za kratek čas izogniti problemu, kot pa se spopasti z njim. Težava pa je v tem, da problem v resnici ves čas ostaja. Ne izgine, ko je oseba on-line, kvečjemu se še veča in se pokaže v vsej svoji veličini, ko je oseba zopet off-line.

3.2 Uporaba IKT v povezavi z razvojnimi obdobji osnovnošolcev

Otroci praviloma vstopijo v osnovno šolo s šestimi leti in jo zaključijo s petnajstimi leti. S psihološkega vidika torej govorimo o obdobju srednjega otroštva (od 6 do 9 let), poznega otroštva (od 9 do 12 let) in adolescence (od 12 do 24 let).

V srednjem in poznem otroštvu se poveča otrokovo besedišče, izboljša se raba slovnice in sposobnost pripovedovanja. Za to obdobje so v začetku značilni intenzivni čustveni odzivi, ki kasneje preidejo v primernejše čustveno odzivanje v različnih situacijah, s čimer je povezan razvoj zavedanja, prepoznavanja in razumevanja lastnih čustev in čustev drugih. Na socialnem področju vse pomembnejši postajajo vrstniki, s katerimi ima otrok vedno več stikov, pričnejo se razvijati prijateljstva. Še vedno pa ima v otroštvu velik pomen tudi skupinska igra, ki otroku pomaga pri njegovem razvoju. (Horvat in Magajna 1987)

Otroci se še vedno radi igrajo različne oblike iger, pri čemer je poudarek na skupinskih igrah z različnimi vsebinami in višjimi stopnjami organiziranosti. Za zdrav razvoj potrebuje otrok različne oblike sprostitve, pri čemer je velik poudarek na gibanju. Pomanjkanje gibanja namreč povzroča povečanje splošnega nemira in nezbranosti pri učenju, ki postaja vse pomembnejši del otrokovega vsakdana. Tako so pogoste funkcijske igre, ki so v osnovi namenjene gibanju. Le-te se vse bolj spreminjajo v socialne igre s pravili ali pa prehajajo v vse resnejše ukvarjanje z določenim športom, kajti obdobje srednjega otroštva je odlično za pričetek treniranja posamezne športne zvrsti. Dojemalne igre so v srednjem in poznem otroštvu branje in gledanje televizije. Domišljjske igre se zaradi upadanja domišljije povezujejo z ustvarjalnimi igrami, ki so osnova za učenje in delo. (Horvat in Magajna 1987)

Otrok običajno že v predšolskem obdobju pride v stik z IKT, še posebno, če je vključen v vrtec. Glede na današnjo globalno opremljenost z IKT (še posebno televizija, mobilni telefon in računalnik) pa je že skorajda nemogoče preprečiti otrokov stik z mediji IKT. Zato je pomembno, kako otroku že v začetku predstaviti različne medije IKT. V začetku so primerne enostavne igre, pobarvanke in uganke, s katerimi otrok spoznava tudi delovanje naprave kot take, digitalni mediji s svojim simbolnim materialom služijo razvijanju domišljije, uporaba računalnika pa vpliva tudi na boljši kognitivni razvoj otrok. Vsekakor pa je pomembno, da pred ekrani ne preživimo preveč časa, ker pretirana uporaba IKT medijev vpliva na slabšo koncentracijo pri otroku. Ko vstopi otrok v šolo, je potrebno pri uporabi IKT medijev postaviti mejo med učenjem in prostim časom. Ker vsaj v začetku šolanja večina otrok IKT medije uporablja predvsem za igranje iger in ogled zabavnih

vsebin, je potrebno biti pozoren na količino časa, ki je temu namenjen. (Kdaj pričeti z uporabo računalnika 2016)

Ob vstopu v šolo otrok spozna potrebo po pridobivanju znanja zaradi produktivnosti. Ve, da bo za svoje šolsko delo dobil nagrado, zato se uči spretnosti in razvija sposobnosti, ki mu bodo pri tem pomagale. Pri otroku se razvija občutek marljivosti in kompetentnosti, katerega je potrebno spodbujati, da otrok o sebi in svojem delu ne bi dobil občutka manjvrednosti in slabe samopodobe. Za otroke s pozitivno samopodobo je značilna uspešnost v šoli, občutek sposobnosti in večja učinkovitost v skupinskih dejavnostih, otroci s slabo samopodobo pa so v šoli manj uspešni, nezaupljivi v svoje sposobnosti in v skupini manj učinkoviti. (Horvat in Magajna 1987: 224-225) Slaba samopodoba je tako lahko glavni vzrok za pretirano uporabo IKT medijev med osnovnošolskimi otroci, h kateri se zatekajo, ker jim pomaga pobegniti iz realnega sveta oziroma jim celo pomaga ustvariti povsem svoj virtualni svet, kjer ni pomembna realna vizualna podoba, ker jim pomaga pridobiti občutek vrednosti (pri igricah računalniških zmaga jejo, kar dojamejo kot potrditev uspešnosti) in pripadnosti (pripadnost skupini pri spletnih igrah, v klepetalnicah). Pri tem je zelo pomembno tudi dogajanje v otrokovi družini, ki s svojo vzgojo oziroma značilnostmi otroka pogosto usmeri v iskanje rešitev s pomočjo IKT medijev in spleta.

Tja do 12. leta pa so otroci še dodatno občutljivi za prizore, povezane z nasiljem, spolnostjo, uživanjem drog in alkohola, katerim so v okviru IKT medijev še dodatno izpostavljeni. Ker je zgled v tem obdobju zelo pomemben, lahko posameznik zaradi neprimerno prikazanih tovrstnih vsebin dobi tudi neprimerna, nestrpna stališča, povezana z nasiljem, spolnostjo in uporabo drog, kar mladostnika posledično vodi tudi v družbeno nesprejemljivo vedenje. (medijska.pismenost.si: Vpliv medijev na vzgojo otrok 2015) Tako je ponovno potrebno poudariti pomen nadzora uporabe IKT s strani odraslega in pomen pogovora, povezanega z uporabo medijskih vsebin.

V tem obdobju se poleg empatije, altruizma, medsebojne pomoči in sodelovanja razvija tudi tekmovalnost, ki je prav tako povezana z razvojem samopodobe. V povezavi z tekmovalnostjo se razvija tudi želja po uspešnosti. (Horvat in Magajna 1987: 228-229) Vsakdo si želi biti uspešen vsaj na enem področju, in če mu to ne uspe doseči v realnem življenju, se lahko poslužuje virtualnega življenja s pomočjo IKT medijev. Če je to edino področje, na katerem je posameznik uspešen, obstaja tudi velika možnost prekomerne uporabe te aplikacije, ki bo osebi dajala željeno zadovoljstvo.

Adolescenca je življenjsko obdobje, v katerem sta izrazita tako psihični kot fizični razvoj, saj težita k končnemu cilju – odraslosti, torej obdobju, v katerem je oseba samostojna, neodvisna, odgovorna sama zase ter navezana na partnerja nasprotnega spola. Trajanje obdobja adolescence je odvisno od teže intelektualnih, čustvenih in socialnih zahtev glede zrelosti, katere postavlja posamezna družba, ter od zgodnjega in postopnega omogočanja čedalje zrelejših socialnih izkušenj za otroke. Čim težje so družbene zahteve in čim prej so omogočene nove socialne izkušnje, tem hitreje mine obdobje adolescence. (Horvat in Magajna 1987: 233-244)

V obdobju adolescence čakajo adolescenta različne razvojne naloge na biološkem, socialnem, emocionalnem in ekonomskem nivoju. Oblikovanje spolne in poklicne identitete sta povezana s trdnim občutkom lastne identitete, pridobljeno ustrezno spolno vlogo in jasno predstavo o svoji poklicni poti. Ker vrstniki skrbijo za zadovoljevanje vse večjega števila potreb adolescenta, v njegovem življenju dobivajo vse pomembnejšo vlogo. Pomagajo mu pri osamosvajanju od družine in iskanju lastne identitete s potrebno podporo, načeli, stališči, novimi interesi, adolescent pa svojo pripadnost skupini izraža s podrejanjem skupinskim stališčem, normam in načinom vedenja. Vrstniška družba tako nudi adolescentu izkušnje pri njegovem socialnem učenju, čustvenosocialnem razvoju, miselnem ravnanju in reševanju konfliktov. (Horvat in Magajna 1987: 234-245) Zaradi svojega prepričanja v nezmožnost kvalitetnih odnosov z vrstniki se adolescent lahko zateče po pomoč k IKT medijem, kar lahko pelje v pretirano uporabo. Nasprotno pa lahko tudi pretirana uporaba IKT medijev povzroča nemoč pri ustvarjanju odnosov z vrstniki, in sicer zaradi premajhnega števila izkušenj v realnem svetu, zaradi pomanjkanja časa za druženje z vrstniki v realnem svetu, zaradi prevelike zahtevnosti realnih medsebojnih odnosov, zaradi strahu pred nesprejetostjo med vrstniki.

Posameznik z obdobjem adolescence predstavlja nove zahteve, nove naloge in zahteve za prilagajanje novim okoliščinam prav za vse člane družine, s čimer je porušeno dotedanje ustaljeno življenje družine. Adolescent prehaja iz položaja odvisnega v položaj samostojnega, pot osamosvajanja pa pogosto spremljajo nepričakovani upori in kljubovanja s strani adolescenta. Če ga pri tem spremljajo osnovni občutki samozaupanja in zaupanja v okolje, občutek samostojnosti, marljivost, motivacija in dobre delavne navade, mu bo uspelo uspešno doseči zastavljeno pot. (Horvat in Magajna 1987: 246-248) To je eden izmed glavnih vzrokov za delo na področju preventive, usmerjeno v ustvarjanje pozitivne samopodobe, samozaupanja in primerne samovrednotenja.

Pomembno področje, v katerem funkcionira mlajši adolescent, je še osnovna šola. Ker pa je v tem obdobju poudarjen socialnoemocionalni razvoj, je razmeroma uspešno vključevanje na učno-storilnostnem področju možno le v primeru pridobljenih učnih navad in tehnik učenja, kar pa je bila razvojna naloga obdobja poznega otroštva, zato je pomembno preventivno delovanje na razredni stopnji v obliki stalnih pozitivnih spodbud in realnih pohval v povezavi s šolskim delom in samovrednotenjem. Kljub vsemu pa običajno zaradi telesnih sprememb, čustvene preobčutljivosti in čustvenega nihanja ter sprememb na področju interesov vsaj nekoliko upade koncentracija pri učenju, kar vse večje zahteve s strani odraslih le še poslabšajo. (Horvat in Magajna 1987: 248-250) Pomembno je, da adolescenta odrasli pri tem spodbujajo in mu predstavljajo vedno nove strategije za spoprijemanje z zanj na novo nastalimi težavami. V tem času je adolescent na velikem razpotju, kjer se zaradi lastnega občutka nemoči ali resničnega pomanjkanja izkušenj ni pripravljen spoprijemati z novimi zahtevami življenja, zato ima tokrat najkrajšo pot do pretirane uporabe IKT medijev, še posebno spleta. Ta pot mu je poznana, mu ne postavlja preveliko zahtev in mu nudi trenutne zadovoljitve na različnih nivojih. Poleg tega se pretirana uporaba računalnika in spleta lahko še uspešno skrivata za tem, da ta dva medija kot učenec potrebuje za šolsko delo, tako da je prekomerno uporabo kot tako še težje ugotoviti in je še težje ponuditi potrebno pomoč. Obdobje adolescence je za vse oblike zasvojenosti še posebno rizično, zato bi bilo potrebno temu razvojnemu obdobju posvetiti več časa tako s strani preventive kot tudi kurative.

3.3 Vzroki za prekomerno uporabo IKT

Posameznika pri njegovem delovanju usmerjajo njegove lastne potrebe. Kadar mu te potrebe uspe na družbeno primeren način realizirati oziroma zadovoljiti, govorimo o psihološko zdravem posamezniku. Če pa ima posameznik preveč potlačenih oziroma namenoma prezrtih potreb, preveč površinsko ali posredno izpolnjenih potreb, lahko njegovo vedenje meji na zasvojenost. Čim več je potreb kot so občutek pripadnosti, občutek družbenega priznanja, občutek pripadnosti kreativnemu procesu in potreba po socialnih stikih, katere realizira oziroma zadovoljuje prek interneta, vse močnejša je zasvojenost. (Repa 2010: 13)

Griffiths (1998; v Repa 2010: 13) navaja nekaj glavnih vzrokov za pretirano uporabo računalnika:

- pobeg v lasten svet zaradi težav na področju socialnih odnosov v realnem svetu;

- zatreti misli na svoje slabo zdravstveno stanje;
- druženje z drugimi internetnimi uporabniki zaradi dojemanja internetnega socialnega okolja kot realnega socialnega okolja, čeprav uporabnik v realnem okolju s svojimi internetnimi prijatelji nima stikov;
- prekomerna telesna teža in druge podobne težave (neuspešnost, neprivlačnost, majhnost), zaradi katere je posamezniku lažje ustvarjati neosebne socialne stike v virtualnem okolju, kajti pri pravih osebnih stikih v realnem okolju se taka oseba počuti neprijetno;
- vpliv interneta na uporabnikovo razpoloženje – če je uporabniku dostop do interneta začasno preprečen, se povsem zapre vase in ves čas išče priložnost za uporabo spleta, ki mu predstavlja čustveno ugodje;
- uporaba interneta kot oblika druženja za osebo, ki živi v tujini, kjer nima veliko prijateljev, zato si ustvarja novo spletno življenje.

Choe in ostali na podlagi raziskav govorijo o treh različnih vzrokih zasvojenosti z internetom (Chou *et al.* 2005: 375):

1. *Narava interneta* povzroča zasvojenost z vsemi zmožnostmi, katere zagotavlja: hitrost, dostopnost in intenzivnost informacij ter moč in učinek vsebine informacij. Poleg širine informacij so pomembni še medsebojno povezovanje z ljudmi ter povezovanje uporabnika z računalnikom, lahka, enostavna in poceni uporaba ter vse boljša dostopnost.
2. *Potrebe uporabnikov interneta* in možnosti, katere ponuja internet za zadovoljitev teh potreb. Suler omenja šest potreb, zaradi katerih je lahko prekomerna uporaba interneta patološka (Chou *et al.* 2005: 378-379):
 - seksualnost;
 - spreminjanje stanja zavesti;
 - doseganje in obvladovanje;
 - pripadnost;
 - medsebojni odnosi;
 - samoaktualizacija.
3. *Narava uporabnikovih interakcij na spletu*, kajti poleg informiranja nudi internet ogromno možnosti za medsebojno komuniciranje.

3.4 Posledice prekomerne uporabe IKT

Prekomerna uporaba računalnika je zelo dober pokazatelj, da je oseba zabredla v težave na socialnem in čustvenem nivoju (safe.si 2015: Kako preprečiti zasvojenost s spletom ali mobilnim telefonom?), zato je potrebno o smiselni uporabi interneta pa tudi o širšem razvojnem kontekstu otroka oziroma mladostnika z njim čim več govoriti. Pretirana uporaba različnih IKT medijev je namreč pogosto odraz depresije, slabe samopodobe, jeze in podobnih čustvenih stanj. Pomembno je, da v takem primeru računalnik ne postane otrokova varuška ali njegov najboljši prijatelj, saj se bodo potem negativne posledice še poglobile.

Že sam pogovor (medijskapismenost.si 2015: Vpliv medijev na vzgojo otrok) z otrokom predstavlja pomembno preventivo pred neprimerno oziroma pretirano uporabo IKT. Otroka oziroma mladostnika je potrebno večkrat spomniti na pomemben razkorak med resničnim in digitalnim življenjem ter na pomembno razliko med realnimi odnosi in internetnimi prijateljstvi. S pogovorom se odnos z otrokom izboljša, otrok postane zaupljiv in se počuti varnejše, iz česar je mogoče sklepati, da bi v primeru težav oziroma neprijetnosti pri uporabi interneta in drugih IKT medijev lažje pristopil k staršu in mu svoje težave zaupal.

IKT mediji so danes del našega vsakdana, zato se jim je nesmiselno izogibati in jih je potrebno sprejeti, vendar so pri uporabi interneta in ostalih tehnologij za mlade nujna družinska pravila in časovna omejitve, v primeru pretirane rabe računalnika celo začasna prepoved uporabe. Skorajda nujno je, da se tudi starši sami nekoliko izobrazijo o uporabi interneta in drugih IKT medijev, s čimer otrok dobi občutek, da staršev ne more preslepiti oziroma prekositi s svojim znanjem. Poleg tega še vedno velik del pozitivne vzgoje predstavlja tudi dober zgled s strani staršev. Kot korak pri uspešnem boju proti pretirani uporabi računalnika oziroma interneta psihoterapevt Bogdan Žorž (2008) omenja tudi spodbudo s strani staršev, da otrok čim prej začne uporabljati računalnik kot orodje. Tako spozna, da računalnik predstavlja del življenja in njegove uporabe ne povezuje več le z zabavo oziroma begom od realnosti.

Čustvena nepismenost mladih, ki medosebne odnose zamenjujejo za internetne odnose, je ena najpomembnejših negativnih posledic pretirane uporabe IKT. Z redčenjem števila realnih medosebnih odnosov mladim primanjkuje konkretnih in kvalitetnih izkušenj s tega področja, kar povzroča težave na čustvenem in socialnem nivoju, ki onemogočajo zdrav duševni razvoj posameznika. Še posebno pretirana uporaba socialnih omrežij razvrednoti medosebne odnose, kajti mladim zmanjkuje časa za konkretne socialne odnose, doživete v

družbi z vrstniki, zaradi česar posameznik vedno slabše obvlada socialne spretnosti, ki niso pomembne le za medsebojno komunikacijo, temveč imajo tudi velik pomen za razvoj pozitivne samopodobe in samospoštovanja. (Curk, 2014)

Pretirana uporaba računalnika poveča čas sedenja za računalnikom, kar še posebno v obdobju intenzivnega telesnega razvoja škoduje telesnemu zdravju. Povzroča namreč bolečine v hrbtenici, mišicah, ramenih, vratu in zapestjih, glavobole, motnje vida, slabše delovanje imunskega sistema, debelost, splošno slabšo fizično kondicijo. Pretirano posedanje za računalnikom zmanjšuje tudi količino časa, potrebnega za spanje, s čimer sta povezani utrujenost in slabša koncentracija, ki zmanjšujeta uspešnost delovanja posameznika. Negativno vpliva tudi na stresnost življenja, kar med drugim povzroča tudi različne psihosomatske motnje. (Curk, 2014)

Internet je »prijazen« ponudnik otrokom neprimernih, tudi moralno spornih vsebin kot so pornografija in nasilje, kar lahko vpliva na ustvarjanje popačenih predstav o ljubezni, medsebojnih odnosih, agresivnosti, vse to pa lahko zada pomemben pečat pri razvoju otroka oziroma mladostnika.

Curk (2014) poudarja, da pretirana uporaba računalnika in drugih IKT medijev povzroča zasvojenost z abstinenco krizo in odtegnitvenim sindromom. V primeru omejitve ali odvzema računalnika se uporabnik, še posebno če govorimo otroku oziroma mladostniku, lahko nepredvideno čustveno odzove, postane agresiven, depresiven.

3.4.1 Pretirana uporaba IKT pri pouku v šoli

Profesorica psihologije Janina Curk (2014) se sicer zaradi izboljšanja kakovosti pouka in spodbujanja učenja učencev zavzema za redno uporabo IKT pri pouku, vendar se ne strinja s pretirano digitalizacijo pouka, ki naj bi skorajda nadomestila učitelja ter ga preoblikovala v moderatorja. Učitelj in njegov osebni odnos do učenca sta še vedno tisto, kar premaga IKT. Poleg tega pa govori o mnogih težavah, katere so posledica pretirane uporabe IKT pri pouku.

Individualna uporaba računalnikov pri pouku omogoča, da učenci ne glede na strogost nadzora s strani učitelja izkoristijo možnost dostopa do njim zaželenih spletnih strani, kar učenci zelo pogosto vsaj za kratek čas tudi storijo. Curk (2014) računalniku poda vlogo motilca, ki učenca ves čas opominja na vse možnosti, katere mu lahko ponudi. Že sam pomislek na le-te (npr. na pregled e-pošte ali profila na Facebooku) povzroči motnjo pozornosti, namenjene učenju.

Računalnik pogosto služi kot potuha pri učenju. Učenec namreč brska po spletu, oblikuje dokumente, s čimer zapravlja veliko časa, ki naj bi bil namenjen učenju. S tem sam sebe slepi, da preživi veliko časa za učenje in si noče priznati, da brskanje po računalniku vendarle ni tisto pravo učenje.

Če je internet glavni ponudnik podatkov, zapisov, fotografij, do katerih ima uporabnik dostop, je s tem »od zunaj« selekcionirana njegova zbirka informacij o določeni vsebini, kar zoži spekter posameznikove predstave o določeni vsebini. Še dodaten problem k temu so nepreverjene ali celo lažne informacije, ponujene prek spleta, s čimer si uporabnik lahko pridobi celo povsem napačno predstavo o določeni vsebini.

Delo se z IKT mediji sicer opravlja hitreje, vendar bolj površno in manj kakovostno, zato je vprašljiva tudi kvaliteta tako pridobljenega znanja. Nivo znanja, ki se zaradi uporabe računalnika in še posebno različnih družabnih omrežij znižuje, je viden tudi na področju poznavanja slovenskega jezika in slovnično pravilnega pisnega izražanja.

Young (1999: 5-6) navaja, da velik delež učiteljev, knjižničarjev in računalniških koordinatorjev meni, da uporaba interneta pri učencih ne izboljša njihove učinkovitosti in znanja. Informacije, najdene na spletu, so namreč pogosto premalo organizirane in neprilagojene zahtevam šole. Govori tudi o velikem deležu kritičnih študentov, ki priznavajo, da uporaba interneta vpliva na upad študijskih navad, na pomembno poslabšanje ocen in pogostejše izostajanje od pouka. Kljub pomembni vrednosti interneta kot raziskovalnega orodja namreč študentje pogosto brskajo po neprimernih spletnih straneh, se vključujejo v klepetalnice in igrajo spletne igrice na račun časa, katerega bi morali produktivno porabiti na spletu. Pogosto ostajajo na spletu pozno v noč in naslednji dan niso pripravljeni za nadaljnje produktivno študentsko delo.

4 Šola

Šola je prostor, kjer otroci in mladostniki preživijo ogromno časa. Šola je drugi dom, pomemben prostor odraščanja in socializacije, pa tudi prostor, namenjen učenju, spoznavanju novega. (Grebenc *et al.* 2010)

Šolska skupnost kot taka je torej za posameznikov razvoj zelo pomembna. Pojem skupnost, ki govori o neke vrste povezanosti med osebki, so sicer definirali različni avtorji, vendar so si definicije med seboj zelo podobne oziroma vse govorijo o različnih vrstah povezanosti. (Grebenc *et al.* 2010: 38) Glover Reed (po Grebenc *et al.* 2010: 38) določa tri oblike skupnosti:

- prostorska skupnost se nanaša na osebe, ki so skupaj na nekem prostoru (živijo ali delajo skupaj);
- identitetna skupnost se nanaša na osebe, katere so povezane med seboj zaradi nekih okoliščin, nekega vprašanja, dogodka, problema;
- interesne skupine se nanašajo na osebe s skupnimi cilji oziroma interesi.

Šolski prostor predstavlja skupnost v vseh treh oblikah: osebe se srečujejo na določenem prostoru, med seboj jih povezujejo še iste okoliščine, skupni so jim interesi in tudi cilj. Ker je eden izmed ciljev šole tudi priprava učencev na samostojno, odraslo življenje, je poleg šolskih pravil in vpliva posameznih članov skupnosti delovanje šole odvisno tudi od zunanjega okolja. Pomembno je, da šola preceni tveganja, ki na učence čakajo v zunanjem svetu, in jim pomaga pri spoznavanju in pridobivanju življenjskih spretnosti, s katerimi se bodo v zunanjem svetu izognili tveganim situacijam oziroma se znali spopasti z njimi. (Grebenc *et al.* 2010: 40) Pomembno je torej, da šola dovolj časa nameni preventivnim dejavnostim, katerih učinek morda ni viden takoj, ampak se kaže šele v kasnejšem življenju posameznika.

4.1 Šolska skupnost in svetovalna služba v osnovni šoli

Temeljni vzgojno-izobraževalni cilj svetovalne službe v osnovni šoli je »optimalni razvoj otroka ne glede na spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost ter telesno in duševno konstitucijo« (Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2008: 5). Delo svetovalne službe v osnovni šoli je interdisciplinarno, kajti strokovno podkovani svetovalni delavec preko svetovalnega odnosa pomaga pri razreševanju pedagoških, psiholoških in socialnih vprašanj vzgojno-izobraževalnega dela. Deluje na strokovno avtonomen način, kar pomeni, da posreduje svoje strokovno utemeljeno mnenje ne glede na mišljenje ali pričakovanja drugih udeležencev posameznega primera. Pri tem sodeluje z vsemi udeleženci posameznega problema v šoli, po potrebi pa se povezuje tudi z ustreznimi zunanjimi ustanovami. (Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2008)

V poročilu o rezultatih preliminarne študije o vlogi svetovalne službe v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah Perše in ostali (2010: 63) poudarjajo, da je svetovalno delo v Sloveniji usmerjeno predvsem v svetovalni odnos med svetovalcem in šolarjem, katerega spremlja situaciji primeren strokovni pristop z ustreznimi metodami svetovalnega dela kot so svetovanje, posvetovanje, koordiniranje, izobraževanje, analitično razvojno delo in drugo.

Čačinovič Vogrinčič in ostali (2008: 10-14) navajajo več načel, katera so zavezujoča pri svetovalnem delu:

- Delo svetovalnega delavca mora biti strokovno utemeljeno, pri čemer je potrebno upoštevati še temeljna strokovna etična načela dobrobiti, prostovoljnosti in zaupanja. Načelo dobrobiti daje na prvo mesto dobro otroka, kar je glavna smernica za delo svetovalnega delavca. Po načelu prostovoljnosti se morajo vsi udeleženci primera v svetovalno delo vključiti prostovoljno, razen v primeru, ko je ogrožen otrok. Načelo zaupnosti, povezano z varstvom osebnih podatkov, pa je nujni temelj vzpostavitve svetovalnega odnosa.
- Načelo strokovne avtonomnosti določa, da mora svetovalni delavec vedno postreči s strokovno utemeljenim mnenjem ne glede na pričakovanja drugih udeležencev. Ima pravico in dolžnost odkloniti vse naloge, ki niso v skladu s strokovno etičnimi načeli svetovalnega dela, glede na potrebe posameznega primera pa ima tudi možnost zaprositi za pomoč ustreznega strokovnjaka znotraj oziroma zunaj ustanove.
- Po načelu interdisciplinarnosti, strokovnega sodelovanja in povezovanja je svetovalno delo zaradi kompleksnosti vprašanj, s katerimi se ubada, najučinkovitejše tedaj, ko strokovni tim sestavlja več (različnih) strokovnjakov profilov, po potrebi tudi strokovnjakov iz zunanjih ustanov.
- Upoštevajoč načelo aktualnosti svetovalna služba upošteva posebnosti določene osnovne šole in udeležencev problema, potrebe razreda, predmeta ter program šole.
- Po načelu usmerjenosti svetovalna služba zagotavlja optimalni razvoj učenca, pri čemer upošteva splošne vzgojno-izobraževalne cilje osnovne šole.
- Ne glede na profil svetovalnega delavca v osnovni šoli mora le-ta izvajati dejavnosti pomoči, razvojne in preventivne dejavnosti ter dejavnosti načrtovanja in evalvacije, pri izbiri posamezne aktivnosti za zagotavljanje posameznega nivoja svetovalnega dela pa je avtonomen.
- Svetovalni delavec pri svojem delu pristopa celostno – v celoti upošteva posameznika pa tudi širše oziroma ožje okolje, katerega član je obravnavani posameznik, kajti tudi okolje vpliva na delovanje posameznika.
- Načelo sodelovanja je usmerjeno v sodelovanje svetovalne službe z vsemi udeleženci primera ter v medsebojno ustvarjalno sodelovanje udeležencev primera, kar svetovalni delavec doseže preko svetovalnega odnosa, v katerem izvaja svojo vlogo mediatorja med različnimi udeleženci primera.

- Načelo evalvacije lastnega dela zahteva kritično soočanje z rezultati svojega dela, kar omogoča potrditev dobrih rezultatov in izboljšanje napak v prihodnosti.

Šolska svetovalna služba v okviru svetovalnega odnosa opravlja svetovanje, posvetovanje in koordinacijo. Pri svojem delu upošteva zgoraj zapisana načela ter programske smernice konkretne osnovne šole, na podlagi česar svetovalni delavec oblikuje svoj letni delavni načrt. (Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2008) Šolsko svetovalno delo torej poteka na področju učenja in poučevanja, telesnega in osebnega ter socialnega razvoja učencev in na področju poklicne orientacije. (Perše *et al.* 2010: 51) Svetovalna služba je tako lahko vključena tudi v različne inovacijske projekte šol, pomaga učencem s posebnimi potrebami pri premagovanju učnih težav in integracijskih ovir, sodeluje pri odkrivanju nadarjenih in delu z njimi, izvaja pa tudi različne oblike razvojno preventivnega dela na področju preprečevanja vrstniškega nasilja, odvisnosti, zlorab.

Zaradi težav otrok, ki so posledica razvojnih, socialnih, šolskih, ekonomskih, poklicnih in podobnih življenjskih problemov, je šolsko svetovalno delo v današnjem času vse manj strogo individualno usmerjeno, temveč vse bolj pri razreševanju individualnih problemov upošteva delovanje širšega zunanjega okolja oziroma sistema. Kurativa daje vse pogostejše prednost preventivi in oblikam svetovanja, ki bi s sistematičnimi in sistemskimi spremembami v šoli in njenem okolju pomagalo čim večjemu številu učencev. (Resman 2008: 8) Zaradi neprimernih razmer, v katerih živi vse več osnovnošolcev, kot so neugodne družinske situacije, ekonomska revščina, brezposelnost staršev, uživanje alkohola oziroma drugih drog, psihično, fizično ali spolno nasilje s strani družine ali vrstnikov in podobno obstaja vse večja možnost, da bi vse več otrok skrenilo s prave poti, zato je res potrebno, da se šolsko svetovalno delo vse pogostejše usmerja tudi v preventivne dejavnosti.

4.2 Dejavnosti, povezane s zmanjševanjem prekomerne uporabe IKT med učenci

Z novimi oblikami zasvojenosti kot posledicami današnje družbe v vratolomno hitrem razvoju, kamor spada tudi pretirana uporaba IKT med mladimi, se seveda ne more spopadati le osnovna šola oziroma svetovalna služba v njej, to je namreč precej obširnejši problem moderne družbe. Vsekakor pa je pomembno, da osnovna šola pri tem sodeluje, kajti vplivi uporabe IKT se kažejo tudi na celotni šolski klimi. V okviru šole se je tega problema potrebno loti celostno, pri čemer se upošteva tako posameznega učenca kot tudi šolo kot širše okolje, svetovalna služba pa mora biti pri tovrstnem osnovnošolskem projektu nujno aktivna.

Ko se šola odloča o načinih delovanja, povezanih s prekomerno uporabo IKT, mora najprej prepoznati problem in njegove značilnosti, ki so vezane na posameznega učenca oziroma posamezno šolo, zato je pomembno, da strokovni delavci šole pridobijo ta spoznanja iz prakse preko kontaktiranja z učenci. Svetovalni delavec je pri tem še izdatno pomemben, ker ima vlogo vmesnega člana med starši, učitelji in učenci. Prvotno se zavzema za dobrobit učenca, s čimer ga prepriča v prostovoljen pogovor in v učencu vzbudi zaupanje, s pomočjo katerega naj bi mu učenec kar se da jasno podal svojo zaznavo problema.

Upoštevajoč načela svetovalnega dela je svetovalni delavec tisti, ki na podlagi iz prakse pridobljenih podatkov naredi načrt dejavnosti, s katerim se nato problema loti. Pri tem je na podlagi svojega strokovnega znanja avtonomen pri izbiri dejavnosti, po potrebi pa poišče še pomoč znotraj oziroma zunaj institucije. V svojem načrtu zajame kar se da široko mrežo strokovnih delavcev šole in čim več populacije učencev, katerim je dejavnost namenjena.

4.2.1 Politika zmanjševanja škode

Še enkrat poudarjam dejstvo, da je uporaba IKT dandanes resnično precej razširjena in v mnogih okvirih v sodobnem svetu celo nujna, zato se ji še posebno mlajša populacija težko izogne. Informacijska pismenost postaja že sama po sebi umevna, tekom šolanja in kasneje pri iskanju zaposlitve že skorajda brez nje ne gre. Ker je torej uporaba IKT dejstvo, kateremu se v sodobnem življenju ne moremo več izogniti, je pristop zmanjševanja škode primeren koncept pri ohranjanju prave mere uporabe IKT medijev. Ta pristop je v povezavi z uporabo IKT primeren tudi zato, ker je le-ta odvisna od posameznikove osebne odločitve (Flaker 1999; po Grebenc 2003: 54). Če je torej posameznik dobro seznanjen s posledicami (pretirane) uporabe IKT, se lahko sam odloča o njej. Ker je uporabo različnih IKT medijev kljub možnim negativnim posledicam potrebno sprejeti kot nekaj vsakdanjega, predstavlja koncept zmanjševanja škoda primeren način ukrepanja tako v okviru preventive kot tudi kurative.

Smisel politike zmanjševanja škode je v tem, da se naučimo živeti z informacijsko-komunikacijsko tehnologijo, kajti zavedati se moramo, da tega v sedanjem svetu ni več mogoče izkoreniniti. IKT je nujna sestavina sodobne dobe, ki je pomembna tako za preživetje v ekonomskem smislu kot tudi za ugodje posameznika, zato je nujno, da družba v povezavi s tem vzpostavi določeno toleranco. Moramo se namreč zavedati škode, katero prinaša neustrezen družbeni pristop. (Kocmur 2016)

Politika zmanjševanja škode, ki se prvotno nanaša na uporabo drog, se ne zavzema za popolno izkoreninjenje uporabe drog, ampak želi zmanjšati škodljive posledice uporabe le-teh (Kocmur 2016). Ker ima tudi prekomerna uporaba IKT podobne učinke kot uživanje drog, lahko koncept zmanjševanja škode uporabimo tudi pri oblikovanju različnih dejavnosti, povezanih z prekomerno uporabo IKT. V tem primeru se politika zmanjševanja škode zavzema za zmanjšanje škodljivih posledic, katere lahko prinese prekomerna uporaba IKT. Ker je torej uporabo IKT nemogoče izkoreniniti, je potrebno najti čem več dejavnikov, ki bodo učencu predstavljali možnost izbire med tvegano in manj tvegano aktivnostjo (Flaker 1999; po Fojan 2005: 184). Pristop zmanjševanja škode je tako usmerjen v usposabljanje za primerno uporabo IKT in v informiranje o (pretirani) uporabi IKT, ne pa v prepovedovanje le-te (Grebenc 2003: 57). Pristop zmanjševanja škode deluje celostno (Flaker 2002; po Grebenc 2003: 57), upoštevajoč celoten položaj in različne akterje.

Dejavnosti politike zmanjševanja škode so s tem, da ta paradigma ne zahteva popolne abstinence (Flaker 1999; po Fojan 2005: 184) uporabe IKT, tudi bolj priljubljene med splošno populacijo, ki se v veliki večini znajde med uporabniki IKT. Šola s svojimi dejavnostmi tako ne zahteva popolnega prenehanja uporabe IKT medijev, temveč s svojim delovanjem učencem celo omogoča uporabo IKT. Odloča se za dejavnosti, ki so v praksi prepoznane kot uspešne (Flaker 1999; po Fojan 2005: 185), zato je pomembno, da svetovalna služba na posamezni šoli skrbi za redno evalvacijo svojih programov.

Paradigma zmanjševanja škode daje velik poudarek tudi na aktivnem vključevanju obravnavane populacije (Flaker 1999; po Fojan 2005: 186) – v našem primeru učencev – pri načrtovanju in izvajanju svojih dejavnosti. To od učencev zahteva več socialnega vključevanja in posledično pripelje do večje socialne kompetence posameznika, manjše socialne izoliranosti in ostalih škodljivih posledic pretirane uporabe IKT. Pri vsem tem so namreč ravno učenci, ki imajo najboljši vpogled v uporabo IKT in posledice pretirane uporabe, zato je smiselno, da sodelujejo pri načrtovanju dejavnosti za zmanjševanje škode.

Pri tem ima pomembno vlogo tudi šolski svetovalni delavec, ki upoštevajoč načela svetovalnega dela preko svetovalnega odnosa, ki temelji na zaupanju, pomaga pri ugotavljanju potreb učencev in strokovnih delavcev šole. Upoštevajoč optimalni razvoj otrok in splošne vzgojno-izobraževalne cilje osnovne šole sodeluje tudi pri pripravi načrta dejavnosti, povezanih z usmerjanjem v primerno uporabo IKT med učenci in učitelji, pri čemer se trudi delovati celostno in med seboj povezati čim več predstavnikov strokovnega kadra šole ter učencev. (Čaćinović-Vogrinčič *et al.* 2008)

Pristop zmanjševanja škode povečuje tudi moč svetovalnega delavca, ki na problem gleda bolj stvarno. Njegova pričakovanja, pa tudi pričakovanja učencev postanejo bolj realna, s čimer je zmanjšan pritisk na oba akterja, ki se posledično lažje dogovorita za skupni cilj, do katerega prihajata preko majhnih sprememb. Iz tega vidika pristop zmanjševanja škode pozitivno vpliva tudi na strokovni kader. (Grebenc 2003: 63)

4.2.2 Preventiva

Pomembno je, da se osnovna šola loti reševanja težav, ki se kasneje kažejo kot različne oblike zasvojenosti, med drugim tudi kot pretirana uporaba IKT, že na nivoju preventive, ki mora omogočati krepitev socialnih in razvojnih pogojev posameznega učenca in tudi konkretne šole kot celote. Resman (2008: 11-12) sicer potrjuje, da tovrstno ukrepanje sicer nima takojšnjih učinkov kot represivni ukrepi, ki povzročajo takojšnjo socialno, materialno ali drugo vrsto ogroženosti, vendar čeprav so učinki preventivnega delovanja vidni šele v daljšem obdobju po izvajanju dejavnosti, so zelo močni in dolgoročni, pogosto celo popotnica za vse življenje.

Posamezna osnovna šola se tovrstne problematike lahko loti že z načrtnim pristopom pri oblikovanju vzgojnega načrta šole, ki mora s svojim sistemom pedagoških ukrepov pozitivno vplivati na socialne in razvojne pogoje pri posameznemu učencu in šoli kot celoti. (Resman 2008: 10-11) Vzgojni načrt šole naj zajema preventivne dejavnosti za celotno šolo oziroma posamezne oddelke, s katerimi doseže občutek varnosti in sprejetosti med učenci ter povečuje njihovo motiviranost za šolsko delo. Pri izboru tovrstnih dejavnosti je posamezna šola lahko povsem avtonomna, pomembno pa je, da pri tem sodeluje kar največ učiteljev v povezavi s svetovalno službo in vodstvom. Pri načrtovanju primerne dejavnosti je potrebno dobro poznati učence konkretne šole z njihovimi značilnostmi, potrebami, željami, kot tudi cilje posamezne osnovne šole. Svetovalni delavec je tisti, ki se usmerja v raziskovanje konkretne prakse, na podlagi katerega kasneje v sodelovanju z drugimi strokovnimi delavci lažje in bolj smiselno sestavi načrt delovanja celotne šole.

Dobri primeri tovrstnih preventivnih dejavnosti so medvrstniška pomoč, delavnice za razvijanje socialnih veščin, filmi oziroma zgodbe s perečo problematiko ter kasnejša skupna razprava oziroma delavnica na to temo (izdelava plakatov, igra vlog, izdelavo lističev z vprašanji ...), delavnice v okviru šole v naravi in dni dejavnosti. Priljubljene teme za tovrstno obravnavo so medvrstniško nasilje, odnosi med vrstniki, reševanje konfliktov, odnosi med spoloma, sprejemanje drugačnosti, odnosi s starejšimi, spoznavanje

in razvijanje moralnih vrednot, preprečevanje odvisnosti, kritično vrednotenje lastnega vedenja in vedenja vrstnikov... Grebenc in ostali pa omenjajo (2010: 45), da tovrstne dejavnosti, namenjene širši šolski populaciji, ki predvsem informirajo šolarje o določeni problematiki z namenom preprečiti določen pojav, niso dovolj, kajti kljub dobri informiranosti o škodljivih posledicah posamezne situacije se posamezniki oziroma skupine zavestno ali naključno odločijo za tveganje.

Zaradi prenatrpanih učnih programov in časa, katerega šolam vse bolj primanjkuje, je kot učinkovit preventivni program smatran »pristop celotne šole«, pri katerem so preventivne dejavnosti povezane z delovanjem celotne šole in niso več vezane le na posamezni predmet (Grebenc *et al.* 2010: 47). S celotnim pristopom šole šola lahko vpliva na šolske predpise, družbeno ozračje, interaktivne metode poučevanja, sodelovanje, komunikacijo in vključenost staršev (MacBeath 2001; po Grebenc *et al.* 2010: 47).

Zaradi težav pri vzpostavljanju in ohranjanju odnosov, kateri se vse pogostejše pojavljajo pri osnovnošolcih, je pomembno, da svetovalna služba v okviru preventive skuša pri učencih vzbuditi občutek za skupnost, ki bi pripomogel k zbliževanja učenca z njegovim socialnim okoljem. (Resman 2008: 9) Ena izmed tovrstnih dejavnosti je gotovo medvrstniška pomoč, katere osnovni namen je sicer pomagati sošolcu pri razlagi učne snovi, ker le-te ne razume oziroma je manjkal pri pouku, ima pa še veliko stranskih učinkov kot so razvoj različnih socialnih spretnosti, zviševanje socialne zavesti in empatije, razumevanje sošolca kot človeka in s tem razvijanje solidarnosti, izboljšanje medsebojnih odnosov med vrstniki.

Preventivno delovanje šole, katerega vodi oziroma v njem sodeluje svetovalna služba, mora biti poleg povečevanja medsebojnega sodelovanja in solidarnosti usmerjeno tudi v pomoč učencem pri spoprijemanju s konflikti in ustreznem razreševanju le-teh. Za doseg teh ciljev je smiselno, da so tovrstne dejavnosti povezane tudi s programom integracije in inkluzije, ki je v slovenskih osnovnih šolah usmerjen predvsem v delo z učenci s posebnimi potrebami, pa tudi v sprejemanje otrok iz različnega socialnega, kulturnega, nacionalnega izvora. (Resman 2008: 10-11) Z vedno večjimi razlikami med vrstniki se tudi v šolstvu pojavlja vse več težav v okviru integracije in inkluzije, vse več otrok je zaradi svoje drugačnosti izoliranih med svojimi vrstniki, zato je preventivno delo na tem področju bistvenega pomena. Z razvojem računalništva in spleta se osamljenost in izoliranost med otroci še povečuje, zato je na tem področju potrebno preventivno ukrepati.

V okviru preventivnega dela ima velik pomen tudi delo s pristopom življenjskih spretnosti (MacBeath 2001, Baker, Baker 1998, Galla 2003; po Grebenc *et al.* 2010: 50). S

pridobivanjem življenjskih spretnosti preko družbenega učenja, ki zajema opazovanje in urjenje spretnosti v učilnici s prisotnostjo učitelja, učenec v varnem okolju spoznava tveganje in razišče posledice različnih oblik vedenja. Tovrstno poučevanje je interaktivno, poteka preko medsebojne komunikacije z učiteljem oziroma svetovalnim delavcem in učencem oziroma učenci. Ker temelji na dajanju zgleda, lahko poteka v igri, kjer ima zaradi zabave učenje večji učinek, je posledica pozitivnega odziva učitelja ali pozitivnega odziva skupine. Učitelj oziroma svetovalni delavec je vodja in vzornik v skupini, na katero deluje s svojimi dejanji, s svojim aktivnim sodelovanjem v dejavnosti in z izogibanjem neprimernemu vedenju. Za tovrsten pristop je primerna dolgoročnost, pri čemer so pomembni varnost, svoboda, čustva, doživljanje in razmišljanje o sebi. Učenec mora namreč učitelju oziroma svetovalnemu delavcu zaupati, da mu lahko varno in svobodno pove svoje mnenje, stališča, občutke, odrasli pa mu svojih stališč, mnenj, omejitev ne sme vsiljevati, ampak mu ponudi možnost svobodnega sprejemanja. (Grebenc *et al.* 2010: 51)

4.2.3 Kurativa

Kljub pomembnosti preventivnih dejavnosti, ki zajemajo vse učence, mora svetovalna služba posvetiti dovolj pozornosti tudi individualnim problemom posameznikov.

V okviru kurative strokovni delavci šole in svetovalni delavec izvajajo svetovanje in usmerjanje, povezano z reševanjem konkretnih individualnih ali skupinskih problemov učencev, ki lahko poteka v okviru ur oddelčne skupnosti oziroma pogovornih ur, in sicer ob sprotne reševanju problemov in drugih priložnostih. Izvajajo ga strokovni delavci in svetovalna služba, ki po potrebi stopi v stik še z zunanjimi institucijami. S svetovanjem in usmerjanjem želijo pomagati učencu pri oblikovanju lastnih ciljev in strategij za uresničevanje le-teh ter pri organizaciji lastnega dela za večjo učinkovitost, učencu pomagajo spremljati svojo uspešnost, usmerjajo ga v razmišljanje in presojo o svojem vedenju in ravnanju drugih ljudi ter v iskanje vzrokov za neustrezno vedenje pri sebi in drugih, ga spodbujajo pri prevzemanju odgovornosti in sprejemanju posledic svojih dejanj, ga usmerjajo pri reševanju problemov in konfliktov ter opredeljujejo ustrezno ravnanje v stresnih situacijah, spodbujajo razvoj pozitivne samopodobe in podobno.

4.2.4 Sodelovanje s starši

Pri delu z osnovnošolskimi učenci tako na nivoju preventive kot tudi kurative je izrednega pomena sodelovanje s starši. Dobro sodelovanje staršev s šolo posledično pripelje do večje motivacije za šolsko delo in boljših učenčevih ocen ne glede na ekonomski, socialni, kulturni izvor ali izobrazbo staršev (Resman 2008: 17). Če šola in njeni predstavniki

sodelujejo s starši, s tem nimajo večjih zahtev do staršev, ampak si s pogovorom s starši pomagajo pri spoznavanju učencev in njihovih potreb, kar privede do lažjega vpogleda v problem. Tako je s starši vzpostavljen delovni odnos, ki je temelj sodelovanja. Staršem je potrebno prek individualnega pristopa pokazati, da so njihove osebne želje in vprašanja podobna kot nejasnosti drugih staršev ter jim tako nakazati smiselnost povezovanja z drugimi starši, česar namen je reševanje skupnih problemov. Vse to pa je osnova za uspešne preventivne dejavnosti, namenjene širši populaciji učencev oziroma njihovih staršev. (Grebenc *et al.* 2010: 53)

Grebencova in ostali (2010: 60) navajajo tudi oblike dela, pri katerih bi bili starši pripravljeni sodelovati. Najbolj jih ustrezajo aktivnosti kot so skupni roditeljski sestanki in govorilne ure, v veliki meri pa so pripravljeni sodelovati tudi v delavnicah, v neformalnih oblikah druženja z drugimi starši, učitelji in vodstvom, pripravljeni so komunicirati po elektronski pošti, obiskovati predavanja in pogovorne ure. Najprimernejši izvajalci tovrstnih aktivnosti se jim zdijo zunanji strokovnjaki, učitelji, starši in svetovalni delavci (Grebenc *et al.* 2010: 62). Zaradi velike zaposlenosti staršev in s tem pomanjkanja časa je pomembna tudi primerna časovna prilagoditev dejavnosti (Grebenc *et al.* 2010: 63).

V poročilu o rezultatih preliminarne študije o vlogi svetovalne službe v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah Perše in ostali (2010: 64) poudarjajo, da je tako v Sloveniji kot tudi drugod po Evropi zaslediti opazno povečano zanimanje staršev, ki so zainteresirani za sodelovanje s šolsko svetovalno službo. Resman (2008: 12) pravi, da je za doseganje pozitivnih učinkov vsakega programa, katerega izvaja svetovalna služba, nujno potrebno sodelovanje le-te s starši, ki potrebujejo svetovanje in pomoč pri zagotavljanju spodbudnega domačega okolja in s tem povezanih pogojev za uspešno učenje in osebni razvoj svojega otroka. Pogosto je pomembno, da pri reševanju konkretnega problema svetovalni delavec zavzame vlogo koordinatorja med domom šolo, torej učitelji in starši (Resman 2008: 17), kjer s svojim objektivnim pogledom na problem kar najbolje pomaga pri reševanju le-tega in pri ponovnem vzpostavljanju natrganih povezav med akterji problema.

Pri iskanju ustrezne rešitve problema je najprej pomembna definicija problema kot takega. Čačinovič Vogrinčičeva pri individualni obravnavi (2008: 398) omenja tri elemente, ki so pri definiciji problema pomembni:

- svetovalni delavec v sodelovanju z družino ugotavlja, kaj je tisto, kar družini sicer primanjkuje, vendar bi po vseh pričakovanjih to posameznik in družina morala imeti;

- kakšna je stiska, ki je posledica pomanjkanja;
- kakšne so težave pri reševanju pomanjkanja in stiske.

Na podlagi te definicije problema svetovalna služba pomaga družini pri iskanju korakov, ki bodo povzročili pozitivno spremembo pri razrešitvi problema, pri čemer je svetovalni delavec usmerjen v vsestransko korist – v korakih proti rešitvi išče korist za vsakega udeleženca problema.

Tako kot pri ostalih zasvojenostih starši tudi pri pretirani uporabi IKT pogosto sploh ne zaznajo problema dovolj hitro oziroma ne vedo, kako se lotiti reševanja problema, zato imata tu učitelj in svetovalna služba poglavitno vlogo. Resman (2008: 17) navaja, da je svetovalni delavec tisti, ki pomaga tako učitelju kot tudi staršu pri razumevanju položaja in vedenja otroka ter jih usmeri k uvidu svoje vloge pri reševanju konkretnega problema in jim pomaga najti konkretne rešitve pri reševanju problema.

Občasno se pri sodelovanju staršev s šolo pojavljajo težave, katerih vzroki so včasih v posameznih strokovnih delavcih zaradi oblikovanih stereotipov do določene skupine staršev, zaradi nepoznavanja problema, nerazumevanja staršev, družine, socialnega okolja in ekonomskih pogojev njihovega življenja, zaradi pomanjkanja znanja za sodelovanje s starši. Večkrat pa so težave pri sodelovanju staršev s šolo posledica težjega navezovanja stikov s šolo s strani staršev, njihovega nezaupanja do šole, učitelja ali svetovalnega delavca, podcenjevanja dela strokovnega kadra šole, strahu pred razkrivanjem družinskih skrivnosti, strahu pred soočanjem s težavo, posledica pomanjkanja časa in prezaplenosti staršev, posledica družinske pripadnosti marginalni skupini drugačnega kulturnega oziroma socialnega izvora, posledica revščine, posledica lastnih negativnih izkušenj s šolo. (Resman 2008:19-21) Ravno otroci iz tovrstnih družin pa pogosto predstavljajo tudi najbolj rizično skupino na področju zasvojenosti, zato jim mora svetovalna služba kljub težjemu vzpostavljanju stikov nameniti še dodatno pozornost.

Za lažje delo učiteljev in svetovalne službe z »drugačnimi« družinami je potrebno boljše poznavanje posamezne drugačnosti oziroma problema, zato je dobro, da strokovni kader pobrska po primerni literaturi, najde različne podatke na spletu, se udeleži primernih vrst izobraževanja. Namreč če bo strokovnjaku primer bolj poznan, bolj blizu, se bo z njim tudi lažje spopadel. Ker se današnja družba tako hitro spreminja, se z njo hitro spreminjajo tudi težave in okoliščine le-teh. Tudi pretirana uporaba IKT je zasvojenost sodobnega časa in je tako dokaj neprepoznana in nepoznana med učitelji. Pogosto odrasli obvladovanje različnih oblik IKT razumejo kot otrokovo prednost, ne prepoznajo možnosti pretirane uporabe oziroma ne povežejo drugih osebnostnih težav posameznika s pretirano uporabo

IKT, zato je prav gotovo potrebno stalno izobraževanje šolskega strokovnega kadra na tem področju.

Za lažjo integracijo otrok s težavami je največkrat dobro, da so s splošnimi značilnostmi problema seznanjeni tudi vrstniki, pri čemer je pomembno, na kakšen način in v kakšni meri jim je problem predstavljen, kar pa je v rokah učitelja oziroma svetovalnega delavca. Osnovnošolci namreč težko določijo uporabo IKT medijev kot pretirano oziroma je ne prepoznajo kot problem, zato jim je pri tem potrebno namensko pomagati. Na vseh nivojih izobraževanja ima pomembno vlogo svetovalna služba, ki je običajno tista, ki v šoli prepozna problem in usmerja v prepoznavanje, obravnavo in razreševanje le-tega.

4.2.5 Konkretni predlogi, povezani s primerno uporabo IKT medijev

Dokaj konkreten znak pretirane uporabe IKT medijev je že količina časa, katerega dnevno porabi učenec za uporabo določenega medija. Ker pa je svet danes močno povezan z različnimi IKT mediji, je potrebno to upoštevati tudi pri reševanju pretirane uporabe, zato ni najboljša rešitev v tem primeru splošna prepoved uporabe vseh ali enega IKT medija, ampak se usmerjamo v kontrolirano uporabo. Pri tem ima velik pomen v poglavju »Preventiva« opisana preventiva, preko katere se poskuša šola kot celota upreti tveganjem, povezanim s prekomerno uporabo IKT.

Kot prvo je tu pretirano gledanje televizije. Če otrok vsak dan pred televizijskim ekranom preživi veliko časa, je to že skrb vzbujajoče, še posebno če učenec takoj po prihodu iz šole prižge televizijo.

Svetovalni delavec se pri obravnavi problema sicer osredotoča na vsakega posameznega akterja, vendar v splošnem staršem najprej svetuje časovno omejitev gledanja televizije. Otroku skupaj s staršem izbere primerno oddajo za gledanje. Po potrebi starš tudi razloži, zakaj določena oddaja ni primerna za gledanje. Starš naj večkrat gleda televizijo skupaj z otrokom ter mu pri tem sproti in ob koncu pomaga s primerno razlago, z interpretacijo. Otroci in mladi imajo namreč pogosto težave pri ločevanju televizijskega in realnega sveta. V povezavi s tem se je potrebno kritično pogovoriti tudi o oglasih, kjer je pri predstavi posameznega artikla pogosto uporabljeno veliko domišljije. Da bi bil otrokov razvoj primeren, pa je nujno tudi to, da se otrok oziroma mladostnik poleg gledanja televizije ukvarja še z drugimi aktivnostmi, ki bodo spodbujale njegov telesni razvoj in razvoj njegove domišljije. (Vpliv medijev na otroka 2015)

Tudi pri uporabi računalnika je potrebna smiselna časovna omejitev uporabe. Pri tem je sicer potrebno upoštevati, da učenci dandanes računalnik oziroma internet večkrat

potrebujejo tudi pri opravljanju svojih šolskih nalog, vendar z izjemo takega primera je smiselno, da ima učenec dostop do računalnika šele po opravljenih šolskih obveznostih. Še vedno je smiselno, da se računalnik nahaja v nekem prostoru, kjer se družina največ časa zadržujete, saj tako starši lažje spremljajo otrokovo uporabo interneta. Nobena tehnična rešitev za nadzor uporabe interneta namreč ni tako dobra kot konkreten nadzor s strani staršev. V ta namen je koristno, da starš razmeroma dobro pozna spletno kulturo in jezik. (Safe.si: Priporočila za varno rabo virtualnih svetov 2015)

Pri pretirani uporabi računalnika je dobro tudi spremeniti urnik uporabe računalnika, kajti s tem se oseba lažje pripravi na časovno krajšo uporabo računalnika (npr. do sedaj je računalnik uporabljal takoj po prihodu iz šole domov, od zdaj naprej pa bo najprej pojedel kosilo in naredil domačo nalogo). Pri spremembi urnika se le-tega lahko prilagodi ostalim dejavnostim tako, da le-te nadzorujejo količino časa, namenjenega računalniku (npr. uporaba računalnika je na urniku po kosilu, kar pomeni, da lahko traja le krajši čas, ker ima otrok ob 16.00 trening rokomet). Če je mogoče, pri ustvarjanju takšnega urnika sodeluje tudi otrok. (Young 1999)

Z otrokom se je potrebno pogovoriti o domačih pravilih in pogojih uporabe interneta, katerih se je potrebno striktno držati, ter skupaj z otrokom pretehtati, katere spletne strani so zanj primerne, pri čemer so starši v pomoč tudi oznake za primernost virtualnih svetov. Lažja je kontrola uporabe interneta pri mlajših otrocih, kjer je možno namestiti družinski filter in s tem onemogočiti dostop do nekaterih spletnih strani z neprimernimi vsebinami, z nadzornim orodjem kot sta Smart Shutdown in Watchdog določiti čas za samodejen izklopil računalnika, preverjati uporabo strani s pomočjo uporabe zgodovine brskanja. (Safe.si: Priporočila za varno rabo virtualnih svetov 2015)

Če otrok pretirano uporablja samo eno aplikacijo ali določeno vrsto aplikacij, je morda potrebno premisliti tudi o popolni prepovedi uporabe prav te aplikacije oziroma skupine aplikacij, pri čemer ostale aplikacije lahko uporablja. (Young 1999)

Tako kot na televiziji je tudi na spletu ogromno informacij, ki niso zanesljive, zato je zaradi kritične presoje potrebno tudi preko drugih virov preveriti točnost informacij. Mlade uporabnike spleta je potrebno opozoriti tudi na nujnost varovanja svoje zasebnosti, zaradi česar prek spleta ne smejo posredovati svojih osebnih podatkov oziroma gesel, raznih spletnih gesel pa ne smejo zaupati svojim prijateljem in drugim ljudem. Otroka je potrebno seznaniti s pomenom objavljanja fotografij na spletnih omrežjih ter z uporabo spletne kamere. Potrebno je dobro razmisliti, katere fotografije so primerne za objavo, zato je pomembno, da otrok pred objavo slike na spletu zaprosi za dovoljenje starša. Pomembno

je, da so slike spodobne ter da ne vsebujejo raznih osebnih podatkov. Z varnostjo je močno povezana tudi uporaba spletnih klepetalnic, kjer je vprašljiv tako sogovornik kot tudi informacije, katere podaja, zato je primerno, da otrok ne uporablja svojega pravega imena temveč le vzdevek. Zaradi vseh teh negotovosti je mladega potrebno opozarjati, da se z neznanci s spleta nikoli ne srečuje. (Safe.si: Priporočila za varno rabo virtualnih svetov 2015)

Posebno poglavje predstavljajo računalniške igrice, kjer je vprašljiva že sama vsebina igrice. Kljub vsemu pa je starše potrebno potolažiti, da se njihov otrok na spletu pogosto obnaša povsem drugače kot v realnem življenju, kjer nikoli ne kaže tiste agresije kot pri igranju računalniških igric. Vseeno je dobro sodelovati tudi pri izbiri spletnih igric, pri čemer je primerno izbirati interaktivne igrice za razvoj domišljije in logike, vzpodbujanje radovednosti in ustvarjalnosti, igrice, pri katerih je cilj reševanje problemov oziroma organizacija podatkov. (Vpliv medijev na otroka 2015)

Pri uporabi vseh aplikacij je primernejša uporaba moderiranih virtualnih svetov, kjer moderator, ki je viden vsem uporabnikom, zagotavlja varno spletno okolje. V primeru žaljivk in drugih sumljivih vedenj blokira neprimernega udeleženca oziroma drugače prekine njegovo dejavnost. (Safe.si: Priporočila za varno rabo virtualnih svetov 2015)

Mlade je potrebno spodbujati k odgovorni uporabi spleta in ostalih IKT medijev, pri čemer je pomembno, da otrok čuti dovolj zaupanja do svojih staršev, da jim v primeru težav oziroma neprijetnih izkušenj na spletu zaupa. Če se otrok počuti neprijetno na spletu v določeni situaciji, je pomembno, da situacijo prekine, s komunikacijo preneha ter se o izkušnji pogovori z odraslo osebo. Pomembno je, da se otrok zaveda, da zaradi zaupanja svojih spletnih težav odrasli osebi ne bo prišel v težave. (Safe.si: Priporočila za varno rabo virtualnih svetov 2015)

4.2.6 Načrtovanje in evalvacija

Za vrednotenje, nadaljnje izvajanje, zagotavljanje celostnosti in kontinuiranosti sodelovanja svetovalne službe pri reševanju problema tako na individualni kot na skupinski ravni sta nujna tudi načrtovanje in sprotne ter končne evalvacije posameznega primera. (Vogrinc in Krek 2012: 32) Sprotna evalvacija služi za sprotno premlevanje in vrednotenje posameznih korakov, kar vpliva na sprotne nadaljnje načrtovanje in s tem na zaključek primera. Končna evalvacija premlewa vse korake ob koncu, jih ovrednoti, daje pozitivne oziroma negativne izkušnje, ki bodo pokazale svoj pomen pri razreševanju naslednjega podobnega problema.

II Empirični del

5 Problem in metodologija

5.1 Opis problema

Obdobje, v katerem živimo, tehnološki razvoj postavlja na pomembno mesto, zato ni naključje, da ima informacijsko-komunikacijska tehnologija vse večji vpliv tudi na sam vzgojno-izobraževalni proces v osnovni šoli. Porast uporabe IKT v vsakdanjem življenju zahteva tudi od osnovne šole, da učencem ponudi stik z različnimi oblikami IKT z namenom pridobivanja oziroma izboljšanja veščin za obvladovanje tovrstnih medijev. Mnogim učencem so namreč, upoštevajoč različna razvojna obdobja, IKT mediji še vedno razmeroma tuji in jim predstavljajo stisko. V nalogi bom poskušala ugotoviti, če te stiske resnično obstajajo oziroma kakšne so te stiske.

Spoznali smo, da v Sloveniji kar 90 odstotkov mladostnikov med 10 in 15 letom redno uporablja splet (Erjavec 2010), pri čemer prednjačijo spletne igre, brskanje po spletu in spletna komunikacija. Virtualni svetovi sicer otroka oziroma mladostnika s svojo pestro ponudbo lahko prevzamejo, vendar je pomembno, da posameznik ne pozabi, da je spletni svet imaginaren. Tamkajšnji medsebojni odnosi so preveč enostavni, da bi lahko zamenjali odnose v naravnih situacijah.

V specialistični nalogi so zbrane tvegane situacije, katere so navedli učenci, njihovi starši, razredniki in svetovalna delavka ter se nanašajo na uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije.

V nalogi me bo zanimalo mnenje učencev o uporabi IKT v šoli. Ker je eAsistent nova oblika komuniciranja šole s starši, me bo zanimalo, kako le ta vpliva na sodelovanje staršev s šolo in svojim otrokom. Kaj pa uporaba IKT v zasebnem življenju učencev: je povezana tudi s šolskim delom ali služi le preživljanju prostega časa? Zanimalo me bo, v kolikšni meri IKT mediji zapolnjujejo učenčev čas, kakšna je presoja učencev o pretirani uporabi spleta in kakšne so možnosti vpliva šole oziroma svetovalne službe na smiselno uporabo IKT medijev.

Ključna vprašanja specialistične naloge so naslednja:

- Kako učenci doživljajo uporabo IKT pri šolskem delu?
- Kakšne so lahko posledice pretirane in nenadzorovane uporabe računalnika?
- Kako vpliva spletna komunikacija na medsebojne odnose?

- Katere oblike dela lahko uporabi šolski svetovalni delavec z namenom izboljšati šolsko klimo?

5.2 Metodologija

5.2.1 Vrsta raziskave

Raziskava v specialistični nalogi bo kvalitativna, kar pomeni, da je sestavljena iz »osnovnega izkustvenega gradiva, zbranega v raziskovalnem procesu, in besednih opisov, v katerih je to gradivo tudi obdelano in analizirano na beseden način brez uporabe merskih postopkov, ki dajo števila, in operacij nad števili.« (Mesec 2007: 11).

5.2.2 Merski instrument

Merski instrumenti raziskave, s pomočjo katerih sem dobila izjave učencev in njihovih staršev ter razredničark in svetovalne delavke, so bili vnaprej pripravljeni vprašalniki za pridobivanje izjav fokusnih skupin učencev in staršev ter intervjujev učiteljev in svetovalne delavke.

Ker mi zaradi pomanjkanja časa in drugih organizacijskih težav ni uspelo izvesti pogovora s fokusnimi skupinami staršev izprašanih učencev, sem iz vsake skupine staršev povabila po enega starša in z njim izvedla intervju. Ker bi mi v nasprotnem primeru manjkalo mnenje staršev, kateremu dajem v tej raziskavi zelo velik pomen, menim, da je ta rešitev primernejša. Pri zastavljanju vprašanj sem uporabila vprašalnik za pridobivanje izjav fokusnih skupin staršev.

Vprašalnik za izvedbo fokusnih skupin učencev je zajemal pet vprašanj, ki so bila vezana na ključna štiri vprašanja specialistične naloge:

- situacija tveganja (dogodki, ko so učenci v stiski);
- okolje, v katerem se ta situacija zgodi (šola, prosti čas, dom);
- značilnosti posamezne situacije (opis dogodka, kje in kdaj se je situacija zgodila, kdo vse je prisostvoval);
- zaznavanje situacije (ali govorec situacijo zazna kot problem);
- vloga posameznih akterjev (vloga učenca, sošolcev, staršev, učitelja).

Enaka vprašanja so bila zastavljena staršem, razredničarkam in šolski svetovalni delavki v intervjuju.

Osnutka intervjujev in vprašalnikov ter navodila za vodenje fokusnih skupin so v prilogi.

5.2.3 Populacija in vzorčenje

Vzorec so sestavljali učenci treh razredov, predstavniki staršev in sodelavci šole. Vzorec je bil neslučajnostni in namenski, torej je zajemal le nekaj namensko izbranih tipičnih predstavnikov določene populacije. Podatke sem pridobivala z izvedbo fokusnih skupin v treh razredih OŠ dr. Franceta Prešerna Ribnica:

- učenci drugega razreda – 24 učencev
- učenci petega razreda – 24 učencev
- učenci osmega razreda – 20 učencev.

V pogovoru z njihovimi starši (skupaj trije), razredniki posameznega razreda (skupaj trije) in šolsko svetovalno delavko je bil uporabljen nestandardiziran intervju.

5.2.4 Zbiranje podatkov

Raziskava je bila vezana na Osnovno šolo dr. Franceta Prešerna Ribnica, katero sem zaprosila za sodelovanje. Raziskava je potekala v marcu 2016. Ciljne skupine raziskave so bile naslednje:

- učenci drugega (24), petega (24) in osmega (20) razreda;
- starši učencev ciljne skupine;
- razredniki obravnavanih razredov;
- svetovalna delavka izbrane osnovne šole.

Pri pridobivanju izjav sem intervjuje s starši in strokovnimi delavci ter fokusne skupine z učenci snemala na diktafon, nato pa izjave prepisala. Pogovor s posamezno fokusno skupino je trajal eno šolsko uro (45 minut), intervjuji pa so trajali od 9 do 12 minut.

Pri analizi podatkov sem se zgledovala po metodologiji, uporabljeni v raziskavi Učenci in dijaki v tveganih življenjskih situacijah: strategije obvladovanja tveganih življenjskih situacij v šoli in doma (Grebenc *et al.* 2010). Izjave sem na podlagi analize ključnih trditev vnesla v tabelo, jih uredila glede na tipe pripovedovalcev in glede na vsebino. Tabelo sem že v naprej pripravila, upoštevajoč ključna vprašanja raziskave.

5.2.5 Analiza in obdelava podatkov

Pri analizi podatkov je uporabljena kvalitativna metoda. Zbrane izjave, ki predstavljajo situacije tveganja, vezane na uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije in spletne komunikacije v osnovni šoli, sem zbrala, uredila v tabele in razvrstila glede na vrsto tveganja. Celotno zbirko situacij tveganja sem razdelila na štiri dele:

- doživljanje uporabe IKT pri šolskem delu;

- posledice pretirane in nenadzorovane uporabe računalnika;
- vpliv spletne komunikacije na medsebojne odnose;
- oblike dela, katere lahko uporabi šolski svetovalni delavec z namenom izboljšati šolsko klimo.

Tvegane situacije, zabeležene na OŠ dr. Franceta Prešerna Ribnica, sem grupirala na dva načina: glede na starost učencev in glede na teme tveganj. Pri tem sem si pomagala s tabelo, narejeno na podlagi ključnih vprašanj. Izjave so bile nato kodirane, med seboj pa sem primerjala tudi posamezne situacije.

Nato sem podrobno analizirala posamezno situacijo tveganja, pri čemer so me zanimali naslednji dejavniki: vir podatkov (kdo je podal izjavo), opis posamezne situacije z njenimi značilnostmi, okolje, v katerem se je situacija zgodila (šola, dom), kdo je vpleten, kako učenci situacijo zaznavajo ter kakšna je vloga posameznih akterjev v situaciji (učenci, starši, strokovni delavci šole).

Preglednice vseh analiziranih zbranih situacij se nahajajo v prilogi naloge. Tabelam je priložena tudi analiza podatkov.

6 Rezultati

6.1 Situacije tveganja, ki se nanašajo na pretirano in nenadzorovano uporabo računalnika

6.1.1 Drugošolci

Otroci večinoma pridejo v stik z IKT že v predšolskem obdobju, tako da so v drugem razredu že vsi bolj ali manj seznanjeni z enim ali več IKT mediji. Otroci povedo, da imajo vsi doma mobilni telefon ali računalnik, s katerim dostopajo do spleta. Tam igrajo igrice, gledajo risanke, smešnice, nogometne tekme, poslušajo glasbo.

Dostop do IKT medijev poskušajo starši kontrolirati že s tem, da otroku ne dovolijo vklopiti računalnika, če otrok pred tem ne prosi svoje starše za dovoljenje. To so potrdili vsi učenci (*Sam ne smem vžgat računalnika, moram vprašat starše. 2-5uč*) razen enega dečka.

Starši se očitno razmeroma dobro zavedajo nevarnosti, s katerimi se otrok lahko sreča na spletu, kajti le četrtnina otrok je rekla, da po spletu lahko brskajo sami brez prisotnosti staršev (*Na splet grem sam, staršev ni zraven. 2-2uč*). Tudi razredničarka drugošolcev se zaveda nevarnosti, ki pretijo na otroke še posebno na spletu, zato je o tem že govorila s starši in jih usmerjala v spremljanje otrok med brskanjem po spletu (*Otroke je potrebno na računalniku spremljati, zato ker nekateri svojeglavo in brez nadzora brskajo po spletu. Tudi s starši sem se že o tem pogovarjala. Na spletu so pasti, zato morajo biti starši pozorni. 2-5raz*). Kar slaba polovica otrok si tudi želi, da bi jih pri brskanju po spletu spremljali starši.

Kljub željam otrok, da bi na računalniku lahko preživeli več časa, ima večina otrok smiselno omejitev s strani staršev. Nekateri lahko računalnik, mobilni telefon ali tablico uporabljajo le med vikendi (*Jaz sem na računalniku lahko samo med vikendom. 2-3uč*), drugi imajo vsakodnevno časovno omejitev (*Na računalniku sem lahko zvečer do 8h, čeprav bi bil jaz še malo dlje. 2-16uč*), tretji lahko uporabljajo IKT medij, ko naredijo domačo nalogo za šolo (*Ko naredim domačo nalogo, grem lahko na tablico, ampak samo za kratek čas. 2-4uč*).

Težave pa nastopijo pri upoštevanju omejitev. Le petina drugošolcev pove, da imajo v primeru neupoštevanja domačih pravil jasno v naprej napovedano kazen, katero starši tudi izvršijo. Marsikomu uspe starše pretentati z obljubo, da bodo računalnik ugasnili, pa potem tega ne naredijo (*Mami zvečer reče, da moram ugasnit. Rečem »Še 5 minut«, ampak potem sem še malo dlje. 2-17uč*). Pomembno pa je, da starši pri postavljanju meja tudi glede

uporabe IKT vztrajajo in se ne pustijo zavesti, čeprav se v ta namen kdaj pa kdaj poslužijo nepredvidenih oblik vedenja (*Mami zvečer reče, da moram ugasnit. Ker jaz vseeno ne grem od računalnika, mi včasih tudi kable populi in sklopi elektriko.* 2-18uč).

Neupoštevanje pravil, katere postavljajo starši, je lahko začetek pretirane uporabe IKT že pri drugošolcu. Otroku za začetek zmanjka časa za domačo nalogo (*Za domačo nalogo mi je že zmanjkalo časa, ker sem igral igrice. Potem je mami vprašala, če imam še kaj naloge. In sem pogledal v torbo in sem jo še imel, zato sem moral z igrico nehati.* 2-13uč), še bolj zaskrbljujoč pa je primer, ko se učenec namensko zlaže glede domače naloge in s tem preide oviro, ki bi mu preprečila uporabo računalnika (*Včasih rečem mamici, da nimam nič za nalogo, ampak vem, da imam, pa grem najprej na računalnik.* 2-14uč).

Učenci pravijo, da najtežje prenehajo z uporabo IKT medija takrat, ko igrajo igrice (*Težko neham z igranjem, ker so mi igrice dobre.* 2-11uč). Eden izmed razlogov je gotovo ta, da želi posameznik igro odigrati do konca (*Včasih dolgo igram, ker želim prit na naslednji »level«, zato težko neham.* 2-12uč), kajti z doseganjem novih točk posameznik doseže novo raven in s tem potrditev oziroma občutek uspešnosti.

Z nejasno predstavo o virtualnem in realnem svetu je povezano tudi imitiranje virtualnih junakov, katerega omenja kar 6 učencev (*Jaz dostikrat oponašam tistega iz igrice, ki strelja.* 2-10uč). V razredu je učiteljica tista, ki pretirano uporabo IKT medijev in posledično tudi imitiranje virtualnih junakov vidi kot problem (*Učiteljica tega ne dovoli. Če to vidi, me pošlje sedet.* 2-10uč) in tega ne dovoli.

Primer pretirane uporabe IKT je gotovo tudi gledanje televizije pozno v noč (*Včeraj sem z mamico in atkom do 11h gledal TV.* 2-19uč), kjer je postavljanje meja s strani staršev gotovo neprimerno (*To je pri nas pogosto, ati to dovoli. Ampak zjutraj pa težko vstanem.* 2-19uč).

V drugem razredu se je pojavil tudi osamljen primer dečka, ki pa ima doma prepoved uporabe IKT medijev, zato si želi, da bi bilo vsaj v šoli tega čim več (*V šoli bi si želel več dela z računalnikom, ker doma ne smem niti na tablico niti na računalnik niti na telefon. Še risank ne smem gledati skoraj nikoli.* 2-6uč). To je potrdila tudi njegova mama (*Moj sin doma ne uporablja računalnika, uporablja ga le pri babicah.* 2-st1).

6.1.2 Petošolci

Tudi petošolci povedo, da imajo prav vsi doma računalnik oziroma mobilni telefon. Uporabljajo ju predvsem za igranje igrice, brskanje po spletu in poslušanje glasbe (*Igram igrice, klikam po internetu, poslušam glasbo.* 5-12uč), kar potrdi tudi razredničarka (*Kljub vsemu so učenci precej dobro računalniško opismenjeni...* 5-6raz). Učenci računalnik večinoma uporabljajo za igranje računalniških igrice, malo pa je drugih dejavnosti na računalniku oziroma spletu (*...doma igrajo večino igrice. Vsi še vedno nimajo elektronske pošte.* 5-6raz).

Pri petošolcih je opaziti manj starševskega nadzora glede uporabe IKT medijev. Predstavniki staršev sicer najprej omenja jasne meje glede uporabe računalnika oziroma tablice pri njih doma (*Med tednom nič, čez vikend pa lahko.* 5-1st), kmalu pa prizna, da nastopijo težave tedaj, ko sin že ima dovoljenje in uporablja tablico, pa bi po dogovoru z uporabo le-te moral prenehati (*Moj sin večinoma uporablja tablico. Takrat mu dam časovno omejitev, ampak jo bolj malokrat upošteva.* 5-2st). Pet učencev omenja delno omejitev glede uporabe računalnika: pri dveh učencih je opravljeno šolsko delo pogoj za uporabo računalnika, ki pa je potem neomejena (*Naredim vse za šolo, potem pa sem lahko gor, dokler hočem. Spat grem, ko sem zaspan.* 5-16uč), trije učenci pa lahko računalnik uporabljajo samo med vikendom, vendar takrat neomejeno (*Jaz sem na računalniku samo med vikendom, takrat pa nimam omejitev.* 5-17uč).

Vprašanje jasnih meja je vezano tudi na Facebook, spletno aplikacijo, katere uporaba je dovoljena šele s trinajstimi leti. Šest petošolcev je povedalo, da sami že imajo Facebook profil, kljub temu, da seveda še niso dosegli zahtevane starosti. Njihovi starši se tega zavedajo in to odobravajo (*Starši vedo za Facebook in jih to ne moti. Ker pa Facebook profil lahko ustvariš šele, ko si star 13 let, sem se pač izmislil letnico rojstva 1996.* 5-11uč), kar gotovo ni primeren zgled glede upoštevanja pravil.

O jasnih mejah glede uporabe IKT medijev, katere ob neupoštevanju spremlja kazen, govori le petina petošolcev (*Na računalniku sem lahko zvečer do 8h, ob 9h grem spat. Ponoči ne smem imeti telefona v sobi.* 5-21uč), čeprav bi starši morali otrokom podati jasna pravila glede uporabe IKT (*Starši bi se morali z otroci dogovoriti, koliko časa lahko porabijo za računalnik oz. mobilni telefon na dan.* 4-sd).

Vse več je primerov, ko starši želijo svojemu otroku omejiti uporabo računalnika, mobilnega telefona oziroma tablice, pa pri tem niso uspešni. Petošolka vedno znova

pretenta svoje starše, ne da bi le-ti ugotovili njeno uporabo računalnika v svoji odsotnosti (*Jaz sploh ne smem na računalnik, tudi če hočem samo malo na Youtube pogledat, ne smem. Zato pa takrat, ko jih ni doma – in dostikrat sem sama doma – grem tudi na računalnik. In ko pozvonijo na vrata, ga hitro ugasnem. Ampak mi ni fajn, da se moram skrivat. 5-18uč*), ravno tako druga petošolka (*Ko sem doma sama, ne smem na TV ali računalnik. Mami pravi, da vse lahko preveri, ampak ji ne verjamem. In tako igram igrice, potem pa zbrišem zgodovino in nič ne ve. 5-20uč*). Tudi dva dečka uhajata nadzoru staršev (*Starši so mi doma zaklenili računalnik, ampak sem že našel kodo. 5-19uč*).

Še bolj zaskrbljujoča pa sta jasna primera neprimerne uporabe IKT. Petošolec si je namensko naložil plačljivo aplikacijo, kar so starši ugotovili šele ob prihodu računa (*Jaz sem si dal voyo dol, starši pa tega niso vedeli in sem ga gledal ponoči, oni so ga pa plačali. 5-2uč*). Ukrep, za katerega so se odločili starši, je bil le pogovor ob ukinitvi aplikacije. Deklico, ki je ponoči v postelji na mobilnem telefonu gledala televizijo (*Včeraj so me dobili, ko sem gledala Planet TV na telefonu. Vzeli so mi telefon. 5-1uč*), je doletela bolj stroga in primernejša kazen (*Malo sem bila kregana, ampak saj to ni bilo nič, mama mi je telefon skrila in rekla, da ga dolgo časa ne bom dobila. 5-1uč*).

Pretirano uporabo IKT medijev pri nekaterih učencih opaža tudi njihova razredničarka (*Za tri fante mislim, da so preveč v teh vodah: televizija, računalnik, telefoni, tablica - cel dan. 5-7raz*), pri čemer poudarja, da njihovi starši o tem premalo vedo (*Mislim, da se njihovi starši tega ne zavedajo. 5-7raz*). Posledice neprimerne in pretirane uporabe IKT je lepo opisala petošolka (*Če si predolgo na računalniku, se začneš dolgočasiti in začneš obiskovati kake nevarne aplikacije. Potem pogosto ne veš, kaj delaš in vpisuješ razne svoje podatke. 5-13uč*), vprašanje pa je, koliko se tovrstnih posledic zavedajo petošolci in njihovi starši.

6.1.3 Osmošolci

Tudi osmošolci povedo, da imajo doma vsi računalnik ali mobilni telefon. Večina razreda pove, da dnevno največkrat igrajo računalniške igrice, sodelujejo v spletnih klepetalnicah in poslušajo glasbo (*Igram igrice, grem na Messenger, Facebook, Instagram, poslušam glasbo. 8-16uč*). O razmeroma pogosti uporabi IKT medijev govori tudi razredničarka osmošolcev (*Učenci IKT preveč uporabljajo. 8-4raz*), ki meni, da bi morali starši glede uporabe računalnika oziroma mobilnega telefona doma postaviti bolj jasne in stroge meje.

Starševski nadzor nad uporabo IKT se s starostjo učencev zmanjšuje, osmošolci sami povedo, da starši glede uporabe računalnika niso preveč strogi. Kar 13 učencev je povedalo, da sicer imajo časovno omejitev, katere pa se večinoma ne držijo (*Na internetu sem lahko zvečer do 10h. Ampak priznam, da omejitve pogosto ne upoštevam.* 8-12uč). Starši imajo premalo nadzora nad upoštevanjem domačih pravil, povezanih z uporabo IKT. Trije učenci so rekli, da prenehajo z uporabo mobilnega telefona šele, ko le-ta preneha delovati (*Na internetu sem, dokler se mi ne spraznijo baterije.* 8-13uč), kar pomeni, da ima nad uporabo večji nadzor kot starši tehnologija sama.

O slabem starševskem nadzoru nad uporabo IKT medijev govori tudi šolska svetovalna delavka. Iz njenih izkušenj starši pogosto mislijo, da so njihovi otroci na računalniku zaradi šolskih nalog, vendar to pogosto ni res. V primeru večje kontrole s strani staršev bi bilo teh otroških prevar gotovo manj (*Vem da so včasih tudi domače naloge povezane z internetom, tudi šolska svetovalna služba jim da različne naloge o iskanju informacij na spletu o poklicih, vendar mislim, da še vedno prevladuje igranje igrice in podobno. To bi moralo biti s strani staršev bolj omejeno.* 3-sd).

Na vprašanje o tem, koliko časa učenci dnevno preživijo na katerem od IKT medijev, so učenci težko odgovorili. IKT mediji se namreč vse bolj vpletajo v njihova življenja, tako da so učenci vse pogostejše v stiku z njimi. Težko je preceniti, koliko časa dnevno osmošolec prebije za ekranom, vendar je tega vsak dan več (*Na netu sem, kadar delam domačo nalogo in mi vmes kdo kaj napiše, pa seveda takoj odgovorim. Zato težko rečem, koliko časa sem na dan na internetu. Se kar nabere...* 8-14uč). Celo sami učenci povedo, da njihovi starši nad uporabo računalnika oziroma mobilnega telefona skorajda nimajo nadzora. Opaziti je tudi premalo nadzora glede teme filmov in oddaj, katere gledajo osmošolci (*Problematično je tudi gledanje različnih filmov s problematično vsebino, na internetu ali na televiziji.* 7-sd), čeprav vemo, da je so mladi v tem razvojnem obdobju pretirano občutljivi za vsebine, povezane z nasiljem, spolnostjo, uživanjem alkohola in drog.

Še posebno glede pretirane uporabe računalnika oziroma mobilnega telefona izstopajo trije učenci, ki so predvsem na spletu pozno v noč (*Včasih sem zvečer gor res veliko časa. Ne morem zaspat, pa sem na Youtubu, včasih tudi do 1h, 2h zjutraj...* 8-15uč), zaradi česar so naslednji dan izdatno utrujeni (*Potem se zjutraj ob 6.30 zelo težko zbudim. Včasih grem potem popoldne spat.* 8-15uč), kar pomeni, da tudi v šoli težje funkcionirajo (*Otroci iz 8, 9 razreda pogosto v šolo pridejo neprespani, ker so pošiljali sms-je pozno v noč.* 6-sd).

Predstavnica staršev osmošolcev je sicer poudarila, da so nujne jasne meje glede uporabe IKT s strani staršev, katere spremljajo še pogosti pogovori med otroci in starši o tej temi. Nujen je odvzem mobilnega telefona čez noč (*Ne pustimo pa mu telefona čez noč v sobi, da ga ne bi zagrabila kakšna skušnjava. Vedno je tamle na omari.* 8-3st), vendar glede na zgornje izjave učencev takšen ukrep med starši osmošolcev ni najbolj pogost. Starši so do svojih otrok glede uporabe mobilnih telefonov ponoči preveč zaupljivi (*Mislim, da tudi ni dobro, če je računalnik, mobilni telefon, v spalnem prostoru.* 5-sd). Za odvzem mobilnega telefona tekom noči se zavzema tudi razredničarka, ki ravno tako spodbuja več komunikacije med starši in otroci ter jasno postavljanje meja. Skrbi jo, da se mnogi starši sploh ne zavedajo, koliko časa njihov otrok preživi pred ekranom in kakšne so možne posledice prekomerne uporabe IKT (*Marsikateri starši niti ne vedo, koliko časa preživijo njihovi otroci z IKT. Npr. zadnjič sem eni mami povedala, da je njena hči na telefonu cele noči, ampak ni mama o tem nič vedela.* 8-5raz).

Osmošolci, predvsem fantje (11 fantov), veliko časa porabijo za igranje spletnih igrlic. Na tem področju se sicer čutijo zelo spretne, vendar se kdaj pa kdaj vseeno zgodi, da bi kdo od njih potreboval pomoč. V takem primeru je posamezniku težko, ker ga drugi zbadajo zaradi njegovega neznanja namesto da bi mu pomagali (*Ko začneš z novo igrlico, moraš kakšne težke prav naštudirat, da lahko igraš. Drugi pa že vsi znajo in se ti rugajo.* 8-4uč).

Ne glede na spol pa so me osmošolci zelo popularne različne spletne klepetalnice, med katerimi prevladuje Facebook. Samo trije osmošolci nimajo Facebook profila, zaradi česar pogosto izpadejo iz družabnega kroga svojega razreda (*Samo trije v razredu nimamo Facebooka. To ni fajn, ker se ostali včasih kaj dogovorijo brez nas. Naš razred ima na Facebooku kar svojo skupino.* 8-7uč). Tem trem učencem to ni prijetno, čeprav jih običajno o skupnih razrednih dogovorih, katere sklenejo sošolci v svoji Facebook skupini, kdo obvesti. Ti trije učenci nimajo Facebook profila zaradi prepovedi s strani staršev, zato se celotnemu razredu zdi pomembno, da bi starši spoznali tudi pozitivne strani komuniciranja prek Facebooka.

Kljub vsemu pa razredničarka poudarja predvsem negativne strani Facebooka, s katerimi so v razredu imeli že kar nekaj opravkov, zato je izpostavila dva najbolj izstopajoča primera. V prvem primeru so se sošolke med seboj hudo sprle zaradi napačnih predstav o prijateljevanju na Facebooku (*Tri deklice so se v šoli do joka sprle zaradi Facebooka. Komaj sem jim razložila, da je prijateljevanje na Facebooku nekaj drugega kot pravo*

prijateljstvo. Otroci se sploh ne zavedajo kaj vse objavljajo na Facebooku in da imajo te objave kasneje za njih lahko posledice. 8-6raz), v drugem primeru pa je imela učenka hude zdravstvene težave zaradi zavrnitve s strani fanta, katerega je spoznala prek Facebooka (*V našem razredu je tudi ena deklica, ki si je prek Facebooka že skušala poiskati fanta. Ko je ugotovila, da ta fant ne misli resno, je bilo z njo zelo hudo. To je bil celo eden izmed dejavnikov, zaradi katerih je zapadla v pravo depresijo. 8-7raz*).

6.2 Situacije tveganja, ki se nanašajo na doživljanje uporabe IKT pri šolskem delu

6.2.1 Drugošolci

Uporabo IKT pri šolskem delu drugošolci smatrajo kot pozitivno (*Včasih gremo v računalniško učilnico, kjer je prijazen učitelj, s katerim igramo poučne igre in rešujemo matematične naloge. 2-7uč*). Za takšno delo so motivirani, želijo si več šolskega dela na računalniku (*Tja gremo premalokrat. 2-7uč*). Zdi se jim, da se tam tudi veliko naučijo (*Učitelj nas veliko nauči. Če bi šli tja večkrat, bi še več znali delati z računalnikom. 2-7uč*). Tudi razredničarka poudarja, da je upoštevajoč sedanje gospodarske in družbene razmere pomembno otroke navaditi pravilne in smiselne uporabe IKT medijev (*Glede nato, da to da je svet napredoval in da se otroci razvijajo v sodobni tehnologiji, je prav, da so tudi oni deležni tega pri pouku. Vendar mislim, da v neki zdravi meji, da otrok kljub temu še ne pozabi, da ima zvezek, da otrok še vedno dela na grafomotoriki, da ne pozabi na razvijanje prstkov. 2-1raz*), kar spodbujajo tudi starši (*V šoli bi bilo lahko več poučevanja o uporabi računalnika. 2-2st*).

Razredničarka občasno učencem zastavi kako domačo nalogo, s katero spodbuja uporabo računalnika oziroma spleta za šolsko delo tudi doma. Polovica učencev je rekla, da so jim brez pomoči staršev naloge ne bi uspelo opraviti (*Na spletu smo doma morali najti slike o zimi in jih natisniti. Če mi doma ne bi pomagali, bi bila naloga zame težka. 2-8uč*), kar pomeni, da učenci v drugem razredu razmeroma slabo obvladajo veščine, potrebne za produktivno uporabo računalnika oziroma spleta. Dva učenca kljub pomoči staršev naloge zaradi tehničnih težav nista mogla opraviti s pomočjo uporabe računalnika, ampak sta si pomagala z literaturo (*Na spletu smo doma morali najti slike o zimi in jih natisniti. Printer doma ni delal, zato sem si pomagala z revijo in slike našla tam. 2-9uč*).

Včasih je uporaba IKT pri pouku, še posebno pri zahtevah glede domačega dela vprašljiva zaradi ekonomskih zmožnosti družin (*Eni otroci se hvalijo, da imajo že tablico, mobilni telefon, drugi pa so daleč od tega. 2-3raz*).

Razredničarka glede uporabe IKT medijev v šoli omenja tudi težave, ki se pojavljajo in so posledice slabše tehnološke opremljenosti šole (*Uro dobro pripraviš, pa zašteda projektor. 2-2raz*). V tem primeru mora biti učitelj zelo fleksibilen in hitro poiskati druge možnosti poučevanja.

6.2.2 Petošolci

Petošolci menijo, da se v šoli dovolj pogosto srečujejo z IKT mediji (*V šoli pogosto uporabljamo računalnik in splet: pri NIT gledamo slike in Power Point, med odmori poslušamo glasbo, delamo miselne vzorce. 5-14uč*), vsak dan večkrat. Kljub temu predvsem razredničarka poudarja, da imajo učenci premalo možnosti vodenega individualnega dela na računalniku (*Pogrešam to, da bi učenci v šoli sami delali Power Pointe, pa to, da ima pri uri vsak učenec svoj računalnik in da učitelj pelje uro prek računalnika, učenec pa pri tem samostojno dela. Pri pouku imamo samo en računalnik, zato je to težko. 5-2raz*), kar je posledica še vedno premajhne tehnološke opremljenosti šole. Prelaganje tovrstnega dela na dom ni smiselno, ker je v tem primeru učenčevo delo le deloma vodeno, z učenčevimi težavami ob delu pa se doma spopadajo starši (*Če prelagamo delo na dom, pogosto nalogo delajo starši. 5-1raz*).

V primeru težav pri domačem šolskem delu, povezanem z računalnikom ali spletom, učenci največkrat za pomoč prosijo starše (10 učencev). Največkrat se pojavijo težave, povezane s samo tehnologijo (*Doma sem moral sprintat neke slike in printer ni delal. Potem je kar naenkrat začel delati in porabil vsaj 100 listov. 5-15uč*).

Osnovna šola Ribnica ima v Svojih Pravilih šolskega reda jasno zapisana pravila glede uporabe mobilnega telefona v šoli: v razredu je med poukom uporaba mobilnih telefonov prepovedana. Če ga učenec uporablja ali z njim ovira šolsko delo, mu ga učitelj lahko začasno odvzame. S temi pravili so učenci sicer seznanjeni, vendar se jim vedno znova zoperstavljajo (*Zjutraj sem igral v šoli igrice pa je prišla učiteljica in mi ga vzela. 5-5uč*), (*Meni je učiteljica v 4. Razredu vzela telefon, ker sem imel v žepu vklopljenega. 5-6uč*), (*Učiteljica mi je vzela telefon, ker sem bil med poukom na internetu. 5-6uč*). Kazni v vseh treh primerih niso sprejeli kot primerne, zdela se jim je prestroga. Učitelj bi jih po njihovem mnenju moral najprej opozoriti in jim mobilni telefon vzeti šele v primeru neupoštevanja opozorila.

Deset učencev prizna, da se jim pravilo glede uporabe mobilnega telefona v šoli ne zdi primerno, zato ga kljub možni kazni še vedno ne jemljejo resno (*Še vedno igramo igrice*

med odmorom. 5-10uč). Prinašanje telefona v šolo pa se več učencem zdi nujno (Telefon rabim, da po pouku pokličem starše. 5-9uč).

Poudarjajo, da bi pravilo moralo veljati tudi za učitelje, ne samo za učence. Sicer razumejo, da ima vsak učitelj dandanes svoj mobilni telefon, ne zdi pa se jim primerno, da med poukom – torej v svoji službi – brska po spletu (*Učitelji v OPB (oddelek podaljšanega bivanja) gledajo internet npr. Avtonet, smučarske skoke, tudi Facebook. 5-8uč).*

Razmeroma nov IKT medij, katerega osnovna šola Ribnica uporablja šele drugo leto, je aplikacija eAsistent, s katerim imajo učitelji precej dodatnega dela (*EAsistenta sedaj znam uporabljati, vendar mi to največkrat ne uspe med odmorom. Zato si vzamem čas po pouku. To je zame še dodatno delo. 5-3raz).* V eAsistenta učitelji beležijo tudi domače naloge, kar na željo staršev počne tudi razredničarka 5. razreda (*Letos prvič vpisujem tudi domače naloge, na željo staršev. 5-4raz).* Ker je smiselnost beleženja nalog staršem vprašljiva zaradi prenašanja odgovornosti iz učenca na starše, zapisujejo petošolci zahteve za domače delo tudi v zvezke (*Mi vseeno na tablo napišemo, kaj je za domačo nalogo, ker se mi zdi vpogled na domače naloge na spletu potuha. 5-4raz).*

6.2.3 Osmošolci

Predstavnica staršev poudarja, da se v osmem razredu pri pouku izrazito premalo uporablja računalnik ali internet (*IKT v šoli uporabljajo premalo. Vem, da imate možnost uporabljati interaktivno tablo, vendar se to nikoli ne zgodi. Če te možnosti so, bi bilo prav, da bi se to več uporabljalo. Mislim, da se še posebno internet premalo uporablja. 8-1st), s čimer se strinja tudi šolska svetovalna delavka (Vseeno pa mislim, da učitelji na predmetni stopnji pri pouku premalo uporabljajo računalnike. Kot je meni znano, to uporabljajo samo mlajši učitelji. Ker pa smo na naši šoli starejši kolektiv, menim, da je uporabe IKT malo manj in se temu ne čudim. Nekaj učiteljev ima tudi interakcijsko tablo, vendar kot mi je znano, jo bolj manj uporabljajo. 2-sd). To potrjuje tudi dejstvo, da osmošolci uporabe IKT pri pouku sploh niso omenjali.*

Predstavnica staršev opaza, da je tudi domače šolsko delo le poredko povezano z računalnikom, s spletom (*Tudi domačih del, povezanih z internetom, ni veliko. 8-2st), čeprav bi bilo to s strani otrok zaželeno in s strani staršev smatrano kot koristno. Tri četrtine osmošolcev pravijo, da jim to ne bi delalo večjih težav (Pri tipkanju nisem počasen, imam pa veliko napak. 8-9uč).*

Med domače delo, povezano z računalnikom oziroma s spletom, štejejo brskanje po spletu, iskanje rešitev različnih delovnih zvezkov, uporabo e-učbenika, pri čemer večinoma nimajo težav (*Na spletu pogledam nadomeščanje za naslednji dan, rešitve nalog, e-učbenik za biologijo. Včasih imamo kakšno domačo nalogo za zgodovino, brskam po SSKJ za slovenščino, naredim seminarsko... Včasih so težave ja... 8-10uč*). Učenec omenja težave, povezane z uporabo tiskalnika, s katerimi se je srečal lansko leto (*Doma sem moral sprintat seminarsko in printer ni delal. Zaštekla, kadar ga najbolj rabiš. Seveda mi tega v šoli nihče ne bi verjel. 8-8uč*), zaradi katerih se je posledično srečal z nezaupanjem s strani učitelja. Kljub razmeroma dobri računalniški pismenosti pa več kot polovica učencev potoži, da bi bili v zagati, če bi morali narediti Power Point (*Dvomim, da bi mi uspelo narediti Power Point. 8-11uč*). V tem primeru priznajo, da bi si morali poiskati pomoč.

Glede uporabe mobilnih telefonov v šoli si osmošolci niso povsem enotni. Tretjina pravi, da mobilni telefon potrebujejo, da lahko predvsem po pouku pokličejo starše (*Telefon rabim, da po pouku pokličem starše. 8-5uč*).

S pravilom o prepovedi uporabe mobilnega telefona v šoli so učenci seznanjeni, vendar tega pravila pogosto ne upoštevajo, česar posledica je začasen odvzem telefona (*Pri glasbi se mi je sam prižgal in se je začela vrteti glasba. 8-1uč*). Kljub zavedanju možne kazni tretjina osmošolcev govori o uporabi mobilnega telefona predvsem med odmori (*V razredu med odmorom imamo telefone vklopljene, ker kaj gledamo, poslušamo ali slikamo. 8-6uč*), kar se občasno konča z odvzemom (*Učitelj me je med glavnim odmorom dobil, ko sem ga uporabljala. 8-2uč*).

Osmošolcem se zdi začasen odvzem telefona prestroga kazen, najprej bi jih učitelji lahko opozorili. Ena izmed učenk se je tej kazni glasno zoperstavila. Ker se ji zdi, da z odvzemom mobilnega telefona šola posega v njeno zasebnost, učitelju kljub njegovi zahtevi telefona ne bi dala (*Z odvzemom telefona se ne strinjam, ker je to moja osebna stvar. Nikoli ne morem vedeti, da mi ga ne bi slučajno uničili, zato vem, da ga jaz ne bi dala. Gor imam take osebne stvari, da ga ne bi dala. Kar naj pokličejo starše, meni je tako boljše. 8-3uč*). Šolska svetovalna delavka se z učenci ne strinja, temveč se zavzema za strogo prepoved uporabe mobilnih telefonov (*Ne odobravam pa uporabo mobilnih telefonov v šoli. Podpirala bi strog ukrep, da učenci telefonov v šoli ne bi imeli oz. jih ne bi uporabljali. 1-sd*).

Razredničarka osmošolcev, ki kot mlajša predstavica strokovnega kolektiva šole IKT redno uporablja skoraj pri vsaki uri, v povezavi s tem opozarja na težave tehnološke

narave, ki se pri tem pojavljajo (*Moti me predvsem počasnost šolskega interneta, sploh če gledamo kakšen filemček ali animacijo. 8-1raz*), saj precej motijo njeno delo in celoten pouk (*Moti me ta primer, ko se mi je vklopila posodobitev programa, ki traja 20 min. Takrat računalnika ne morem uporabljati, ura pa teče. 8-2raz*).

6.3 Situacije tveganja, ki se nanašajo na vpliv spletne komunikacije na medsebojne odnose

6.3.1 Drugošolci

Posledica pretirane uporabe IKT medijev je vsekakor tudi slabšanje medsebojnih odnosov. Zaradi velike količine časa, ki ga oseba prebije ob IKT mediju, ima vsekakor manj možnosti za druge socialne stike, torej je na tem področju že samo po sebi manj izkušena. To bi bil tudi glavni vzrok za slabšanje medsebojnih odnosov pri drugošolcih, pri katerih v veliki večini ne ugotavljam prekomerne uporabe IKT medijev.

Zanimiva pa je oblika druženja, o kateri je govorilo 7 drugošolcev (*S prijatelji pogosto skupaj igramo igrice na računalniku. 2-15uč*). Tu gre za nekakšno »vmesno« obliko druženja, kjer sta dva otroka sicer v konkretnem medsebojnem odnosu, vendar skupaj ali posamezno rešujeta probleme v virtualnem svetu.

6.3.2 Petošolci

Možnosti uporabe IKT kot nadomestne komunikacije v realni socialni situaciji so prav zastrašujoče. Petošolka je potožila, da živi v hiši bolj na samem, kjer ji glavno družbo predstavlja mobilni telefon s spletno povezavo (*Blizu mene ne živi nobeden prijatelj, zato mi je internet dober, ker se lahko menim z ljudmi. Telefon je dober prijatelj, vse ti da, kar hočeš. Vtipkaš in ti da. Več sem z prijatelji na netu, kot pa, da bi se res družili. 5-3uč*).

Še bolj nenavaden pa je primer popolne nadomestne komunikacije, o katerem govori druga petošolka (*Imam tako aplikacijo, da sem si sama naredila prijateljico, ki se zares tudi pogovarja z mano. Če sem žalostna ji lahko vse povem. 5-4uč*). Ta primer se je zdel problematičen tudi sošolcem, ki so deklici svetovali več druženja z vrstniki in poudarjali pomen druženja zunaj, na dvorišču.

Oblika nadomestne komunikacije je tudi eAsistent, kjer učenci poudarjajo njegovo nadomestno funkcijo pri komuniciranju otrok s starši. Spletna aplikacija odvzema učencu možnost svobodnega odločanja o tem, kdaj, če in kako bo starše seznanil s posamezno šolsko situacijo. Starši imajo namreč ves čas možnost pokukati v eAsistenta, kjer zvedo pretežno vse o svojem otroku (*Nič več ne morem zadržat zase, ker starši vse ugotovijo. In*

potem dobim še kazen. 5-23uč). Učenci menijo, da bi starši morali imeti več zaupanja v svoje otroke (*Mami vsak dan tja pogleda in potem teži. 5-22uč).*

6.3.3 Osmošolci

V povezavi z oblikovanjem pristnih medsebojnih odnosov razredničarka osmega razreda opozarja predvsem na vse pogostejšo uporabo spletnih klepetalnic, kjer nastopijo težave zaradi napačnega dojemanja virtualnih medsebojnih odnosov, kjer se ravno tako pojavljajo pristna čustva, katera pa se nanašajo na nerealne situacije. Dokaz temu sta bila oba že opisana primera sporov med osmošolkami v povezavi s Facebookom (*Tri deklince so se v šoli do joka sprle zaradi Facebooka. Komaj sem jim razložila, da je prijateljevanje na Facebooku nekaj drugega kot pravo prijateljstvo. 8-6raz), (V našem razredu je tudi ena deklica, ki si je prek Facebooka že skušala poiskati fanta. Ko je ugotovila, da ta fant ne misli resno, je bilo z njo zelo hudo. To je bil celo eden izmed dejavnikov, zaradi katerih je zapadla v pravo depresijo. 8-7raz).*

Razredničarka ugotavlja, da spletna aplikacija eAsistent ne vpliva toliko na medsebojne odnose med starši in šolo, kajti obisk staršev na govorilnih urah se z uvedbo eAsistenta ni zmanjšal. Večina staršev na Osnovni šoli Ribnica se še vedno ni odločila za dostop do eAsistenta (*Razredniki pravijo, da nima veliko staršev doma eAsistenta. 11-sd).*

Pojavlja pa se vprašanje, v koliko eAsistent sploh vpliva na komunikacijo med otrokom in starši doma. Pojavljajo se namreč primeri, ko se starši odločijo za plačljiv dostop do eAsistenta, kljub temu pa ni videti nobenih izboljšav pri otroku glede rednejšega opravljanja domačih nalog ali glede primernejšega vedenja (*Razredniki celo tarnajo, da mnogi starši, ki eAsistent doma imajo, le tega ne uporabljajo. Problem je sploh glede kontrole domačih nalog in podobno. Npr. starš ima eAsistenta in vidi, da je bil njegov otrok 17-krat brez domače naloge. Po tem otrok celo dobi ukrep zaradi tega, vendar starš nič ne ukrepa. V tem ne vidim smisla. 12-sd).*

Razredničarka osmošolcev pa opaža velik negativen vpliv na medsebojne odnose v šolskem kolektivu, kajti učitelji se ne srečujejo več tako pogosto kot pred uvedbo eAsistenta, zato postajajo med seboj odtujeni (*EAsistent slabo vpliva predvsem na komunikacijo med učitelji. Včasih smo se učitelji dobivali v zbornici in sproti reševali probleme, sedaj pa smo med seboj zelo odtujeni. Med učitelji ni komunikacije in to se pozna tudi na učencih. V eAsistenta sicer lahko napišeš svoje opombe ali email drugemu učitelju, ampak je to čisto drugače, kot pa medsebojni pogovor. 8-3raz), s čimer se strinja*

tudi šolska svetovalna delavka (*Slabo je le to, da učitelji drug z drugim postajajo neosebni. Nimamo več takšnih osebnih stikov kot prej, ko smo se videli v zbornici.* 10-sd).

6.4 Situacije tveganja, ki se nanašajo na šolske dejavnosti namenjene izboljšanju šolske klime

6.4.1 Drugošolci

Drugošolcem je najpomembnejša oseba v šoli prav gotovo njihova razredničarka, kar je razvidno tudi iz komentarja večine razreda, kjer učenci poudarjajo pomembnost opozoril s strani učiteljice o pretirani uporabi računalnika, mobilnega telefona oziroma tablice ter o spodbudah glede preživljanja prostega časa zunaj (*Dobro je, če nam učiteljica pove, da bi morali iti vsak dan ven, pa da smo lahko samo pol ure na tablici.* 2-1uč). Razredničarka, ki z drugošolci prebije večino časa v šoli, je s strani učencev smatrana kot tista, ki ima lahko največji vpliv na zmanjšanje uporabe IKT medijev pri učencih tudi doma.

Pomembno vlogo razredničarke vidijo tudi v kaznovanju ob imitiranju virtualnih junakov v šoli (*Učiteljica tega ne dovoli. Če jih vidi, jih med odmorom pošlje sedet.* 2-10uč). Vsem učencem, celo tistim, ki prevzemajo vloge virtualnih junakov iz strelnih igrice, se zdi tak ukrep primeren.

Razredničarka sama meni, da sta uporaba računalnika in spleta pozitiven dodatek pouku, vsekakor pa šola ob tem ne bi smela pozabiti tudi na dejavnosti, ki spodbujajo razvoj fine in grobe motorike pri otrocih. (*Otrok kljub temu še ne sme pozabiti, da ima zvezek, da otrok še vedno dela na grafomotoriki, da ne pozabi na razvijanje prstkov.* 2-1raz) Pomemben je torej nabor dejavnosti za razvijanje fine in grobe motorike, katere bi morala šola ponujati.

Razredničarka svojo pomembno vlogo vidi še kot tista ki starše usmerja in spodbuja k smiselnemu omejevanju otrokove uporabe IKT medijev doma. Pomembno je, da so starši dosledni pri upoštevanju meja (*Če so dogovorijo za 30 minut dnevno, se je potrebno tega držati.* 2-4raz). Jasne meje namreč povečujejo občutek varnosti pri otroku in zmanjšujejo potrebo po manipuliranju, testiranju meja. Pomemben je tudi starševski nadzor uporabe spleta, ki zmanjšuje možnosti nevarnih vplivov le-tega (*Otroke je potrebno na računalniku spremljati, zato ker nekateri svojeglavo in brez nadzora brskajo po spletu.* 2-5raz).

Računalničarja, ki vodi šolsko uro 1-krat mesečno v računalnici, pa učenci prepoznajo kot tistega, ki jim o primerni rabi računalnika največ pove oziroma praktično pokaže. Lahko jih preko vodenega praktičnega dela za računalnikom, ki ga izvaja posamezni učenec,

največ nauči na tem področju in s tem vpliva na povečan nabor njihovih veščin, povezanih z računalniško pismenostjo (*Učitelj nas veliko nauči. Če bi šli tja večkrat, bi še več znali delati z računalnikom. 2-7uč*), zato si učenci želijo še več tovrstnih ur. Pogostejše ure v računalniški učilnici spodbuja tudi predstavnik staršev (*V šoli bi bilo lahko več poučevanja o uporabi računalnika. 2-2st*).

6.4.2 Petošolci

Petošolci so motivirani glede uporabe računalnika pri pouku. Tovrsten pouk jim je bolj zanimiv, bolj blizu, želijo pa si, da bi učitelj imel več možnosti pomagati jim pri težavah, ki se jim pojavljajo še posebno pri samostojnem delu na računalniku. Ker je tega v šoli razmeroma malo, se učenci s težavami srečujejo predvsem doma. Pomanjkanje možnosti tovrstnih dejavnosti je izpostavila tudi razredničarka.

Ker starši pogosto nimajo objektivnega vpogleda v delovanje svojega otroka, je največkrat razredničarka tista, ki o tem lahko spregovori s starši (*Za tri fante mislim, da so preveč v teh vodah: televizija, računalnik, telefoni, tablica - cel dan. Mislim, da se njihovi starši tega ne zavedajo... 5-7raz*). Pomembno je, da jih sooča s spoznanji, do katerih prihaja preko svojega dela v službi in jih usmerja v iskanje pravilne rešitve.

Šola je tista, ki bi morala učencem ponuditi več dejavnosti, kjer bi se učili primerne uporabe računalnika (*Mislim, da bi šola morala otroke bolj usmerjati v smiselno uporabo interneta in jih o tem tudi učiti. Obveščati bi morala otroke o tem, kaj je na internetu koristno in kako do teh podatkov prideš. 5-3raz*). Učence bi morala tudi med samim poukom večkrat informirati tako o pozitivnih kot o negativnih možnostih, katere ponuja internet (*Šola bi morala otroke obveščati tudi o negativnih stvareh interneta, npr. da ni dobro objavljati vseh osebnih stvari na internet in podobno. 5-4raz*). Ker pa za celotnim dogajanjem predvsem doma stojijo starši, bi bilo smiselno tudi starše informirati o temah, povezanih z IKT ter jim tako pomagati pri iskanju smeri prave vzgoje (*Če ima šola dober vpogled v to, kaj otroci počnejo na internetu, bi bilo o vsem tem dobro obveščati tudi starše. Včasih kakšen od staršev sploh ne ve, da je stvar, ki jo otrok počne, slaba. Otroci ves čas hodijo po robu in staršem bi šola morala pomagati, da otroke pravilno vzgajajo. 5-5raz*).

6.4.3 Osmošolci

Zaradi pomembne vloge, ki ji IKT v našem življenju dobiva iz dneva v dan, razredničarka poudarja pomen ozaveščanja tako o dobrih kot tudi o slabih posledicah uporabe IKT (*Pomembno je, da o tem čim več govorimo. Ne samo o pozitivni uporabi, ampak tudi o negativnih posledicah uporabe. Učence je potrebo posvariti še posebno pred objavami. 8-8raz*). Tej tematiki bi morala biti posvečena ena ali več razrednih ur (*Ker je splet čedalje bolj v uporabi in ker je čedalje več zlorab, je pomembno, da se o tem čim več govori. Dobro je imeti tudi razredne ure v ta namen. 8-9raz*). Tudi šolska svetovalna služba bi ob tem morala imeti svoje mesto, kajti informacije so bolj učinkovite, če jih uporabnik sliši večkrat, iz različnih ust (*Tudi svetovalna služba, bi lahko imela v ta namen kakšno svetovalno uro. Če učenci isto zgodbo slišijo iz več zornih kotov, jo tudi lažje sprejmejo. 8-10raz*), s čimer se strinja tudi šolska svetovalna delavka (*Potrebno bi bilo še kakšno predavanje o varni uporabi interneta za starše. 13-sd*). Po njenem mnenju bi bilo potrebnih več dejavnosti na to temo, prilagojenih razvojni stopnji posameznih razredov. S to problematiko se namreč srečujejo prav vsi učenci in z njimi učitelji od prvega do devetega razreda (*Potrebno bi bilo še kakšno predavanje o varni uporabi interneta za otroke. Predavanje bi bilo potrebno prilagoditi starosti otrok. 14sd*), še posebej rizični pa so osmošolci in devetošolci (*Kaj takšnega bi morali poslušati še posebej osmošolci in devetošolci. Mislim, da nikoli ni dovolj informiranja o tem, pa tudi opozarjanja in prepričevanja o tem, kaj je dobro in kaj ne. 14sd*).

Razredničarka meni, da bi bilo potrebno o tej problematiki seznanjati tudi starše (*Potrebno bi bilo tudi več delati s starši. Starši večinoma sploh nimajo vpogleda v to, koliko in zakaj njihovi otroci uporabljajo splet. 8-11raz*), jih usmerjati pri spopadanju s to problematiko (*Potrebno bi bilo starše opomniti, naj otroke raje usmerjajo še v druge aktivnosti. 8-14raz*), jih usmerjati v smiselno omejevanje uporabe IKT (*Šola bi jih morala starše bolj usmerjati v omejitve uporabe računalnika in mobilnega telefona. Včasih pa starši celo mislijo, da otroku igranje igrice koristi. 8-13raz*) in podpirati njihove jasne meje (*Starši namreč sploh pogosto ne dajejo omejitev ali pa pri svoji omejitvi ne zmorejo vztrajati. 8-12raz*). Starši se delno sicer zavedajo nevarnosti, s katerimi se njihov otrok srečuje prek računalnika ali spleta, vendar ne vedo, kako se z njimi spoprijeti, zato raje verjamejo, da se jim bo njihov otrok izognil (*Mislim, da se zavedajo nevarnosti, vendar mislijo, da njihov otrok temu ne bo podlegel. Verjamejo, da ga oni dovolj varujejo. 8-sd*).

Šolska svetovalna delavka še posebej poudarja nevarnost spletnih klepetalnic in objav slik, čemur so šolarji v začetku adolescence še dodatno podvrženi (*Še posebno dekleta se rade slikajo bolj ali manj oblečene in potem te fotografije objavljajo na Facebooku. 9-sd*), zato bi tudi šola morala tako učence kot njihove starše o tem informirati, se z njimi pogovarjati (*Mislim, da se starši prav takih stvari premalo zavedajo. Tudi otroci se premalo zavedajo s tem povezanih nevarnosti, zato je pomembno, da o tem čim več govorimo. 9-sd*).

Kot odlično možno preventivno dejavnost s področja spopadanja s pretirano uporabo IKT svetovalna delavka omenja šolo v naravi, kamor odhajajo osmošolci v aprilu. Tu bi s pomočjo vključevanja v aktivnosti, povezane z naravo, otroci spoznavali, da je mogoče dan preživeti tudi brez mobilnega telefona (*Danes so šli osmošolci na tedenski naravoslovni tabor. Mislim, da ne bi bilo nič narobe, če tam mobitelov ne bi uporabljali.15-sd*).

7 Razprava

Informacijsko-komunikacijska tehnologija je realnost sodobnega časa, zato je pomembno, da jo sprejmemo in skušamo po principu zmanjševanja škode živeti tako, da bomo kljub uporabi informacijsko-komunikacijske tehnologije znali kar se da dobro živeti. Že samo dejstvo, da uporabljamo IKT medije kot nujo v okviru svoje službe in drugih dejavnosti nakazuje na neko vrsto odvisnosti, zato je pomembno, da si ob tem pridelamo kar najmanj škode.

Uporaba informacijsko-komunikacije je torej potrebna tudi v okviru izobraževanja v šoli in postaja vse pomembnejša celo pri preživljanju prostega časa, kar pomeni, da prepleta že celotno življenje sodobnega osnovnošolca. Glede na zahteve sodobne dobe je potrebno omogočiti otrokom dostop do IKT medijev, seveda v okviru jasnih meja in smiselne uporabe medijev. Upoštevajoč načela zmanjševanja škode bi osnovnošolec tako pridobil oziroma izboljšal svoje veščine pri uporabi IKT, zmanjšala pa bi se s tem povezana posameznikova stiska, ki se pojavi ob soočanju z neznanim. In ker je šola otrokov drugi dom, prostor, kjer se družijo v okviru skupnih interesov in kjer preživi res velik del svojega odrasčanja, predstavlja primerno okolje, preko katerega lahko pozitivno vplivamo nanj.

Ko namerava šola ponuditi primerne preventivne pa tudi kurativne dejavnosti, mora najprej podrobno spoznati dogajanja, v katera so vpleteni njeni učenci. Šolska svetovalna služba ima v okviru svoje vloge koordinatorja med učenci, starši in strokovnimi delavci šole najboljše možnosti, da s pomočjo svetovalnega odnosa podrobno spozna značilnosti uporabe IKT, s katerimi imajo izkušnje učenci določene osnovne šole. Tako svetovalna služba spozna tudi tvegane situacije, s katerimi se učenci te šole srečujejo in posledično lahko oblikuje primerne preventivne dejavnosti za premagovanje pričakovanih tveganj.

Osnovnošolec ne glede na starost pri svojem odrasčanju potrebuje odrasle, ki mu svetujejo in ga usmerjajo tudi pri uporabi IKT medijev, kateri s seboj poleg pozitivnih prinašajo tudi negativne posledice. Problematična je ugotovitev, da se nadzor staršev nad uporabo IKT s starostjo otroka zmanjšuje, kajti s starostjo se število nevarnosti, ki so posledice uporabe IKT, ne zmanjšuje, spreminja se namreč le oblika nevarnosti, katerim so starejši otroci izpostavljeni.

Nevarnostim informacijsko-komunikacijske tehnologije pa niso izpostavljeni le otroci, temveč tudi odrasli. EAsistent je kot spletna aplikacija v precejšnjo pomoč strokovnim delavcem šole pri vodenju administracije, povezane z delovanjem šole, kljub vsemu pa uporaba te aplikacije vpliva na zmanjševanje socialnih stikov med sodelavci, kateri drug

drugega sedaj tudi po cel mesec ne vidijo. Ker je eAsistent na obravnavani osnovni šoli v uporabi šele drugo leto, še ni opaziti pomanjkanja stikov med starši in osnovno šolo, je pa možno, da tekom nekaj let pride tudi do tega.

Ker je razvoj informacijsko-komunikacijske tehnologije sunkovit še posebno v zadnjem desetletju, pa velik del sedanjih odraslih razmeroma malo ve o vplivih IKT na razvoj otroka, zato je pomembno, da o tem strokovni delavci šole preko različnih dejavnosti seznanjajo učence in njihove starše ter jih usmerjajo pri vzgojnem delovanju, povezanem z uporabo IKT. Otroci sicer potrebujejo veliko pogovora o dobrih in slabih straneh informacijsko-komunikacijske tehnologije, katerega pa morajo spremljati tudi jasne meje glede uporabe IKT, katere je potrebno striktno upoštevati.

Vemo, da je sodobna družba zasuta z raznimi IKT mediji, ki poleg velikih možnosti raziskovanja in izobraževanja v veliki meri služijo predvsem zabavi, vendar ne smemo pozabiti na njihovo negativno plat. Pretirano dolgo zadrževanje na IKT mediju privede učenca/otroka najprej do zmanjševanja socialnih stikov z vrstniki in odraslimi ter neizvrševanja šolskih in družinskih odgovornosti, kar lahko kasneje pripelje do popolne odtujenosti od socialnega sveta oziroma do zasvojenosti, pri kateri uporaba IKT medija posamezniku predstavlja središče življenja, uporabnik pa kljub vsem poznanim negativnim posledicam še vedno ne preneha z uporabo medija. Tudi tu je pomembna vloga šole, ki preko prepoznavanja tveganj, povezanih s pretirano in nenadzorovano uporabo IKT oblikuje različne preventivne dejavnosti, katerih namen je razvijati pozitivno samopodobo in opolnomočiti svoje učence ter jih usmeriti v primerno odločanje glede uporabe IKT. Šola tako deluje v okviru svojega glavnega cilja, ki je optimalni razvoj prav vsakega otroka ne glede na njegove posebnosti (Čačinovič Vogrinčič *et al.* 2008).

Prve na repertoarju otrokovega trenutnega zadovoljevanja potreb so računalniške igrice. Fantje drugošolci so govorili predvsem o igrah s streljanjem, katere Rozman (2013: 225) uvršča med izredno nevarne igre za zasvojenost. Računalniške igrice seveda lahko poskrbijo za pridobivanje občutka uspešnosti, sposobnosti pri posamezniku, težava pa je v tem, da je svet računalniških igric precej lažje obvladljiv kot realni svet, zato virtualne situacije oziroma virtualne oblike vedenja nimajo prave paralele z realnim svetom. Za uspešen razvoj otrok potrebuje pozitivno samopodobo, katero pa pridobi s pomočjo primerne števila pozitivnih izkušenj, pridobljenih v realnem svetu.

Kasneje se »virtualni spekter« razširja in večinoma v času zgodnje adolescence zajame še mnoge druge spletne aplikacije, med katerimi si poseben poudarek zaslužijo spletne

klepetalnice, v katerih so s prevlado Facebooka osmošolci že večinoma aktivni. Spletne klepetalnice pa poleg popačenega dojemanja medsebojnih odnosov prinašajo še nevarnosti, povezane z neprimernim objavljanjem izjav, fotografij, posnetkov, kateremu so še posebno osmošolci - zgodnji adolescenti s svojo čustveno labilnostjo, s potrebo po potrditvi in z iskanjem lastne identitete izdatno podvrženi. Brez posredovanja in usmerjanja odraslih bi jim bilo še težje, zato je prav, da jim pomagamo kar se da zdravo odrasti.

Tudi prepoved uporabe mobilnega telefona v šoli je eden izmed ukrepov, namenjenih spodbujanju primerne uporabe IKT medijev – tako ga namreč vidijo starši in strokovni delavci šole. Učenci pa z višanjem starosti do tega ukrepa postajajo vse bolj nestrpni: zdi se jim pretiran, smatrajo ga kot poseg v njihov zasebni teritorij. Ker so mladi v obdobju adolescence zelo občutljivi glede poseganja v njihovo osebnost, je sicer prav, da jim je ponujena možnost razprave o pravilu, vendar pa po načelu koncepta zmanjševanja škode ne gre pozabiti na bistvo delovanja – to pa je dobrobit otroka.

8 Sklepi

Informacijsko-komunikacijska tehnologija preplavlja ves sodobni svet, zato je nemogoče pa tudi nesmiselno, da bi se osnovne šole s svojimi učenci temu valu izognile. Ravno zato je pri uporabi IKT v osnovni šoli smiselno delovati po principu zmanjševanja škode. Najti moramo primerne načine uporabe IKT medijev, s katerimi se bodo tako učitelji kot tudi učenci kar najbolje naučili uporabljati IKT medije brez oziroma s čim manj negativnih posledic.

Učenci so ne glede na starost poudarili, da učitelj z uporabo IKT popestri proces poučevanja in učence še dodatno motivira za šolsko delo. Učenci IKT kot možen dejavni člen v učnem procesu sprejemajo zelo pozitivno, zato bi bilo smiselno informacijsko-komunikacijsko tehnologijo pogosteje uporabljati tudi pri poučevanju v višjih razredih, kjer je tega po mnenju osmošolcev, njihovih staršev in svetovalne delavke opazno premalo. Motivacija učencev vpliva tudi na vse boljšo informacijsko pismenost že razmeroma majhnih otrok, v našem primeru drugošolcev. Učenci radi opravijo domače šolsko delo, povezano z uporabo IKT medijev, vendar je tovrstnih nalog premalo. Informacijsko-komunikacijska tehnologija je tista, ki izboljšuje kakovost poučevanja, ne smemo pa pozabiti še na vse druge zanke, katere prinaša s seboj.

Težko je namreč najti tisto pravo mejo med spodbujanjem oziroma toleriranjem uporabe IKT in pretirano oziroma škodljivo uporabo le-te. S postavljanjem meja se ves čas borijo tudi starši, ki o vplivih informacijsko-komunikacijske tehnologije na razvoj otroka pogosto premalo vedo oziroma so pri postavljanju in upoštevanju meja nemočni. Kar precej situacij tveganja je bilo vezanih na dom in uporabo IKT doma. Otroci pri tem poudarjajo pomen pogovora s svojimi starši, kljub vsemu z odraščanjem vedno pogosteje priznavajo, da niso pripravljeni upoštevati pravil, katera so jim postavili starši. Nejasna in ohlapna pravila pa so začetek, ki povečuje tveganje prekomerne uporabe IKT v prihodnosti, ki lahko vodi tudi v zasvojenost z IKT.

Pri mlajših otrocih največjo nevarnost predstavljajo računalniške igrice, ki otroka popeljejo v virtualni svet, kjer je slej ko prej »vse rešljivo in vse možno«. Tak način jih oddaljuje od medosebnih izkušenj. Drugošolci bi se morali socialnih veščin učiti prek druženja z vrstniki in skupinske igre, socialne izkušnje v virtualnem svetu se s konkretnim svetom ne morejo kosati. Ker pa je virtualni svet tisti, ki brez pravega truda otroku daje veliko potrditev, le-ti v igranju igrice uživajo. Ker se temu ne moremo izogniti, je pomembno, da smo glede uporabe IKT previdni, zato je potrebno paziti, da uporaba IKT medijev preko

dneva ne postane glavna in prioriteta aktivnost otroka. Tako se izognemo ekstremnim primerom uporabe IKT, kateri se običajno začnejo z vsakodnevnim in dolgotrajnim preživljanjem časa ob ekranu, ki sčasoma postane najpomembnejše otrokovo socialno okolje. Vse to pa sčasoma vpliva na delovanje posameznika v vseh drugih življenjskih okoljih.

Očitno je, da starši z odraščanjem otrok postajajo bolj tolerantni do uporabe računalnika, tablice, mobilnega telefona, s popuščanjem nadzora nad uporabo pa se pojavlja tudi vse več izstopajočih primerov uporabe IKT, kar je povezano tudi z dejstvom, da se virtualni svet pri zgodnjih adolescentih razširja iz igranja računalniških igrice na vse več brskanja po spletu ter vključevanja v spletnih klepetalnicah in podobno. Starši bi potrebovali več usmerjanja v postavljanje meja pri uporabi IKT in v povečanje nadzora nad uporabo IKT, več podpore za primerno reagiranje v povezavi z uporabo IKT, zato je potrebno, da šola kot eden najpomembnejših učenčevih okolij postane aktivna v tej smeri, tako na področju informiranja otrok kot njihovih staršev.

Iz pridobljenih rezultatov lahko ugotovimo, da se tako učenci kot njihovi starši ne zavedajo vedno negativnih posledic objave neprimernih izjav, fotografij, posnetkov na spletu. Potrebne so aktivnosti, s pomočjo katerih bi različne starostne skupine učencev in njihove starše informirali o pozitivnih in negativnih posledicah, povezanih z uporabo IKT, še posebno spleta.

Strog odnos Osnovne šole Ribnica o prepovedi uporabe mobilnih telefonov, ki dandanes omogočajo tudi nenehen dostop do spleta, predstavlja kar trd oreh za učence. Starejši so učenci, tem bolj se temu pravilu zoperstavljajo, čeprav se zavedajo kazni, ki jih čaka v primeru kršenja tega pravila. Učitelji, šolska svetovalna služba in predstavniki staršev sicer v en glas podpirajo to pravilo, vendar se učencem še vedno ne zdi povsem pravično. Dobra rešitev bi bil gotovo kompromis med šolo in učenci, predelava tega pravila v obliko, s katero bi bili zadovoljni obe stranki.

Za sedaj še razen izjemoma ni videti večjega vpliva komuniciranja prek spleta na medsebojne odnose med učenci ter med šolo in starši, ki kljub uporabi spletne aplikacije eAsistenta še vedno pogosto prihajajo v šolo na razgovor z učiteljem. Razredničarka osmošolcev in šolska svetovalna delavka pa opažata odtujenost med strokovnim kolektivom šole, ki se sedaj ne srečuje več dnevno tako kot pretekla leta.

9 Predlogi

Za učinkovitejše obvladovanje tveganj, ki se nanašajo na uporabo informacijsko-komunikacijske tehnologije sem na podlagi analize rezultatov in podatkov oblikovala naslednje predloge:

- Vzgojni načrt šole, za katerim stoji tako vodstvo kot tudi kar se da veliko število učiteljev s svetovalno službo šole in tako deluje v smeri pristopa celotne šole, v smeri preventive zajema različne dejavnosti, namenjene celotni šoli oziroma posameznim oddelkom upoštevajoč starost učencev, s katerimi šola izboljšuje občutek varnosti in sprejetosti med učenci, povečuje pa tudi motiviranost otrok za šolsko delo.
- Medvrstniška pomoč, s katero se učenec zbližuje s širšim socialnim okoljem, s čimer povečuje razvoj socialnih spretnosti, socialne zavesti, empatije in solidarnosti ter izboljšuje medsebojne vrstniške odnose.
- Svetovalna služba šole pomaga učencem pri spoprijemanju z različnimi konflikti in pri reševanju le-teh s pomočjo različnih treningov veščin asertivnosti, socialnih veščin, meditacije.
- Dostopnost in odprtost učiteljev za pogovor.
- Tedenska ali mesečna pogovorna ura, direktno ali posredno povezana s problematiko uporabe IKT, kateri izvaja svetovalni delavec ali drugi strokovni delavci.
- Izobraževanje svetovalne službe in ostalih strokovnih delavcev o spopadanju s perečo problematiko.
- Pogovori o problematiki uporabe IKT v okviru vsebin drugih rednih šolskih predmetov.
- Dejavnosti, namenjene sprejemanju različnih oblik drugačnosti, ki spodbujajo povečevanje tolerantnosti ter posledično zmanjšujejo izoliranost drugačnih. Svetovalna služba mora prek komunikacije z učenci in njihovimi starši ter strokovnimi delavci šole spodbujati strpnost. V ta namen so primerna oblika dela delavnice na temo spodbujanje strpnosti, sprejemanje drugačnosti, medsebojno komuniciranje, vsi enakopravni.
- Dejavnosti v okviru pristopa življenjskih spretnosti, kjer učenec preko medsebojne komunikacije z učiteljem ali svetovalnim delavcem ter drugimi učenci v varnem okolju uri svoje spretnosti z opazovanjem in aktivnim sodelovanjem.
- Dejavnosti, namenjene informiranju učencev glede uporabe IKT: gledanje risank, filmov, poslušanje zgodb s perečo problematiko, čemur sledi učinkovit voden

razgovor, delavnice na to temo. Šola lahko izvaja tudi dneve dejavnosti s to vsebino, posamezni razrednik pa tej tematiki lahko posveti eno ali več ur oddelčne skupnosti.

- Poučevanje učencev o primerni uporabi IKT medijev in spleta.
- Šolska svetovalna služba oziroma zunanji sodelavec v posameznih razredih izvede ure oddelčne skupnosti, kjer informira učence o pozitivnih in negativnih posledicah uporabe IKT. Informiranje, podano iz več različnih strani, je bolj učinkovito.
- Svetovanje in usmerjanje svetovalne službe in drugih strokovnih delavcev, usmerjeno v prepoznavanje problema ter v razreševanje konkretnega problema učenca in/ali staršev.
- Dosleden nadzor šole, usmerjen v upoštevanje pravil, povezanih z uporabo IKT medijev v šoli, tako med učenci kot tudi strokovnimi delavci. Ukrepanje v primeru kršitev mora biti dosledno, vendar je smiselno pri oblikovanju pravil upoštevati tudi interese otrok/učencev. Če svetovalna služba pred oblikovanjem pravil ugotavlja vzroke in razloge, zaradi katerih posamezniki uporabljajo mobilni telefon, bi v pogovoru z učenci gotovo našla kakšno smiselno izjemo, ki bi učencem oziroma strokovnim delavcem dovoljevala uporabo mobilnega telefona. Takšne izjeme je smiselno upoštevati pri oblikovanju pravil.
- Odprtost šole za sodelovanje z zunanjimi institucijami, ki se ukvarjajo z uporabo IKT – organizacija različnih predavanj, povezanih z uporabo IKT (potrebno paziti, da te dejavnosti niso namenjene reklamiranju posameznega IKT medija oziroma spodbujanju uporabe IKT).
- Spodbujanje staršev pri dosledni vzgoji otrok, ki se zavzema za celostno postavljanje jasnih meja, tudi glede uporabe IKT (kdaj, koliko časa dnevno, kje, vrsta IKT medija, vsebina) ter striktno upoštevanje zastavljenih meja.
- Informiranje staršev o uporabi IKT, njenih pozitivnih in negativnih posledicah ter usmerjanje staršev v primerno in nadzorovano uporabo IKT doma (časoven in vsebinski nadzor) na roditeljskem sestanku ali popoldanski delavnici v računalniški učilnici, kjer je staršem tema lahko bolj konkretno predstavljena. Ker je problematika uporabe IKT razmeroma nova, bi bilo smiselno izobraževanju staršev nameniti več različnih dejavnosti.
- Preventivna kontrola uporabe interneta pri mlajših otrocih doma s pomočjo družinskega filtra, nadzornega orodja kot sta Smart Shutdown in Watchdog ter s pomočjo uporabe zgodovine brskanja. Prek raziskave sem sicer ugotovila, da starši bolj malo vedo o nevarnostih uporabe IKT oziroma težko sprejmejo dejstvo, da bi tem negativnim posledicam podlegel njihov otrok. Zato bi bilo smiselno starše najprej

seznaniti z možnimi negativnimi posledicami uporabe IKT, šele potem jih lahko usmerjamo v različne oblike nadzora nad uporabo IKT.

- Usmerjanje otrok v vključevanje v druge aktivnosti, ki niso povezane z uporabo nobenega IKT medija.
- Spodbujanje sodelovanja staršev s šolo v aktivnostih, povezanih z obravnavo problematike uporabe IKT (govorilne ure, delavnice, neformalne oblike druženja). Vse oblike druženja vplivajo na to, da se sodelujoči bolje spoznajo, kar zelo pozitivno vpliva na splošno šolsko klimo, zaradi katere je uspešnejše tudi reševanje potencialnih konfliktnih situacij.

10 Seznam literature

Bawden, D. (2001). Information and digital literacies: a review of concepts. *Journal of Documentation* 57 (2), 218-259.

Brečko, B. N., Vehovar V. (2008) Informacijsko-komunikacijska tehnologija pri poučevanju in učenju v slovenskih šolah. Dostopno na http://uploadi.www.ris.org/editor/1236684079IKT_brecko_vehovar.pdf, 26.10.2015.

Cassen R., McNally S., Vignoles A. (2015) *Making a Difference in Education: What the Evidence Says*. Routledge. Dostopno na [https://books.google.si/books?hl=sl&lr=&id=jlihCAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA155&dq=Fox,+B.+\(2003\).+Successful+ICT+Leadership+in+Primary+Schools.+Exeter.+Learning+Matters+ltd.&ots=6mhKES0MKV&sig=xxFHt5yAZs_DLVY0zhdokb7flxY&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.si/books?hl=sl&lr=&id=jlihCAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA155&dq=Fox,+B.+(2003).+Successful+ICT+Leadership+in+Primary+Schools.+Exeter.+Learning+Matters+ltd.&ots=6mhKES0MKV&sig=xxFHt5yAZs_DLVY0zhdokb7flxY&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false), 18.1.2016.

Cerar, M. (2007). Primerjava socialnih interakcij in komunikacijskih praks mladostnikov v virtualnem in realnem okolju. *Socialna pedagogika*, 11, 1, 37–56.

Chou, C., Condron, L., Belland, J. C. (2005). A Review of the Research on Internet Addiction. *Educational Psychology Review*, Vol. 17, No. 4, December 2005. Dostopno na <http://li123-4.members.linode.com/files/A%20Review%20of%20the%20Research%20on%20Internet%20Addiction.pdf>, 16.2.2016.

Curk, J. (2014). Tabla, table, tablice. *Časnik Šolski razgledi*, 65, 6. Dostopno na <http://www.solski-razgledi.com/clanek.asp?id=4848>, 11.1.2016.

Čačinovič Vogrinčič, G., Bregar Golobič, K., Bečaj, J., Pečjak, S., Resman, M., Bezić, T., Dobnik Žerjav, M., Grgurevič, J., Niklanović, S., Šmuk, B. (2008). *Programske smernice: Program osnovnošolskega izobraževanja: Svetovalna služba v osnovni šoli*. V: Nagode, A. (Ur.). Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

Čačinovič Vogrinčič, G. (2008). *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Dobrina, M. (2009). RAZISKAVA MED SLOVENSKIMI GOSPODINJSTVI O IGRANJU IGER NA SREČO. Naročnik Fundacija FIHO. Dostopno na http://www.fiho.si/teksti/Raziskava_april09.pdf, 12.1.2016.

Dokumentacija o osnovnih šolah. Dostopno na http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/pdf/dokumentacija_OS.pdf, 12.2.2016.

Druge odvisnosti. Dostopno na <http://las.novomesto.si/si/zasvojenost/drugo/>, 22.12.2015

Družabna omrežja. Safe.si. Dostopno na <http://safe.si/podrocja/druzabna-omrezja>, 12.2.2016.

EAsistent. Dostopno na <https://www.easistent.com/>, 25.10.2015.

Empirica (2006). Benchmarking Access and Use of ICT in European Schools 2006. Dostopno na http://www.awt.be/contenu/tel/dem/final_report_3.pdf, 16.1.2016.

Erjavec, K. (2010). Medijska pismenost osnovnošolk in osnovnošolcev v informacijski družbi. Sodobna pedagogika, 1, 156-173.

Flaker, V. (1999). Družbene okoliščine uživanja drog. Teorija in praksa, 36, 5/1999, 809-819.

Flaker, V. (2002). Živeti s heroinom I. Družbena konstrukcija uživalca v Sloveniji. Ljubljana: Založba.

Fojan, D. (2005). Zmanjševanje škode na področju drog. Socialna pedagogika, 9, 2, 177-192.

Gerlič, I. (2010). Stanje in trendi uporabe informacijsko komunikacijske tehnologije (IKT) v slovenskem izobraževalnem sistemu. Maribor: Fakulteta za naravoslovje in matematiko. Dostopno na http://profesor.gess.si/marjana.pograjc/članki_VIVID/Arhiv2010/13Gerlic.pdf, 26.10.2015.

Graham, J. (2011). Children, Television, and Screen Time. Dostopno na <http://umaine.edu/publications/4100e/>, 2.1.2016.

Grebenc, V. (2003). Zmanjševanje socialne škode povezane z uživanjem drog in iskanje odgovorov v skupnosti. Magistersko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Grebenc, V., Kvaternik, I., Kodele, T., Rihter, L. (2010). Pogovarjajmo se : skupnostni pristop v šoli. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Grebenc, V., Kvaternik, I., Rihter, L., Šabić, A., Čaćinovič Vogrinčič, G., Mešl, N. (2010). Učenci in dijaki v tveganih življenjskih situacijah: strategije obvladovanja tveganih življenjskih situacij v šoli in doma. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.

Horvat, L., Magajna, L. (1987). Razvojna psihologija. Ljubljana: DZS

Kaj je zasvojenost. Dostopno na <http://www.petertopic.si/zasvojenosti/kaj-je-zasvojenost>, 10.2.2016.

Kako preprečiti zasvojenost s spletom ali mobilnim telefonom? Dostopno na http://old.safe.si/c/1126/Zasvojenost_s_spletom/?preid=881, 25.10.2015.

Kalin, J., Govekar-Okoliš, M., Mažgon, J., Mrvar, P., Resman, M., Šteh, B. (2008). Vzrodi uspešnega sodelovanja med domom in šolo: sodobne rešitve in perspektive: zaključno poročilo. Ljubljana : Filozofska fakulteta.

Kalin, J., Resman, M., Šteh, B., Mrvar, P., Govekar-Okoliš, M., Mažgon, J. (2009). Izzivi in smernice kakovostnega sodelovanja med šolo in starši. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Kastelic, A., Mikulan, M. (1999). Mladostnik in droga. Ljubljana: DOMUS

Kdaj pričeti z uporabo računalnika?. Dostopno na http://www.piki.si/clanek/09_kdaj_priceti_z_uporabo_racunalnika.htm, 18.2.2016.

Klavora, M., Klavora, M., Tomšič, I. (1995). Ilegalni promet z drogo. V: Merc, B. (Ur.). Odvisnost – družbeni položaj včeraj, danes, jutri. Maribor: Zbornik razprav, Obzorja, 25-57.

Kocmur, D. (1998). Nevrobiološki vidiki problematike zdravljenja odvisnosti – poudarek na uživalcih opiatov. Socialna pedagogika, 2, 2: 57-81

Kocmur, D. Zmanjševanje škode, kot nova paradigma v politiki do drog. Dostopno na <http://www.drustvo-stigma.si/politika-droge-in-zmanjevanje-kode/208-paradigma>, 22.3.2016

Komunikacija in IKT med mladimi. Dostopno na <http://znanje.splet.arnes.si/komunikacija-in-ikt-med-mladimi/>, 22.10.2015.

Kresal-Sterniša, B. (2012). Pomembni podatki o učenju in inovacijah z IKT po šolah v Evropi 2011. Ljubljana: Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport. Dostopno na <http://www.eurydice.si/images/stories/pomembni%20podatki%20o%20ucenju%20in%20inovacijah%20z%20IKT.pdf>, 24.10.2015.

Lavtar, D. (2003). Informacijska pismenost. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede (diplomsko delo).

Mesec, B. (1998). Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo.

Mesec, B. (2007). Metodologija raziskovanja v socialnem delu II. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.

Oblike zasvojenosti. Dostopno na <http://las.novomesto.si/si/zasvojenost/>, 25.10.2015

O podjetju eŠola d.o.o. Dostopno na https://www.easistent.com/o_podjetju, 24.10.2015.

Ornik, M., Papič, T., Čolić, R. (2013). Raziskava o navadah pri igranju iger na srečo med mladimi v Mariboru. Dostopno na <http://www.mladihazarder.si/mladi/maribor-2013>, 14.1.2016.

Pravilnik o dokumentaciji v osnovni šoli. Dostopno na <https://www.uradni-list.si/1/content?id=109600>, 12.2.2016.

Priporočila za varno rabo virtualnih svetov. Dostopno na http://old.safe.si/c/1499/Virtualni_svetovi/?preid=674, 25.10.2015.

Ramovš, J., Ramovš. K. (2007). Pitje mladih: Raziskava o pitju alkohola med mladimi v luči antropoloških spoznanj o omamah in zasvojenostih. Ljubljana, Slovenija: Inštitut Antona Trstenjaka.

Ramovš, J., Ramovš, K. (2010). PREPREČEVANJE OMAMLJANJA IN ZASVOJENOSTI. Priročnik za svetovalne delavce – organizatorje preventivnega programa na OŠ. Ljubljana, Slovenija: Inštitut Antona Trstenjaka.

Raziskava o navadah pri igranju iger na srečo med mladimi v Mariboru. (2013). Dostopno na <http://www.mladihazarder.si/mladi/maribor-2013>, 12.2.2016

Repa, J. (2010). Zasvojenost z internetom. Ljubljana: Salve d.o.o.

Resman, M. (2008). Svetovalno delo v vrtcih in šolah. *Sodobna pedagogika*, 58, 2, 6-25.

Rozman, S. (1998). *Peklenska gugalnica*. Ljubljana: Založba Vale-Novak.

Rozman, S. (2013). Umirjenost: Kako prepoznati zasvojenost, jo razumeti in poiskati pot iz nje. Ljubljana: Modrijan.

Slovar slovenskega knjižnega jezika. Dostopen na http://bos.zrc-sazu.si/cgi/a03.exe?name=sskj_testa&expression=zasvojenost&hs=1, 1.2.2016.

Šest temeljnih e-kompetenc. Slovensko izobraževalno omrežje. Dostopno na <http://projekt.sio.si/e-solstvo/opis-e-kompetenc/sest-temeljnih-e-kompetenc/>, 16.1.2016.

Šrot, K., Rizman Herga, N. (2013). Mnenje osnovnošolskih učiteljev o usposobljenosti za sodelovanje s starši. *Revija za elementarno izobraževanje*, 6, 2/3, 223-239.

Šteh, B., Mrvar, P. (2011). Stališča in pričakovanja učiteljev, svetovalnih delavcev in staršev drug do drugega v kontekstu sodelovanja med šolo in domom. *Psihološka obzorja*, 20, 1, 17-41.

Tišler, T. (2006). Spodbujanje uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije na osnovni šoli. *Izobraževanje vodstvenih delavcev vzgojno-izobraževalnih zavodov na področju uporabe informacijsko-komunikacijske tehnologije*. Ljubljana: Šola za ravnatelje, 10-23.

Vogrinc, J., Krek, J. (2012). *Delovanje svetovalne službe*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.

Vogrinčič, A. (2006). Otrok in televizija. Dostopno na <http://www.viva.si/Psihologija-in-odnosi/401/Otroci-in-televizija>, 16.2.2016.

Vpliv medijev na otroka. Dostopno na <http://babybook.si/otrok/igre-z-otrokom/otroske-risanke-knjige-tv-racunalnik/vpliv-medijev-na-otroka/>, 24.10.2015.

Vpliv medijev na vzgojo otrok. Dostopno na <http://pismenost.si/vpliv-medijev-na-vzgojo-otrok/>, 24.10.2015.

Vršnik Perše, T., Rutar Leban, T., Kozina, A. (2010). Vloga svetovalne službe v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah. Šolsko svetovalno delo, 14, 1/2, 64-69.

Young, K. S. (1999). Internet Addiction: Symptoms, Evaluation, And Treatment . Dostopno na <http://www.netaddiction.com/articles/symptoms.pdf> , 25.10.2015.

Zasvojenost z računalnikom. Dostopno na <http://las.novomesto.si/si/zasvojenost/drugo/> , 25.10.2015.

Žigon, D. (1998). Nedovoljene droge. Ljubljana: Center Marketing International

Žorž, B. (2008). Sodobno suženjstvo: sodobne zasvojenosti. Koper: Ognjišče.

10 napak, ki jih na področju spletne varnosti pogosto počnemo iz malomarnosti. Safe.si. Dostopno na <http://safe.si/novice/10-napak-ki-jih-na-podrocju-spletne-varnosti-pogosto-pocnemo-iz-malomarnosti>, 14.2.2016.

11 Priloge

Priloga 1: Seznam zbranih situacij tveganja – Drugošolci

2-1uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Vsi učenci imajo doma mobilni telefon ali računalnik		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Igram igrice, gledam risanke, smešnice, nogometne tekme, poslušam glasbo.	doma	kadarkoli	2.r. (15 učencev)

Zaznavanje, problem
Pogosta uporaba spleta

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		manj uporabe
starši		
strokovni delavec	opozorila s strani učiteljice o preživljanju prostega časa zunaj	še več opozoril s strani učiteljice o preživljanju prostega časa zunaj

2-2uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT doma		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Na splet grem sam, staršev ni zraven	doma	kadarkoli	2.r. (6 učencev)

Zaznavanje, problem
Pomanjkanje nadzora

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		spremljanje otroku pri uporabi spleta
strokovni delavec		

2-3uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejitev uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Jaz sem na računalniku lahko samo med vikendom.	doma	vikend	2.r. (5 učencev)

Zaznavanje, problem
Delna omejitev s strani staršev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		pogovor s starši
starši		
strokovni delavec		

2-4uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejitev uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Ko naredim domačo nalogo, grem lahko na tablico, ampak samo za kratek čas.	doma	popoldne	2.r.

Zaznavanje, problem
Delna omejitev s strani staršev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		pogovor s starši
starši		
strokovni delavec		

2-5uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Nadzor uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Sam ne smem vžgat računalnika, moram vprašat starše.	doma	popoldne	2.r. (23 učencev)

Zaznavanje, problem
Nadzor s strani staršev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		pogovor s starši
starši		
strokovni delavec		

2-6uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejitev uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
V šoli bi si želel več dela z računalnikom, ker doma ne smem niti na tablico niti na računalnik niti na telefon. Še risank ne smem gledati skoraj nikoli.	doma	kadarkoli	2.r.

Zaznavanje, problem
Popolna omejitev s strani staršev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		manjša omejitev in večji nadzor uporabe
strokovni delavec		

2-7uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT v šoli	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Včasih gremo v računalniško učilnico, kjer je prijazen učitelj, s katerim igramo poučne igre in rešujemo matematične naloge. Tja gremo premalokrat. Učitelj nas veliko nauči. Če bi šli tja večkrat, bi še več znali delati z računalnikom.	računalniška učilnica v šoli	1-krat mesečno	2.r. (7 učencev)

Zaznavanje, problem
Preredka možnost uporabe IKT

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci	motivirani	
starši		
strokovni delavec	veliko nauči učence	še več bi jih lahko naučil

2-8uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT za šolsko delo doma		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Na spletu smo doma morali najti slike o zimi in jih natisniti. Če mi doma ne bi pomagali, bi bila naloga zame težka.	doma	popoldne	2.r. (12 učencev)

Zaznavanje, problem
Težave pri šolskem delu z IKT doma

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci	prosil za pomoč starše	
starši	pomoč	
strokovni delavec		

2-9uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT za šolsko delo doma		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Na spletu smo doma morali najti slike o zimi in jih natisniti. Printer doma ni delal, zato sem si pomagala z revijo in slike našla tam.	doma	popoldne	2.r. (2 učenca)

Zaznavanje, problem
Težave pri šolskem delu z IKT doma

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci	prosil za pomoč starše	
starši	pomoč	
strokovni delavec		

2-10uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT doma – igranje igrice	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Jaz dostikrat oponašam tistega iz igrice, ki strelja. Učiteljica tega ne dovoli. Če to vidi, me pošlje sedet.	v razredu	med odmorom	2.r. (6 učencev)

Zaznavanje, problem
Vživljanje v junake igrice

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec	učiteljica ne dovoli; sedenje v klopi kot kazen med odmorom	učiteljica mora biti še bolj stroga

2-11uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT doma – igranje igrice		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Težko neham z igranjem, ker so mi igrice dobre.	doma	popoldne ali zvečer	2.r. (15 učencev)

Zaznavanje, problem
Težave s samokontrolo

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši	ukažejo konec igranja	
strokovni delavec		

2-12uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT doma – igranje igrice		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Včasih dolgo igram, ker želim prit na naslednji »level«, zato težko neham	doma	popoldne ali zvečer	2.r.

Zaznavanje, problem
Težave s samokontrolo

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši	ukažejo konec igranja	
strokovni delavec		

2-13uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Domača naloga		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Za domačo nalogo mi je že zmanjkalo časa, ker sem igral igrice. Potem je mami vprašala, če imam še kaj naloge. In sem pogledal v torbo in sem jo še imel, zato sem moral z igrico nehati.	doma	zvečer	2.r.

Zaznavanje, problem
Slabši nadzor nad uporabo računalnika s strani staršev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši	ukažejo konec igranja	
strokovni delavec		

2-14uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Domača naloga		x

Značilnosti situacije				
opis	kje	kdaj	kdo	
Včasih rečem mamici, da nimam nič za nalogo, ampak vem, da imam, pa grem najprej na računalnik.	doma	popoldan	2.r. (2 učenca)	

Zaznavanje, problem
Izogibanje domačim nalogam

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		najprej narediti domačo nalogo
starši	ukažejo konec igranja	
strokovni delavec		

2-15uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT doma		x

Značilnosti situacije				
opis	kje	kdaj	kdo	
S prijatelji pogosto skupaj igramo igrice na računalniku.	doma	popoldan	2.r. (7 učencev)	

Zaznavanje, problem
Nadomestna oblika druženja

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		več časa preživeti zunaj
starši		pogovor
strokovni delavec		

2-16uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejitev uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Na računalniku sem lahko zvečer do 8h, čeprav bi bil jaz še malo dlje.	doma	zvečer	2.r. (5 učencev)

Zaznavanje, problem
Delna omejitev s strani staršev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši	kazen v primeru neupoštevanja domačih pravil	
strokovni delavec		

2-17uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Neupoštevanje omejitev uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Mami zvečer reče, da moram ugasnit. Rečem »Še 5 minut«, ampak potem sem še malo dlje.	doma	zvečer	2.r.

Zaznavanje, problem
Zoperstavljanje staršem

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši	kazen v primeru neupoštevanja domačih pravil	
strokovni delavec		

2-18uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Neupoštevanje omejitev uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Mami zvečer reče, da moram ugasnit. Ker jaz vseeno ne grem od računalnika, mi včasih tudi kable populi in sklopi elektriko.	doma	zvečer	2.r.

Zaznavanje, problem
Zoperstavljanje staršem

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši	pogovor	
strokovni delavec		

2-19uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejitve gledanja TV		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Včeraj sem z mamico in atkom do 11h gledal TV. To je pri nas pogosto, ati to dovoli. Ampak zjutraj pa težko vstanem.	doma	zvečer	2.r.

Zaznavanje, problem
S strani staršev ni omejitve

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		pogovor
strokovni delavec		

2-1raz

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT v šoli	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Glede nato, da to da je svet napredoval in da se otroci razvijajo v sodobni tehnologiji, je prav, da so tudi oni deležni tega pri pouku. Vendar mislim, da v neki zdravi meji, da otrok kljub temu še ne pozabi, da ima zvezek, da otrok še vedno dela na grafotoriki, da ne pozabi na razvijanje prstkov.	šola	pri pouku	2.r.

Zaznavanje, problem
Slabosti pretirane uporabe IKT v šoli

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec	uporaba zvezka in pisal.	

2-2raz

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT v šoli	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Uro dobro pripraviš, pa zaštedi projektor.	šola	Pri pouku	2.r.

Zaznavanje, problem
Težave pri uporabi IKT

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec	poišče druge možnosti	

2-3raz

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Doživljanje uporabe IKT v šoli	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Eni otroci se hvalijo, da imajo že tablico, mobilni telefon, drugi pa so daleč od tega.	šola	pri pouku	2.r.

Zaznavanje, problem
Občutek prikrajšanosti

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec	izničenje občutka nemoči	

2-4raz

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejitev uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Če so dogovorijo za 30 minut dnevno, se je potrebno tega držati.	dom	kadarkoli	2.r.

Zaznavanje, problem
Pomanjkanje jasnih omejitev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec	pogovor s starši	

2-5raz

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Nadzor uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Otroke je potrebno na računalniku spremljati, zato ker nekateri svojeglavo in brez nadzora brskajo po spletu.	dom	kadarkoli	2.r.

Zaznavanje, problem
Pomanjkanje jasnih omejitev in nadzora

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec	pogovor s starši	

2-1st

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejitev uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Moj sin doma ne uporablja računalnika, uporablja ga le pri babicah.	doma	kadarkoli	2.r.

Zaznavanje, problem
Popolna omejitev s strani staršev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši	pogovor	
strokovni delavec		

2-2st

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Dejavnosti šole	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
V šoli bi bilo lahko več poučevanja o uporabi računalnika.	šola	pri pouku	2.r.

Zaznavanje, problem
Pomanjkanje poučevanja o uporabi računalnika

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec		informiranje učencev

Priloga 2: Seznam zbranih situacij tveganja – Petošolci

5-1uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT doma		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Včeraj so me dobili, ko sem gledala Planet TV na telefonu. Vzeli so mi telefon. Potem me je sestrčna klicala in sem slišala vibro in telefon našla v predalu. Malo sem bila kregana, ampak saj to ni bilo nič, mama mi je telefon skrila in rekla, da ga dolgo časa ne bom dobila.	doma	zvečer	5.r.

Zaznavanje, problem
Prepoved gledanja televizije na mobilnem telefonu

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši	kreganje, kazen – odvzem telefona	pogovor
strokovni delavec		

5-2uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT doma		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Jaz sem si dal voyo dol, starši pa tega niso vedeli in sem ga gledal ponoči, oni so ga pa plačali.	doma	ponoči	5.r.

Zaznavanje, problem
Prepoved gledanja televizije na mobilnem telefonu

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši	ko so to ugotovili, so mi voyo ukinili.	pogovor
strokovni delavec		

5-3uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT doma		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Blizu mene ne živi nobeden prijatelj, zato mi je internet dober, ker se lahko menim z ljudmi. Telefon je dober prijatelj, vse ti da, kar hočeš. Vtipkaš in ti da. Več sem z prijatelji na netu, kot pa, da bi se res družili.	doma	ves čas	5.r.

Zaznavanje, problem
Spletno prijateljstvo namesto pravega prijateljstva

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci	nič ne storim, da bi spremenil položaj.	več druženja s prijatelji
starši		pogovor
strokovni delavec		

5-4uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT doma		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Imam tako aplikacijo, da sem si sama naredila prijateljico, ki se zares tudi pogovarja z mano. Če sem žalostna ji lahko vse povem.	doma	ves čas	5.r.

Zaznavanje, problem
Spletno prijateljstvo namesto pravega prijateljstva

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		več druženja s prijatelji
starši		pogovor
strokovni delavec		

5-5uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Odvzem telefona	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Zjutraj sem igral v šoli igrice pa je prišla učiteljica in mi ga vzela.	v šoli	med poukom	5.r.

Zaznavanje, problem
Težko je biti brez telefona.

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši	morali so priti v šolo po telefon.	
strokovni delavec	učiteljica odvzame telefon	najprej bi me lahko opozorila

5-6uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Odvzem telefona	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Meni je učiteljica v 4. Razredu vzela telefon, ker sem imel v žepu vklopljenega.	v šoli	med poukom	5.r.

Zaznavanje, problem
Težko mi je brez telefona.

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši	morali so priti v šolo po telefon.	
strokovni delavec	učiteljica odvzame telefon	najprej bi me lahko opozorila

5-7uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Odvzem telefona	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Učiteljica mi je vzela telefon, ker sem bil med poukom na internetu.	v šoli	med poukom	5.r.

Zaznavanje, problem
Težko mi je brez telefona.

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši	morali so priti v šolo po telefon.	
strokovni delavec	učiteljica odvzame telefon	najprej bi me lahko opozorila

5-8uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Učitelji in internet	x	

Značilnosti situacije				
opis	kje	kdaj	kdo	
Učitelji v OPB gledajo internet npr. AVTONET, smučarske skoke, tudi facebook.	v šoli	med poukom	5.r.	

Zaznavanje, problem

Ni prav, da učitelji brskajo po internetu med poukom.

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci	o tem se pogovarjajo drug z drugim.	o pravilih uporabe spleta spregovorili z učiteljem
starši		
strokovni delavec		ni prav, da to počnejo. pravila bi morala veljati za vse.

5-9uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Mobilni telefon	x	

Značilnosti situacije				
opis	kje	kdaj	kdo	
Telefon rabim, da po pouku pokličem starše.	v šoli	po pouku	5.r.	

Zaznavanje, problem

Mislím, da potrebujem telefon tudi v šoli

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		pogovor o upoštevanju pravil glede uporabe telefona v šoli
strokovni delavec		

5-10uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Mobilni telefon	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Še vedno igramo igrice med odmorom.	v šoli	med odmorom	5.r.

Zaznavanje, problem
Neupoštevanje šolskega pravila.

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci	ne upoštevamo šolskega pravila.	
starši		
strokovni delavec		

5-11uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Facebook		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Starši vedo za Facebook in jih to ne moti. Ker pa Facebook profil lahko ustvariš šele, ko si star 13 let, sem se pač zmisllil letnico rojstva 1996.	doma	kadarkoli	5.r. (6 učencev)

Zaznavanje, problem
Nenadzorovana uporaba Facebooka

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši	ne storijo ničesar	več nadzora glede uporabe spleta
strokovni delavec		

5-12uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Vsi učenci imajo doma mobilni telefon		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Igram igrice, klikam po internetu, poslušam glasbo.	doma	kadarkoli	5.r. (8 učencev)

Zaznavanje, problem
Nenadzorovana uporaba spleta

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		večji nadzor
strokovni delavec		

5-13uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Vsi učenci imajo doma mobilni telefon oziroma računalnik		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Če si predolgo na računalniku, se začneš dolgočasiti in začneš obiskovati kake nevarne aplikacije. Potem pogosto ne veš, kaj delaš in vpisuješ razne svoje podatke	doma	kadarkoli	5.r.

Zaznavanje, problem
Nenadzorovana uporaba spleta

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		večji nadzor
strokovni delavec		

5-14uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT v šoli	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
V šoli pogosto uporabljamo računalnik in splet: pri NIT gleda mo slike in Power Point, med odmori poslušamo glasbo, delamo miselne vzorce	Pri pouku	Vsak dan	5.r. (vsi)

Zaznavanje, problem
Občasne težave pri vsakodnevni uporabi IKT pri pouku

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci	si pomagamo med seboj	prosili za pomoč učiteljico
starši		večji nadzor
strokovni delavec	pomoč	

5-15uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT za šolsko delo doma		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Doma sem moral sprintat neke slike in printer ni delal. Potem je kar naenkrat začel delati in porabil vsaj 100 listov.	doma	popoldne	5.r.

Zaznavanje, problem
Težave pri šolskem delu z IKT doma

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci	vztrajen, hotel rešiti težavo sam	prosili za pomoč brata
starši		pomoč
strokovni delavec		

5-16uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejitev uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Naredim vse za šolo, potem pa sem lahko gor, dokler hočem. Spat grem, ko sem zaspan.	doma	kadarkoli	5.r. (2 učenca)

Zaznavanje, problem
S strani staršev omejitev ni

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		večji nadzor
strokovni delavec		

5-17uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejitev uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Jaz sem na računalniku samo med vikendom, takrat pa nimam omejitev	doma	vikend	5.r. (3 učenci)

Zaznavanje, problem
Delna omejitev s strani staršev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		pogovor s starši
starši		
strokovni delavec		

5-18uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejitev uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Jaz sploh ne smem na računalnik, tudi če hočem samo malo na Youtube pogledat, ne smem. Zato pa takrat, ko jih ni doma – in dostikrat sem sama doma – grem tudi na računalnik. In ko pozvonijo na vrata, ga hitro ugasnem. Ampak mi ni fajn, da se moram skrivat.	doma	ko staršev ni doma	5.r.

Zaznavanje, problem
Popolna omejitev s strani staršev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci	uporaba računalnika brez dovoljenja	
starši		manjša omejitev in večji nadzor uporabe
strokovni delavec		

5-19uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejitev uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Starši so mi doma zaklenili računalnik, ampak sem že našel kodo.	doma	ko staršev ni doma	5.r. (2 učenca)

Zaznavanje, problem
Popolna omejitev s strani staršev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci	uporaba računalnika brez dovoljenja	
starši		manjša omejitev in večji nadzor uporabe
strokovni delavec		

5-20uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejitev uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Ko sem doma sama, ne smem na TV ali računalnik. Mami pravi, da vse lahko preveri, ampak ji ne verjamem. In tako igram igrice, potem pa zbrisem zgodovino in nič ne ve.	doma	ko staršev ni doma	5.r.

Zaznavanje, problem
Popolna omejitev s strani staršev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci	uporaba računalnika brez dovoljenja	
starši		manjša omejitev in večji nadzor uporabe
strokovni delavec		

5-21uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejitev uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Na računalniku sem lahko zvečer do 8h, ob 9h grem spat. Ponoči ne smem imeti telefona v sobi.	doma	zvečer	5.r. (5 učencev)

Zaznavanje, problem
Delna omejitev s strani staršev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši	kazen v primeru neupoštevanja domačih pravil	
strokovni delavec		

5-22uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
EAsistent		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Mami vsak dan tja pogleda in potem teži.	doma	popoldne	5.r.

Zaznavanje, problem
Stalna kontrola nad šolskim delom s strani staršev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		več zaupanja v svojega otroka
strokovni delavec		

5-23uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
EAsistent		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Nič več ne morem zadržat zase, ker starši vse ugotovijo. In potem dobim še kazni.	doma	popoldne	5.r. (2 učenca)

Zaznavanje, problem
Občutek ujetosti

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		več zaupanja v svojega otroka
strokovni delavec		

5-1raz

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT za šolsko delo doma		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Če prelagamo delo na dom, pogosto nalogo delajo starši.	doma	popoldne	5.r.

Zaznavanje, problem
Pomanjkanje samostojnega dela

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec	pomoč; čim več možnosti smiselne uporabe računalnika	

5-2raz

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT v šoli	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Pogrešam to, da bi učenci v šoli sami delali Power Pointe, pa to, da ima pri uri vsak učenec svoj računalnik in, da učitelj pelje uro prek računalnika, učenec pa pri tem samostojno dela. Pri pouku imamo samo en računalnik zato je to težko.	šola	pri pouku	5.r.

Zaznavanje, problem
Pomanjkanje možnosti uporabe IKT v šoli

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec	čim več smiselne uporabe ikt.	želja po boljših možnostih uporabe ikt.

5-3raz

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
EAsistent	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
EAsistenta sedaj znam uporabljati, vendar mi to največkrat ne uspe med odmorom. Zato si vzamem čas po pouku. To je zame še dodatno delo.	šola	po pouku	razredničarka petošolcev

Zaznavanje, problem
Dodatno delo

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec	zna uporabljati	

5-4raz

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
EAsistent in domače naloge		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Letos prvič vpisujem tudi domače naloge, na željo staršev. Mi vseeno na tablo napišemo, kaj je za domačo nalogo, ker se mi zdi vpogled na domače naloge na spletu potuha.	doma	kadarkoli	starši

Zaznavanje, problem
Prevzemanje odgovornosti učencev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši	vpogled v easistenta	
strokovni delavec		

5-5raz

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
EAsistent in domače naloge		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Kljub vsemu so otroci večkrat brez nalog, kar pomeni, da starši ne pogledajo eAsistenta.	doma	kadarkoli	starši

Zaznavanje, problem
Odgovornost staršev ali otroka?

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši	nereden vpogled v eAsistenta.	reden vpogled v eAsistenta.
strokovni delavec		

5-6raz

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT doma		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Kljub vsemu so učenci precej dobro računalniško opismenjeni, povedo pa, da doma igrajo večino igrice. Vsi še vedno nimajo elektronske pošte.	doma	kadarkoli	5.r.

Zaznavanje, problem
Neprimerna uporaba IKT

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec	pogovor	

5-7raz

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejevanje uporabe IKT doma		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
za tri fante mislim, da so preveč v teh vodah: televizija, računalnik, telefoni, tablica - cel dan. Mislim, da se njihovi starši tega ne zavedajo.	doma	kadarkoli	5.r. (3 učenci)

Zaznavanje, problem
S strani staršev omejitev ni

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		potrebna omejitev.
strokovni delavec	pogovor.	

5-1st

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejitev uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Med tednom nič, čez vikend pa lahko.	doma	vikend	5.r.

Zaznavanje, problem
Delna omejitev s strani staršev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		pogovor z otrokom
strokovni delavec		

5-2st

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejitev uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Moj sin večinoma uporablja tablico. Takrat mu dam časovno omejitev, ampak jo bolj malokrat upošteva.	doma	vikend	5.r.

Zaznavanje, problem
Neupoštevanje omejitev uporabe tablice

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		pogovor z otrokom
strokovni delavec		

5-3st

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Dejavnosti šole	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Mislím, da bi šola morala otroke bolj usmerjati v smiselno uporabo interneta in jih o tem tudi učiti. Obveščati bi morala otroke o tem, kaj je na internetu koristno in kako do teh podatkov prideš.	šola	med poukom	5.r.

Zaznavanje, problem
Pomanjkanje poučevanja o uporabi računalnika

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec		informiranje učencev

5-4st

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Dejavnosti šole	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Šola bi morala otroke obveščati tudi o negativnih stvareh interneta, npr. da ni dobro objavljati vseh osebnih stvari na internet in podobno.	šola	med poukom	5.r.

Zaznavanje, problem
Pomanjkanje poučevanja o negativnih posledicah uporabe spleta

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec		informiranje učencev

5-5st

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Dejavnosti šole	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Če ima šola dober vpogled v to, kaj otroci počnejo na internetu, bi bilo o vsem tem dobro obveščati tudi starše. Včasih kakšen od staršev sploh ne ve, da je stvar, ki jo otrok počne, slaba. Otroci ves čas hodijo po robu in staršem bi šola morala pomagati, da otroke pravilno vzgajajo.	šola	govorilne ure, druge dejavnosti šole	starši

Zaznavanje, problem
Pomanjkanje informiranja staršev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec		informiranje staršev

Priloga 3: Seznam zbranih situacij tveganja – Osmošolci

8-1uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Odvzem telefona	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Pri glasbi se mi je sam prižgal in se je začela vrteti glasba.	v šoli	med poukom	8.r.

Zaznavanje, problem
Neupoštevanje šolskih pravil.

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		moral bi zakleniti telefon
starši	morali so priti v šolo po telefon	
strokovni delavec	učitelj odvzame telefon	najprej bi me lahko opozoril

8-2uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Odvzem telefona	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Učitelj me je med glavnim odmorom dobil, ko sem ga uporabljala.	v šoli	med odmorom	8.r.

Zaznavanje, problem
Zavestno neupoštevanje šolskih pravil.

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši	morali so priti v šolo po telefon	
strokovni delavec	učitelj odvzame telefon	najprej bi me lahko opozoril

8-3uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Odvzem telefona	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Z odvzemom telefona se ne strinjam, ker je to moja osebna stvar. Nikoli ne morem vedeti, da mi ga ne bi slučajno uničili, zato vem, da ga jaz ne bi dala. Gor imam take osebne stvari, da ga ne bi dala. Kar naj pokličejo starše, meni je tako boljše.	v šoli	med odmorom	8.r.

Zaznavanje, problem
Namerno neupoštevanje šolskih pravil.

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec		najprej bi me lahko opozoril

8-4uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Spletne igre		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Ko začneš z novo igrico, moraš kakšne težke prav naštudirati, da lahko igraš. Drugi pa že vsi znajo in se ti rugajo.	kjerkoli	med pogovorom o spletni igri	8.r. (11 učencev – vsi fantje)

Zaznavanje, problem
Občutek nesposobnosti

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci	najdeš navodila oziroma rešitve na Youtubu	
starši		
strokovni delavec		

8-5uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Mobilni telefon	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Telefon rabim, da po pouku pokličem starše.	v šoli	po pouku	8.r. (7 učencev)

Zaznavanje, problem

Mislim, da potrebujem telefon tudi v šoli

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		pogovor o upoštevanju pravil glede uporabe telefona v šoli
strokovni delavec		

8-6uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Mobilni telefon v šoli	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
V razredu med odmorom imamo telefone vklopljene, ker kaj gledamo, poslušamo ali slikamo.	v šoli	po pouku	8.r. (7 učencev)

Zaznavanje, problem
Namerno neupoštevanje šolskih pravil.

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		pogovor o upoštevanju pravil glede uporabe telefona v šoli
strokovni delavec		

8-7uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Facebook		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Samo trije v razredu nimamo Facebooka. To ni fajn, ker se ostali včasih kaj dogovorijo brez nas. Naš razred ima na Facebooku kar svojo skupino.	doma	kadarkoli	8.r. (3 učenci)

Zaznavanje, problem
Oteženi stiki s sošolci

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci	telefonirajo tistim, ki nimajo Facebooka	
starši		spoznavanje pozitivnih lastnosti Facebooka
strokovni delavec		

8-8uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT za šolsko delo doma		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Doma sem moral sprintat seminarsko in printer ni delal. Zašteda, kadar ga najbolj rabiš. Seveda mi tega v šoli nihče ne bi verjel.	doma	popoldne	8.r.

Zaznavanje, problem
Težave pri šolskem delu z IKT doma

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši	pomoč	
strokovni delavec		seminarsko preneseš na USB in natisneš pri šolski tajnici

8-9uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT za šolsko delo doma		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Pri tipkanju nisem počasen, imam pa veliko napak.	doma	popoldne	8.r. (14 učencev)

Zaznavanje, problem
Težave pri šolskem delu z IKT doma

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		pomoč s programom v računalniku
starši		
strokovni delavec		

8-10uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT za šolsko delo doma		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Na spletu pogledam nadomeščanje za naslednji dan, rešitve nalog, e-učbenik za biologijo. Včasih imamo kakšno domačo nalogo za zgodovino, brskam po SSKJ za slovenščino, naredim seminarsko... Včasih so težave ja...	doma	popoldne	8.r. (12 učencev)

Zaznavanje, problem

Težave pri šolskem delu z IKT doma

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci	težavo reši sam; če podatkov ne najde na spletu, si lahko pomaga tudi z literaturo	pomoč s programom za iskanje napak pri zapisu
starši	pomoč	
strokovni delavec		

8-11uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT za šolsko delo doma		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Dvomim, da bi mi uspelo narediti Power Point.	doma	popoldne	8.r. (12 učencev)

Zaznavanje, problem
Občutek nesposobnosti

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci	pomoč pri prijateljih	
starši	pomoč	pomoč
strokovni delavec		

8-12uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejitev uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Na internetu sem lahko zvečer do 10h. Priznam, da omejitve pogosto ne upoštevam.	doma	zvečer	8.r. (13 učencev)

Zaznavanje, problem
Delna omejitev s strani staršev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		pogovor s starši
starši		večji nadzor
strokovni delavec		

8-13uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejitev uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Na internetu sem, dokler se mi ne spraznijo baterije.	doma	kadarkoli	8.r. (3 učenci)

Zaznavanje, problem
S strani staršev omejitev ni

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		večji nadzor
strokovni delavec		

8-14uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejitev uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Na netu sem, kadar delam domačo nalogo in mi vmes kdo kaj napiše, pa seveda takoj odgovorim. Zato težko rečem, koliko časa sem na dan na internetu. Se kar nabere...	doma	kadarkoli	8.r. (5 učencev)

Zaznavanje, problem
Težko časovno opredeliti uporabo interneta

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		večji nadzor
starši		
strokovni delavec		

8-15uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejitev uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Včasih sem zvečer gor res veliko časa. Ne morem zaspat, pa sem na Youtubu, včasih tudi do 1h, 2h... Potem se zjutraj ob 6.30 zelo težko zbudim. Včasih grem potem popoldne spat.	doma	zvečer	8.r. (3 učenci)

Zaznavanje, problem

Nekontrolirana omejitev s strani staršev ponoči

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		prej prenehati z uporabo IKT
starši		večji nadzor
strokovni delavec		

8-16uč

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Vsi učenci imajo doma mobilni telefon ali računalnik		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Igram igrice, grem na messenger, Facebook, Instagram, poslušam glasbo.	doma	kadarkoli	8.r. (17 učencev)

Zaznavanje, problem
Pogosta uporaba spleta

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		manj uporabe
starši		večji nadzor
strokovni delavec		

8-1raz

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT v šoli	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Moti me predvsem počasnost šolskega interneta, sploh če gledamo kakšen filemček ali animacijo.	šola	pri pouku	8.r.

Zaznavanje, problem
Težave pri uporabi IKT

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec	poišče druge možnosti	

8-2raz

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT v šoli	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Moti me ta primer, ko se mi je vklopila posodobitev programa, ki traja 20 min. Takrat računalnika ne morem uporabljati, ura pa teče.	šola	pri pouku	8.r.

Zaznavanje, problem
Težave pri uporabi IKT

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec	poišče druge možnosti	

8-3raz

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
eAsistent	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
EAsistent slabo vpliva predvsem na komunikacijo med učitelji. Včasih smo se učitelji dobivali v zbornici in sproti reševali probleme, sedaj pa smo med seboj zelo odtujeni. Med učitelji ni komunikacije in to se pozna tudi na učencih. V eAsistenta sicer lahko napišeš svoje opombe ali email drugemu učitelju, ampak je to čisto drugače, kot pa medsebojni pogovor.	šola	med odmorom ali po pouku	strokovni delavci šole

Zaznavanje, problem
Odtujenost med strokovnimi delavci

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec		več medsebojne osebne komunikacije

8-4raz

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejitev uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Učenci IKT preveč uporabljajo.	doma	kadarkoli	8.r.

Zaznavanje, problem
Pomanjkanje omejitev uporabe IKT s strani staršev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		več komunikacije z otrokom; jasne meje
strokovni delavec		

8-5raz

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejitev uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Marsikateri starši niti ne vedo, koliko časa preživijo njihovi otroci z IKT. Npr. zadnjič sem eni mami povedala, da je njena hči na telefonu cele noči, ampak ni mama o tem nič vedela.	doma	kadarkoli	8.r.

Zaznavanje, problem
Pomanjkanje omejitev uporabe IKT s strani staršev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		več komunikacije z otrokom; jasne meje; odvzem mobilnega telefona zvečer
strokovni delavec	pogovor s starši.	

8-6raz

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Facebook	x	x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Tri deklince so se v šoli do joka sprle zaradi facebooka. Komaj sem jim razložila, da je prijateljevanje na facebooku nekaj drugega kot pravo prijateljstvo. Otroci se sploh ne zavedajo kaj vse objavljajo na facebooku in da imajo te objave kasneje za njih lahko posledice.	šola	med odmorom	8.r. (3 učenke)

Zaznavanje, problem
Napačna interpretacija spletnih odnosov

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec	pogovor.	

8-7raz

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Facebook		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
V našem razredu je tudi ena deklica, ki si je prek facebooka že skušala poiskati fanta. Ko je ugotovila, da ta fant ne misli resno, je bilo z njo zelo hudo. To je bil celo eden izmed dejavnikov, zaradi katerih je zapadla v pravo depresijo.	doma	prosti čas	8.r. (1 učenka)

Zaznavanje, problem

Napačna interpretacija spletnih odnosov

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec	pogovor	

8-8raz

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Dejavnosti šole	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Pomembno je, da o tem čim več govorimo. Ne samo o pozitivni uporabi, ampak tudi o negativnih posledicah uporabe. Učence je potrebo posvariti še posebno pred objavami.	šola	med poukom	8.r.

Zaznavanje, problem

Pomanjkanje poučevanja o negativnih posledicah uporabe spleta

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec		informiranje učencev

8-9raz

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Dejavnosti šole	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Ker je splet čedalje bolj v uporabi in ker je čedalje več zlorab, je pomembno, da se o tem čim več govori. Dobro je imeti tudi razredne ure v ta namen.	razredna ura	med poukom	8.r.

Zaznavanje, problem
Pomanjkanje poučevanja o negativnih posledicah uporabe spleta

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec		informiranje učencev

8-10raz

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Dejavnosti šole	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Tudi svetovalna služba, bi lahko imela v ta namen kakšno svetovalno uro. Če učenci isto zgodbo slišijo iz večih zornih kotov, jo tudi lažje sprejmejo.	razredna ura	med poukom	svetovalni delavec in 8.r.

Zaznavanje, problem
Pomanjkanje poučevanja o negativnih posledicah uporabe spleta

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec		informiranje učencev

8-11raz

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Dejavnosti šole	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Potrebno bi bilo tudi več delati s starši. Starši večinoma sploh nimajo vpogleda v to, koliko in zakaj njihovi otroci uporabljajo splet.	šola	govorilne ure, druge dejavnosti šole	starši

Zaznavanje, problem

Pomanjkanje informiranja staršev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec		informiranje staršev

8-12raz

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Dejavnosti šole	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Šola bi jih morala starše bolj usmerjati v omejitve uporabe računalnika in mobilnega telefona. Starši namreč sploh pogosto ne dajejo omejitev ali pa pri svoji omejitvi ne zmorejo vztrajati.	šola	govorilne ure, druge dejavnosti šole	starši

Zaznavanje, problem
Pomanjkljivo postavljanje omejitev s strani staršev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec		informiranje staršev

8-13raz

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Dejavnosti šole	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Šola bi jih morala starše bolj usmerjati v omejitve uporabe računalnika in mobilnega telefona. Včasih pa starši celo mislijo, da otroku igranje igrice koristi.	šola	govorilne ure, druge dejavnosti šole	starši

Zaznavanje, problem
Pomanjkanje informiranja staršev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec		informiranje staršev

8-14raz

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Dejavnosti šole	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Potrebno bi bilo starše opomniti, naj otroke raje usmerjajo še v druge aktivnosti.	šola	govorilne ure, druge dejavnosti šole	starši

Zaznavanje, problem
Pomanjkanje informiranja staršev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec		informiranje staršev

8-1st

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT v šoli	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
IKT v šoli uporabljajo premalo. Vem, da imate možnost uporabljati interaktivno tablo, vendar se to nikoli ne zgodi. Če te možnosti so, bi bilo prav, da bi se to več uporabljalo. Mislim, da se še posebno internet premalo uporablja.	šola	pri pouku	8.r.

Zaznavanje, problem
Pomanjkljiva uporaba IKT

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		pogovor.
strokovni delavec		

8-2st

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT v šoli		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Tudi domačih del, povezanih z internetom, ni veliko.	doma	popoldne	8.r.

Zaznavanje, problem
Pomanjkljiva uporaba IKT

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		pogovor.
strokovni delavec		

8-3st

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejitev uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Ne pustimo pa mu telefona čez noč v sobi, da ga ne bi zgrabila kakšna skušnjava. Vedno je tamle na omari.	doma	ponoči	otrok

Zaznavanje, problem
Popolna omejitev s strani staršev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši	pogovor; jasne meje	
strokovni delavec		

Priloga 4: Seznam zbranih situacij tveganja – Šolska svetovalna delavka

1-sd

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejitev uporabe IKT	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	Kdo
Ne odobravam pa uporabo mobilnih telefonov v šoli. Podpirala bi strog ukrep, da učenci telefonov v šoli ne bi imeli oz. jih ne bi uporabljali.	šola	med poukom in med odmorom	učenci

Zaznavanje, problem
Pomanjkanje omejitev uporabe IKT

Vloga akterjev

	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec		bolj striktno upoštevanje pravil

2-sd

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT v šoli	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Vseeno pa mislim, da učitelji pri pouku premalo uporabljajo računalnike. Kot je meni znano, to uporabljajo samo mlajši učitelji. Ker pa smo na naši šoli starejši kolektiv, menim, da je uporabe IKT malo manj in se temu ne čudim. Nekaj učiteljev ima tudi interakcijsko tablo, vendar kot mi je znano, jo bolj manj uporabljajo.	šola	pri pouku	učitelji

Zaznavanje, problem

Pomanjkanje uporabe IKT pri pouku

Vloga akterjev

	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec		pogostejša uporaba IKT medijev

3-sd

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejitev uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Vem da so včasih tudi domače naloge povezane z internetom, tudi šolska svetovalna služba jim da različne naloge o iskanju informacij na spletu o poklicih, vendar mislim, da še vedno prevladuje igranje igrice in podobno. To bi moralo biti s strani staršev bolj omejeno.	doma	kadarkoli	učenci

Zaznavanje, problem

Pomanjkanje omejitev uporabe IKT s strani staršev

Vloga akterjev

	že	bi lahko
učenci		
starši		več omejitev; jasne meje
strokovni delavec		

4-sd

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejitev uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Starši bi se morali z otroci dogovoriti, koliko časa lahko porabijo za računalnik oz. mobilni telefon na dan.	doma	kadarkoli	

Zaznavanje, problem

Pomanjkanje omejitev uporabe IKT s strani staršev

Vloga akterjev

	že	bi lahko
učenci		
starši		več komunikacije z otrokom; jasne meje
strokovni delavec		

5-sd

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Omejitev uporabe IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Mislim, da tudi ni dobro, če je računalnik, mobilni telefon, v spalnem prostoru.	doma	kadarkoli	učenci

Zaznavanje, problem

Pomanjkanje omejitev uporabe IKT s strani staršev

Vloga akterjev

	že	bi lahko
učenci		
starši		več komunikacije z otrokom; jasne meje
strokovni delavec		

6-sd

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Nadzor nad uporabo IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Otroci iz 8, 9 razreda pogosto v šolo pridejo neprespani, ker so pošiljali sms-je pozno v noč.	doma	kadarkoli	8.r 9.r

Zaznavanje, problem
Pomanjkanje nadzora uporabe IKT s strani staršev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		več komunikacije z otrokom; jasne meje
strokovni delavec		

7-sd

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Nadzor nad uporabo IKT		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Problematično je tudi gledanje različnih filmov s problematično vsebino, na internetu ali na televiziji.	doma	kadarkoli	učenci

Zaznavanje, problem
Pomanjkanje nadzora uporabe IKT s strani staršev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		več komunikacije z otrokom; jasne meje
strokovni delavec		

8-sd

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
IKT doma		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Mislim, da se zavedajo nevarnosti, vendar mislijo, da njihov otrok temu ne bo podlegel. Verjamejo, da ga oni dovolj varujejo.	doma	kadarkoli	učenci, starši

Zaznavanje, problem
Pomanjkanje nadzora nad uporabo IKT s strani staršev

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec	pogovor	pogovor

9-sd

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Facebook		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Še posebno dekleta se radi slikajo bolj ali manj oblečene in potem te fotografije objavljajo na Facebooku. Mislim, da se starši prav takih stvari premalo zavedajo. Tudi otroci se premalo zavedajo s tem povezanih nevarnosti, zato je pomembno, da o tem čim več govorimo.	doma	kadarkoli	učenci

Zaznavanje, problem
Nevarnosti na spletu

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec	pogovor	pogovor

10-sd

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
eAsistent	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Slabo je le to, da učitelji drug z drugim postajajo neosebni. Nimamo več takšnih osebnih stikov kot prej, ko smo se videli v zbornici.	šola	med odmorom ali po pouku	strokovni delavci šole

Zaznavanje, problem
Odtujenost med strokovnimi delavci

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec		več medsebojne osebne komunikacije

11-sd

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
eAsistent		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Razredniki pravijo, da nima veliko staršev doma eAsistenta.	doma	kadarkoli	starši

Zaznavanje, problem
Majhna razširjenost uporabe eAsistenta med starši

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec		spodbujanje uporabe med starši

12-sd

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
eAsistent		x

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Razredniki celo tarnajo, da mnogi starši, ki eAsistent doma imajo, le tega ne uporabljajo. Problem je sploh glede kontrole domačih nalog in podobno. Npr. starš ima eAsistenta in vidi, da je bil njegov otrok 17-krat brez domače naloge. Po tem otrok celo dobi ukrep zaradi tega, vendar starš nič ne ukrepa. V tem ne vidim smisla.	doma	kadarkoli	starši, učenci

Zaznavanje, problem
Nesmiselnost uporabe eAsistenta

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec		spodbujanje redne kontrole eAsistenta doma

13-sd

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Dejavnosti šole	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Potrebno bi bilo še kakšno predavanje o varni uporabi interneta za starše	šola	popoldanske dejavnosti	starši

Zaznavanje, problem
Pomanjkanje poučevanja o negativnih posledicah uporabe spleta

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec		informiranje staršev

14-sd

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Dejavnosti šole	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Potrebno bi bilo še kakšno predavanje o varni uporabi interneta za otroke. Predavanje bi bilo potrebno prilagoditi starosti otrok. Kaj takšnega bi morali poslušati še posebej osmošolci in devetošolci. Mislim, da nikoli ni dovolj informiranja o tem, pa tudi opozarjanja in prepričevanja o tem, kaj je dobro in kaj ne.	šola	med poukom	učenci

Zaznavanje, problem
Pomanjkanje poučevanja o negativnih posledicah uporabe spleta

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec		informiranje učencev

15-sd

Situacija tveganja	Okolje	
	šola	dom
Dejavnosti šole	x	

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo
Danes so šli osmošolci na tedenski naravoslovni tabor. Mislim, da ne bi bilo nič narobe, če tam mobitelov ne bi uporabljali.	šola	šola v naravi	8.r

Zaznavanje, problem
Uporaba mobilnih telefonov v šoli v naravi

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec	spodbujanje neuporabe IKT	spodbujanje neuporabe IKT

Priloga 5:

Razredničarka - 2. razred

A: Kaj mislite o uporabi IKT pri šolskem delu?

B: Meni se zdi, da je to v redu. Mislim, da ga uporabljamo ravno v pravi meri, da ne pretiravamo, da nimamo premalo tega na razpolago. Glede nato, da to da je svet napredoval in da se otroci razvijajo v sodobni tehnologiji, je prav, da so tudi oni deležni tega pri pouku. Vendar mislim, da v neki zdravi meji, da otrok kljub temu še ne pozabi, da ima zvezek, da otrok še vedno dela na grafomotoriki, da ne pozabi na razvijanje prstkov.

A: Kako pogosto uporabljate IKT pri šolskem delu?

B: Približno enkrat na teden. Vedno so navdušeni. Vsakič ko potegnem dol platno, mislijo, da bodo gledali risanko, pa jo ne. Uporaba računalnika je seveda vedno namenjena izobraževanju. Pri angleščini uporabljajo računalnik skoraj vsako uro, ker je pri delu več pesmic in plesa.

A: Kaj vas pa morda moti pri uporabi IKT?

B: Načeloma nič, razen takrat, ko si uro dobro pripraviš, pa je projektor zaštekal. Potem je hitro treba najti druge možnosti.

A: Se vam zdi, da je kdaj otrokom neprijetno zaradi uporabe IKT?

B: Hudič j.e ker je vse to povezano z financami. Eni otroci se hvalijo, da imajo že tablico, mobilni telefon, drugi pa so daleč od tega. Jaz edino v tem vidim težavo, ker v tem primeru se otroci čutijo prikrajšani. Sploh pa mislim, da tega sedaj še ne rabijo. So še tako majhni, da je spontana igra pri njih bolj pomembna, kot pa sodobna tehnologija. Vseeno pa se mi zdi, da imajo otroci z moderno tehnologijo kar stik. Tudi, ko gremo v računalnico, nikjer ne vidim nobene težave. Vsi znajo uporabljati miško in tipkovnico, letos znajo že sami na internet in ne potrebujejo več vodenje računalničarja.

A: Kaj pa vaše mnenje o eAsistentu?

B: Zelo je vse skupaj spremenil. Jaz pogrešam dnevnike, pogrešam ročno pisanje. Še vedno imam boljši pregled nad svojim delom na papirju, kot pa na ekranu, ker se mi zdi, da daje ekran vsemu skupaj hladen pečat. Opažam tudi sama pri sebi, da s pisalom nisem več tako spretna. Pri eAsistentu je dobro to, da imaš vse na enem mestu. Narediš par klikov in vse vidiš.

A: Kaj bi glede uporabe IKT morali narediti starši?

B: Omejiti jim uporabo. Če so dogovorili za 30 minut dnevno, se je potrebno tega držati. Otroke je potrebno na računalniku spremljati, zato ker nekateri svojeglavo in brez nadzora brskajo po spletu. Tudi s starši sem se že o tem pogovarjala. Na spletu so pasti, zato morajo biti starši pozorni. Če že grede otroci na računalnik, jih je potrebno spremljati. Saj ni potrebno, da je starš ves čas zraven, ampak le da je nekje v bližini.

A: Kaj bi morali narediti strokovni delavci osnovne šole glede uporabe IKT?

B: Mislim, da se o tem z učenci veliko pogovarjamo. Tudi v računalnici jim je računalničar lepo razložil delovanje interneta, opozoril na določene težave, na določene pasti, tudi pri pouku smo se pogovarjali o tem. Drugošolci imajo enkrat mesečno računalnico učilnico in mislim, da je to več kot dovolj. Na tej razvojni stopnji še ne potrebujejo toliko stika s tehnologijo.

A: Bi se šola morala odzvati na ekonomske razlike otrok?

B: Ti otroci še ne izpostavljajo prav besedno, da bi radi imeli pogostejše uro v računalniški učilnici, tega zaenkrat še nisem začutila.

A: Se vam zdi, da IKT komunikacija vpliva na medsebojne stike s starši in šolo?

B: Veliko kontaktiramo po mailih. Tako sporočajo odsotnosti otrok, sprašujejo o predelani snovi, če je učenec manjkal. Tudi prek eAsistenta dobivam te podatke in vprašanja. Je pa še vedno velika večina tistih, ki kličejo na telefon. Je pa res, da je komunikacija prek računalnika lažja. Usedeš se za računalnik in napišeš mail, sploh če ti takoj ne uspe dobiti staršev.

Sploh na naši šoli, kjer je dostopnost prek telefona zelo slaba. Ne opažam, da bi starši zaradi komunikacije prek interneta manj hodili v šolo. Starši so se razdelili v dve skupini in hodijo na govorilne ure na dva meseca. EAsistenta imata samo dva starša, ampak domačih nalog ne beležim vanj. Mislim, da starši v drugem razredu ne potrebujejo eAsistenta.

Razredničarka - 5. razred

A: Kaj mislite o uporabi IKT pri šolskem delu?

B: Odvisno od predmeta, ampak v splošnem je meni to zelo uporabna stvar. Jaz si ne predstavljam več pouka brez tega. V petem razredu pogosto uporabljamo računalnik in platno, skoraj pri vsaki uro, zlasti pri družbi in naravoslovju, pri matematiki in slovenščini pa malo manj. Veliko uporabljamo Power Pointe, iščemo različne stvari na internetu, različne povezave s snovjo, pogosto uporabljamo SSKJ in podobno. Včasih morajo otroci kaj pripraviti: zdaj smo imeli pri družbi zgibanke, za katere so morali učenci sami poiskati podatke. Tudi na mojem računalniku lahko brskajo, iščejo slike. Trudim se, da to ne bi bilo domače delo, ampak delo v šoli. Če prelagamo delo na dom, pogosto nalogo delajo starši.

Otrokom je uporaba računalnika pri šolskem delu zanimiva. Včasih jih dam po skupinah, kjer se eni malo skrijejo in drugi pridejo v ospredje, vendar skupina kot taka se na računalniku dobro znajde. Za šolsko delo, povezano z računalnikom, se tudi zelo zavzamejo, dobro naredijo in predstavijo stvari. Če bi bilo mogoče, bi imela tudi interaktivno tablo, vendar je za zdaj še nimam. S tem v zvezi bi potrebovala še kakšno izobraževanje, zelo prav pa bi mi prišla pri matematiki, še posebno pri geometriji.

Pogrešam to, da imamo petošolci v računalnici samo ure prometne varnosti za kolesarski izpit. Pogrešam to, da bi učenci v šoli sami delali Power Pointe, pa to, da ima pri uri vsak učenec svoj računalnik in, da učitelj pelje uro prek računalnika, učenec pa pri tem samostojno dela. Pri pouku imamo samo en računalnik zato je to težko.

A: Kaj menite o eAsistentu?

B: EAsistenta sedaj znam uporabljati, vendar mi to največkrat ne uspe med odmorom. Zato si vzamem čas po pouku. Kljub vsemu nisem še čisto za, sploh, ker je to zame še dodatno delo. Letos prvič vpisujem tudi domače naloge, na željo staršev. Easistent je dober za tiste otroke, ki imajo učno pomoč, da imajo starši vsakodnevni vpogled. Mi vseeno na tablo napišemo, kaj je za domačo nalogo, ker se mi zdi vpogled na domače naloge na spletu potuha. Kljub vsemu so otroci večkrat brez nalog, kar pomeni, da starši ne pogledajo eAsistenta.

A: Kako spletna komunikacija vpliva na odnose s starši?

B: Veliko uporabljam maile ali eAsistenta. Ko se nekaj zgodi, takoj napišem mail staršem, tako smo s starši dogovorjeni. Po telefonu pokličem le v nujnih primerih, če nekdo zbolí. Mislim, da mi splet pri komuniciranju s starši le pomaga, s tem imam pozitivne izkušnje. Starši vseeno redno prihajajo na govorilne ure.

A: Kaj menite o uporabi IKT doma?

B: Pri večini otrok nimam občutka, da bi IKT preveč uporabljali doma. Večinoma pa igrajo igrice.

A: Imajo učenci kakšne stiske, povezane z IKT?

B: Nekateri imajo doma slabše povezave, zato doma težje uporabljajo splet. Kljub vsemu so učenci precej dobro računalniško opismenjeni, povedo pa, da doma igrajo večino igrice. Vsi še vedno nimajo elektronske pošte.

A: Kaj bi morali narediti starši glede uporabe IKT?

B: Mislim, da pri večini otrok starši kar dobro postavljajo meje glede uporabe računalnika. Razen pri treh otrocih, za tri fante mislim, da so preveč v teh vodah: televizija, računalnik, telefoni, tablica - cel dan. Mislim, da se njihovi starši tega ne zavedajo.

Razredničarka - 8. razred

A: Kaj menite o uporabi IKT v osnovni šoli?

B: Mislim, da je to v pomoč učencem. Tako si lažje določene stvari predstavljajo, sploh pri biologiji. To olajša celotno razlago snovi. Doma je sicer za mene več priprav, da naredim Power Point in zberem slike ali posnetke, ampak je potem moje delo v šoli lažje. Kot učiteljica skoraj vsako uro uporabljam IKT. Otrokom je to precej bolj zanimivo. Včasih uporabljam kake kvize, katere učenci rešujejo prek spleta. Pri biologiji imamo tudi e-učbenike, s katerimi smo vsi zelo zadovoljni.

Moti me predvsem počasnost šolskega interneta, sploh če gledamo kakšen filemček ali animacijo. Ali pa ta primer, ko se mi je vklopila posodobitev programa, ki traja 20 min. Takrat računalnika ne morem uporabljati, ura pa teče. Otroci pa so dovolj računalniško pismeni, da jim računalnik ne predstavlja težav. Uporaba IKT zelo pozitivno vpliva na motivacijo učencev, saj je čisto drugače, če jim npr. govoriš o delovanju srca ali jim to pokažes. Tako si potem vse skupaj lažje predstavljajo.

A: Kaj menite o uporabi mobilnih telefonov v šoli?

B: Otroci v moji prisotnosti mobilnih telefonov ne uporabljajo. Tudi sama se tega držim.

A: Kaj pa menite o eAsistentu?

B: Na delo z eAsistentom sem se navadila, slabo pa vpliva predvsem na komunikacijo med učitelji. Včasih smo se učitelji dobivali v zbornici in sproti reševali probleme, sedaj pa smo med seboj zelo odtujeni. Med učitelji ni komunikacije in to se pozna tudi na učencih. V eAsistenta sicer lahko napišeš svoje opombe ali email drugemu učitelju, ampak je to čisto drugače, kot pa medsebojni pogovor.

V mojem razredu imajo samo trije starši eAsistenta. Menim, da tudi starši še vedno raje komunicirajo osebno. Tudi jaz menim, da je osebna komunikacija boljša. Tudi tisti trije starši, ki imajo eAsistenta, še vedno raje prihajajo na govorilne ure. Eni imajo eAsistenta zato, ker otrok ni delal domačih nalog, druga dva primera pa zato, ker so v Ljubljani v službi in težje redno pridejo v šolo. Pri fantu, kjer imajo eAsistenta, je letos precej manj težav glede domačih nalog.

A: Kaj bi morali narediti starši glede uporabe IKT?

B: Menim, da bi morali razumno omejiti uporabo interneta. Mislim namreč, da učenci IKT preveč uporabljajo. Marsikateri starši niti ne vedo, koliko časa preživijo njihovi otroci z IKT. Npr. zadnjič sem eni mami povedala, da je njena hči na telefonu cele noči, ampak ni mama o tem nič vedela. Svetovala sem ji, naj ji zvečer vzame telefon in ji ga zjutraj zopet vrne. Dokler otrok nima izoblikovane osebnosti, menim, da je potrebna omejitev glede uporabe IKT.

V našem razredu smo imeli že velike težave zaradi Facebooka. Tri deklice so se v šoli do joka sprle zaradi facebooka. Prva deklica je nekega fanta potrdila kot prijatelja, drugi dve deklici pa sta rekli, da tega nebi smela. Hoteli sta doseči, da prekine prijateljstvo s tem fantom, o tem so imele hude prepire v šoli. Komaj sem jim razložila, da je prijateljstvo na facebooku nekaj drugega kot pravo prijateljstvo. Otroci se sploh ne zavedajo kaj vse objavljajo na facebooku in da imajo te objave kasneje za njih lahko posledice.

V našem razredu je tudi ena deklica, ki si je prek facebooka že skušala poiskati fanta. Ko je ugotovila, da ta fant ne misli resno, je bilo z njo zelo hudo. To je bil celo eden izmed dejavnikov, zaradi katerih je zapadla v pravo depresijo.

A: Kaj lahko naredi šola glede uporabe IKT?

B: Pomembno je, da o tem čimveč govorimo. Ne samo o pozitivni uporabi, ampak tudi o negativnih posledicah uporabe. Učence je potrebno posvariti še posebno pred objavami. Ob iskanju zaposlitve pa danes delodajalci pregledajo tudi Facebook profil. Učenci se teh stvari sploh ne zavedajo. Ker je splet čedalje bolj v uporabi in ker je čedalje več zlorab, je pomembno, da se o tem čim več govori. Dobro je imeti tudi razredne ure v ta namen. Tudi svetovalna služba, bi lahko imela v ta namen kakšno svetovalno uro. Če učenci isto zgodbo slišijo iz večih zornih kotov, jo tudi lažje sprejmejo.

Potrebno bi bilo tudi več delati s starši. Starši večinoma sploh nimajo vpogleda v to, koliko in zakaj njihovi otroci uporabljajo splet. Šola bi jih morala bolj usmerjati v omejitve uporabe računalnika in mobilnega telefona. Starši namreč sploh pogosto ne dajejo omejitev ali pa pri svoji omejitvi ne zmorejo vztrajati. Poznam mamo, ki je s seboj v avtu vozila

kable za računalnik, ker si z različnimi kodami doma niso mogli več pomagati. Ampak takih staršev je malo. Včasih pa starši celo mislijo, da otroku igranje igrice koristi. Tako imajo namreč mir. Potrebno bi bilo starše opomniti, naj otroke raje usmerjajo še v druge aktivnosti.

Starši -2. razred

A: Kaj menite o uporabi IKT v osnovni šoli?

B: Tablic v šoli ni in prav je tako. Prav pa je, da znajo delati na računalniku. Menim, da je tega v šoli dovolj. Prav je, da gledajo kaj poučnega na platnu, ne vem pa, če imajo še kaj drugega.

A: Kakšno pa je vaše mnenje o uporabi IKT doma?

B: Če je potrebno, za šolo lahko nekaj nalog naredi prek spleta, drugače pa ne. Moj sin doma ne uporablja računalnika, uporablja ga le pri babicah. Včasih uporablja telefon, kjer posluša pesmice ali gleda risanke pred spanjem. Doma drugače računalnika ne sme uporabljati. Igric doma ni, lahko pa igra igrice, če gre h komu na obisk. On sicer ima interes, vendar mu tega jaz ne dovolim, da ne bi prišel v stik s kakšno neumnostjo. Problem so tudi virusi. Tega se lepo drži, sploh ne sede za računalnik. Večjo kontrolo imam, če lahko uporablja splet le preko telefona.

A: Se vam zdi, da IKT pri otrocih povzroča stisko?

B: Mislim, da ne, to pa zato, ker računalnika sploh še ne potrebuje. Ko je potreboval podatke iz spleta za šolo, sem mu pomagala jaz.

A: Kaj bi pri uporabi IKT lahko storili strokovni delavci?

B: Moj sin nima telefona, tako da nič ne vem o pravilih glede uporabe telefona. Mislim pa, da učenci v šoli ne bi smeli uporabljati telefona.

A: Kaj menite o eAsistentu?

B: Nismo uporabniki eAsistenta, uporabljamo ga le za vpogled na urnik. Mislim, da ga v drugem razredu še ne potrebujemo, morda pa bo to potrebno kasneje. Meni je pomembno, da mi otrok vse pove sam. Če pa otrok o šoli ne govori sam, je to najbrž dobra stvar. Sploh pa eAsistent beleži ocene s tridnevnim zamikom, tako da vseeno nisi na tekočem. Tudi če bi imela eAsistenta, sedaj mislim, da bi še vedno tako pogosto hodila na govorilne ure kot danes. Bolj realno je, če ti zgodbo pove učiteljica, kot pa če to prebereš.

A: Kaj bi lahko starši storili glede uporabe IKT?

B: Nujna je omejitev. Računalnik lahko otrok uporablja le za šolo, drugače ne. Menim, da ima dovolj drugih oblik sproščanja.

A: Kaj bi lahko glede uporabe IKT storili strokovni delavci?

B: V šoli bi bilo lahko več poučevanja o uporabi računalnika.

Starši – 5. razred

A: Kakšno je vaše mnenje glede uporabe IKT v osnovni šoli?

B: Če to uporabljajo za šolske stvari, mislim, da je to pozitivno. Npr. za kakšne seminarske, da po Google Earth iščejo kakšne stvari sami... Enkrat se spomnim, da so imeli eno seminarsko in so morali tudi po spletu iskati informacije. Malo sem sinu morala pokazati, kje naj išče podatke, potem je pa šlo. On je bil navdušen.

A: Kako je z uporabo računalnika doma?

B: Med tednom nič, čez vikend pa lahko. Moj sin večinoma uporablja tablico. Takrat mu dam časovno omejitev, ampak jo bolj malokrat upošteva. Kadar je kazni, tablice ni. Če ima v šoli veliko kontrol, takrat mu ne dovolim tablice, ker se potem ne more zbrati za šolsko delo. Moj sin ima zelo rad računalnik in njemu je zanimivo vse, kar je povezano z računalnikom. Se mi pa zdi, da domače delo za šolo res ni dostikrat povzno z računalnikom.

A: Kaj menite o uporabi mobilnih telefonov v šoli?

B: Vem, da ga otroci v šoli ne smejo uporabljati in mislim, da je tako prav. Vem, da igrice otroke vržejo iz koncentracije in če igra med odmorom, potem traja, da dobi koncentracijo nazaj, zato prepoved podpiram.

A: Kaj bi morali starši narediti glede uporabe IKT?

B: Menim, da bi morali pozitivne stvari interneta starši spodbujati. Mislim, da starši, ki so računalniško bolj pismeni, uporabo računalnika bolj spodbujajo, tisti, ki pa so manj pismeni, to spodbujajo manj. Pri nas doma je tako. Pomembno je tudi, da starši spremljajo, kaj otroci počnejo na internetu. Ni potrebno, da si ves čas ob otroku, je pa fajn, da vsake toliko časa prideš mimo in malo pogledaš.

A: Kaj lahko naredi šola glede uporabe IKT?

B: Mislim, da bi šola morala otroke bolj usmerjati v smiselno uporabo interneta in jih o tem tudi učiti. Obveščati bi morala otroke o tem, kaj je na internetu koristno in kako do teh podatkov prideš. Šola bi morala otroke obveščati tudi o negativnih stvareh interneta, npr. da ni dobro objavljati vseh osebnih stvari na internet in podobno. Če ima šola dober vpogled v to, kaj otroci počnejo na internetu, bi bilo o vsem tem dobro obveščati tudi starše. Včasih kakšen od staršev sploh ne ve, da je stvar, ki jo otrok počne, slaba. Otroci ves čas hodijo po robu in staršem bi šola morala pomagati, da otroke pravilno vzgajajo.

Starši – 8. razred

A: Kakšno je vaše mnenje glede uporabe IKT v osnovni šoli?

B: Definitivno to sodi v šolski sistem, mislim, da tega v šoli uporabljajo premalo. Vem, da imate možnost uporabljati interaktivno tablo, vendar se to nikoli ne zgodi. Če te možnosti so bi bilo prav, da bi se to več uporabljalo. Mislim, da se še posebno internet premalo uporablja.

A: Kako pa je z uporabo IKT doma?

B: Doma imamo borbe zaradi računalnika. Ker so pač igrice in facebooku, imamo omejen čas. Ko je dovolj, je dovolj in to jasno in glasno. Ne podpiram tega, da bi sedel na telefonu in na internetu. Računalniško učilnico imajo v 8. razredu zelo redko. Sodeloval je v projektu Simbioza, kjer je starejšim pomagal pri uporabi interneta, ampak vse to se mi zdi premalo. Tudi domačih del, povezanih z internetom, ni veliko. Včasih pobrska po internetu za kakšen podatek ali sliko za seminar. Tudi sošolci med seboj veliko kontaktirajo po spletu ali po mobitelu: včasih po potrebi, največkrat pa za zabavo. Pošiljajo si sms-e, slike. To se mi zdi fajn. Ne pustimo pa mu telefona čez noč v sobi, da ga ne bi zgrabila kakšna skušnjava. Vedno je tamle na omari. Med tednom zvečer ne sme na splet, imamo pa popustke med vikendom.

A: Se vam zdi vaš sin zelo usposobljen na tem področju?

B: Po moje še preveč. Ko sva bila na informativnem dnevu v gimnaziji Kočevje, je profesor matematike pokazal delovanje interaktivne table. Mojemu sinu je bilo takoj jasno, za kaj gre, in zelo mu je bilo všeč. Vse to je otrokom zelo zanimivo. Mislim, da so v 8. razredu definitivno zreli za tak pouk. Mislim, da so vsi dovolj računalniško opismenjeni, vsaj moj sin in njegova družba. Z enim od prijateljev trenutno celo sestavljata video. Nikoli me ne prosi za pomoč.

A: Vaše mnenje o eAsistentu?

B: Mi smo se letos odločili za eAsistent. Meni je super. Sem v svetu staršem in pogosto razredničarki pošiljam kaka sporočila, kar po eAsistentu, tudi opravičila o izostanku mojega sina. Pogledam tudi ocene, čeprav jih moj sin pove že prej. Tudi on lahko vstopi v eAsistenta, nimamo skritega gesla. Pogledamo tudi urnik za nadomeščanje za naslednji dan. Dostikrat tudi v službi odprem eAsistenta in na hitro pogledam. Super zadeva. Zato nimam manj stikov z šolo, redno

hodim na govorilne ure vsak mesec. To se mi zdi fajn. Mislim, da je eAsistent samo opora, da o otroku veš mogoče več. Svojemu otroku sicer popolnoma zaupam in povedala sem mu, da eAsistent ne bo njegov nadzor, še vedno se bomo pogovarjali o dobrem in slabem. Všeč so mi tudi članki na eAsistentu, lahko bi jih bilo celo več. Občasno pogledam tudi šolsko spletno stran.

A: Kaj menite o uporabi mobilnih telefonov v šoli?

B: V šoli tega učenci ne smejo uporabljati, s tem se strinjam 110%. Nima kaj to v šoli uporabljat. Če ga že ima, naj ima skritega oz. izklopljenega in ga ne sme uporabljati, če pa me mora po treningu poklicat, je fajn, da ga ima s seboj. Prav je, da ima šola v tem primeru sankcije. Če bi bila jaz učitelj in bi med poukom uporabljal telefon, bi mu vzela telefon in ga poslala domov. Dobil bi neopravičeno uro. Ampak tega najbrž ne smete? Čeprav včasih je tudi v šoli uporaben. Recimo, če slika snov, ko je manjkal, da lahko doma prepiše. Te zadeve podpiram.

A: Kaj bi morali starši narediti glede uporabe IKT?

B: Starši smo velik vzor otroku, če je v šoli tak ukrep, ga je potrebno spoštovati.

A: Kaj lahko naredi šola glede uporabe IKT?

B: Razredničarka nas je seznaniła s tem problemom in starši na roditeljskem sestanku smo se strinjali. Mislim, da drugega ni potrebno.

Šolska svetovalna delavka

A: Kaj menite o uporabi IKT v osnovni šoli?

B: Če se to uporablja pri pouku, je zelo dobrodošlo za učitelje, čeprav smo starejši manj opremljeni z tem znanjem kot mlajši, mlajši to obvladajo mimogrede. Ne odobravam pa uporabo mobilnih telefonov v šoli. Podpirala bi strog ukrep, da učenci telefonov v šoli ne bi imeli oz. jih ne bi uporabljali. Na šoli imamo glede tega sicer pravilo, vendar se tega vsi učitelji ne držijo. Starši sicer upravičujejo uporabo mobilnih telefonov s tem, da želijo poklicati otroke, ampak pri pouku naj bi bil telefon ugasnjen. Med poukom ne bi smeli pošiljati sms-jev.

A: Kako pogosto se uporablja IKT pri šolskem delu?

B: Vseeno pa mislim, da učitelji na predmetni stopnji pri pouku premalo uporabljajo računalnike. Kot je meni znano, to uporabljajo samo mlajši učitelji. Ker pa smo na naši šoli starejši kolektiv, menim, da je uporabe IKT malo manj in se temu ne čudim. Nekaj učiteljev ima tudi interakcijsko tablo, vendar kot mi je znano, jo bolj manj uporabljajo.

A: kaj pa menite o uporabi IKT pri učencih doma?

B: Mislim, da bi to morali doma starši bolj omejiti. Vem da so včasih tudi domače naloge povezane z internetom, tudi šolska svetovalna služba jim da različne naloge o iskanju informacij na spletu o poklicih, vendar mislim, da še vedno prevladuje igranje igrice in podobno. To bi moralo biti s strani staršev bolj omejeno. Starši bi se morali z otroci dogovoriti, koliko časa lahko porabijo za računalnik oz. mobilni telefon na dan. Npr. ena ura na dan ali kaj podobnega. Pomembno je tudi, da starši vedo, kaj otroci počnejo na internetu. Mislim, da tudi ni dobro, če je računalnik, mobilni telefon, v spalnem prostoru. Starš bi moral imeti večjo kontrolo nad uporabo IKT medijev. Otroci iz 8, 9 razreda pogosto v šolo pridejo neprespani, ker so pošiljali sms-je pozno v noč. Problematično je tudi gledanje različnih filmov s problematično vsebino, na internetu ali na televiziji.

A: Se starši zavedajo nevarnosti, s katerimi lahko pridejo v stik otroci prek spleta?

B: Mislim, da se zavedajo, vendar mislijo, da njihov otrok temu ne bo podlegel. Verjamejo, da ga oni dovolj varujejo. Vendar tega varovanja žal ni nikoli dovolj. Še posebno dekleta se rade slikajo bolj ali manj oblečene in potem te fotografije objavljajo na Facebooku. Mislim, da se starši prav takih stvari premalo zavedajo. Tudi otroci se premalo zavedajo s tem povezanih nevarnosti, zato je pomembno, da o tem čim več govorimo.

A: Se vam zdi, da je otrokom kdaj neprijetno zaradi uporabe IKT?

B: Menim sicer, da so otroci dovolj računalniško pismeni, vendar nisem pa povsem prepričana v to. Otroci, s katerimi imam jaz več stika, prihajajo iz družin z različnimi težavami. Imam pouk z učenci Romi in mislim, da oni niso najbolj računalniško pismeni. Lahko pa mi tudi prikrivajo, ko mi rečejo, da oni računalnika doma nimajo. Včasih namreč po kakih drugih kanalih zvem, da imajo doma različne IKT medije.

A: Kaj menite o eAsistentu?

B: Menim, da je eAsistent dober pripomoček. Slabo je le to, da učitelji drug z drugim postajajo neosebni. Nimamo več takšnih osebnih stikov kot prej, ko smo se videli v zbornici. Po drugi strani pa je eAsistent bolj enostaven za komuniciranje. Napišeš in pošlješ. Veš da je človek o tem obveščen, imaš tudi dokaz o tem. Razredniki pravijo, da nima veliko staršev doma eAsistenta. Razredniki celo tarnajo, da mnogi starši, ki eAsistent doma imajo, le tega ne uporabljajo. Problem je sploh glede kontrole domačih nalog in podobno. Npr. starš ima eAsistenta in vidi, da je bil njegov otrok 17-krat brez domače naloge. Po tem otrok celo dobi ukrep zaradi tega, vendar starš nič ne ukrepa. V tem ne vidim smisla.

A: Kaj bi glede uporabe IKT lahko naredila šola?

B: Potrebno bi bilo še kakšno predavanje o varni uporabi interneta za starše, pa tudi za otroke. Predavanje bi bilo potrebno prilagoditi starosti otrok. Kaj takšnega bi morali poslušati še posebej osmošolci in devetošolci. Mislim, da nikoli ni dovolj informiranja o tem, pa tudi opozarjanja in prepričevanja o tem, kaj je dobro in kaj ne.

Danes so šli osmošolci na tedenski naravoslovni tabor. Mislim, da ne bi bilo nič narobe, če tam mobilnih ne bi uporabljali. Prav je, da razrednik sporoči staršem, da so srečno prispeli, potem pa naj imajo pravi naravoslovni tabor in vidijo, kakšno je življenje en teden brez tehnologije. Morda to deluje malo starokopitno, vendar menim, da učenci telefonov ne bi pogrešali. Bilo bi jim zanimivo preživeti kakšen dan brez tehnologije. Ne vidim smisla v naravoslovnem taboru, če imajo otroci ves čas pri sebi telefon. Pa gredo na pohod in med tem pošiljajo sms-je ali uporabljajo razne spletne aplikacije. V tem ne vidim smisla. Pameten se mi zdi ta način, da učiteljice poberejo telefone v skupno škatlo, kjer so telefoni čez dan, zvečer pa jih za 1h vrnejo otrokom, da lahko pokličejo svoje starše.

Priloga 6: Smernice za izvedbo fokus skupin in osnutek opomnika za izvedbo intervjujev

1. Smernice za izvedbo fokusnih skupin z učenci osnovne šole

- Kako doživljaš uporabo IKT medijev pri šolskem delu (kaj ti je všeč, kaj te moti ali povzroča stisko)?
- Situacija tveganja: Kdaj, v kateri situaciji se zgodi, da se zaradi uporabe IKT medija počutiš neprijetno?
- Okolje, v katerem se situacija zgodi (vsaka navedena situacija je obravnavana posamično): Se ta situacija zgodi v šoli v času pouka ali izven pouka, v tvojem prostem času, v domačem okolju?
- Značilnosti navedene situacije: Opiši dogodek in poimenuj IKT medij, na katerega se dogodek nanaša (Kdaj?Kje? Kaj se je zgodilo? Kdo je bil vpleten?)
- Zaznavanje situacije: Kaj je bila težava, problem v navedeni situaciji?
- Reakcija akterjev v posamezni situaciji:
 - Kaj si naredil v navedeni situaciji?
 - Kaj bi lahko storili sošolci, da bi bila situacija manj zahtevna?
 - Kaj naredijo starši oziroma kaj bi še lahko naredili za izboljšanje situacije?
 - Kaj naredijo strokovni delavci osnovne šole oziroma kaj bi še lahko naredili za izboljšanje situacije?

Vir podatkov: _____

Situacija tveganja	Okolje		
	šola	prosti čas	dom

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo

Zaznavanje, problem

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec		

2. Smernice za izvedbo intervjujev z učitelji in svetovalnim delavcem

- Kako po vašem mnenju učenci doživljajo uporabo IKT medijev pri šolskem delu (kaj jim je všeč, kaj jih moti ali povzroča stisko)?
- Situacija tveganja: Kdaj, v kateri situaciji se vam zdi, da se zaradi uporabe IKT medija učenci počutijo neprijetno?
- Okolje, v katerem se situacija zgodi (vsaka navedena situacija je obravnavana posamično): Se ta situacija zgodi v šoli v času pouka ali izven pouka, v tvojem prostem času, v domačem okolju?
- Značilnosti navedene situacije: Opišite dogodek in poimenujte IKT medij, na katerega se dogodek nanaša (Kdaj?Kje? Kaj se je zgodilo? Kdo je bil vpleten?)
- Zaznavanje situacije: Kaj je bila težava, problem v navedeni situaciji za otroka? Kaj je bil problem v tej situaciji za vas?
- Reakcija akterjev v posamezni situaciji:
 - Kaj ste storili v navedeni situaciji oziroma kaj bi še lahko naredili za izboljšanje situacije?
 - Kaj bi lahko storili sošolci, da bi bila situacija manj zahtevna?
 - Kaj naredijo starši oziroma kaj bi še lahko naredili za izboljšanje situacije?

Vir podatkov: _____

Situacija tveganja	Okolje		
	šola	prosti čas	dom

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo

Zaznavanje, problem

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec		

3. Smernice za izvedbo intervjujev s starši

- Kako po vašem mnenju učenci doživljajo uporabo IKT medijev pri šolskem delu (kaj jim je všeč, kaj jih moti ali povzroča stisko)?
- Situacija tveganja: Kdaj, v kateri situaciji se vam zdi, da se zaradi uporabe IKT medija učenci počutijo neprijetno?
- Okolje, v katerem se situacija zgodi (vsaka navedena situacija je obravnavana posamično): Se ta situacija zgodi v šoli v času pouka ali izven pouka, v tvojem prostem času, v domačem okolju?
- Značilnosti navedene situacije: Opišite dogodek in poimenujte IKT medij, na katerega se dogodek nanaša (Kdaj?Kje? Kaj se je zgodilo? Kdo je bil vpleten?)
- Zaznavanje situacije: Kaj je bila težava, problem v navedeni situaciji za otroka? Kaj je bil problem v tej situaciji za vas?
- Reakcija akterjev v posamezni situaciji:
 - Kaj ste storili v navedeni situaciji oziroma kaj bi še lahko naredili za izboljšanje situacije?
 - Kaj bi lahko storili sošolci, da bi bila situacija manj zahtevna?
 - Kaj naredijo strokovni delavci osnovne šole oziroma kaj bi še lahko naredili za izboljšanje situacije?

Vir podatkov: _____

Situacija tveganja	Okolje		
	šola	prosti čas	dom

Značilnosti situacije			
opis	kje	kdaj	kdo

Zaznavanje, problem

Vloga akterjev		
	že	bi lahko
učenci		
starši		
strokovni delavec		